

ŠEIMOS TEISĖ

Praktikumas

Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė
Gediminas Sagatys

MYKOLO ROMERIO
UNIVERSITETAS

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė
Gediminas Sagatys

ŠEIMOS TEISĖ

Praktikumas

Metodinė priemonė

Vilnius
2012

UDK 347.6(075.8)

Ku56

Metodinė priemonė parengta pagal projektą „Inovatyvių mokymo metodų taikymas Mykolo Romerio universitete“, projekto kodas Nr. VP1-2.2-ŠMM-07-K-01-072, finansavimo ir administravimo sutarties Nr. VP1-2.2-ŠMM-07-K-01-072.

Recenzavo:

doc. dr. Rimantas Simaitis, Vilniaus universitetas

doc. dr. Antanas Rudzinskas, Mykolo Romerio universitetas

Autorių indėlis:

doc. dr. Gediminas Sagatys – 55 psl. (2,5 autorinio lanko)

doc. dr. Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė – 55 psl. (2,5 autorinio lanko)

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros 2011 m. rugsėjo 29 d. posėdyje (protokolas Nr. 1 CKK-2) pritarta leidybai.

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto tarybos 2011 m. spalio 13 d. posėdyje (protokolas Nr. 2T-3) pritarta leidybai.

Mykolo Romerio universiteto mokslinių-mokomųjų leidinių aprobavimo spaudai komisijos 2011 m. spalio 17 d. posėdyje (protokolas Nr. 2L-18) pritarta leidybai.

Visos knygos leidybos teisės saugomos. Ši knyga arba kuri nors jos dalis negali būti dauginama, taisoma arba kitu būdu platinama be leidėjo sutikimo.

Ivadas

Šis leidinys – tai metodinė priemonė, skirta Lietuvos aukštųjų mokyklų teisės studijų studentams teoriškai ir praktiškai pasirengti šeimos teisės dalyko seminarams ir egzaminui. Praktikumą naudojamas studijuojant savarankiškai ir padedant dėstytojui. Leidinys taip pat gali būti aktualus praktikuojantiems teisininkams, siekiantiems pakelti savo kvalifikaciją šeimos teisės srityje, bei visiems besidomintiems šeimos teisės problemomis.

Praktikumą suskirstytas į 14 seminarų planų pagal atskiras temas. Kiekvieno seminaro pradžioje pateikiamos temos turinį atskleidžiančios potemės ir formuluojamos pagrindinės sąvokos. Po sąvokų einantys kontroliniai klausimai skirti teorinių žinių patikrai, diskusinio pobūdžio teiginių ir sampratų analizei, padedančiai ugdyti teisinio mąstymo, suvokimo bei interpretacijų gebėjimą. Suformuluotos užduotys skirtos teorinių žinių praktiniam taikymui ugdyti. Sprendžiant užduotis, pateiktose faktinėse situacijose reikėtų išvelgti teisiškai reikšmingas aplinkybes, nustatyti taikytinas teisės normas ir jas pritaikyti, argumentuojant savo pasirinkimus. Formuluojant užduočių fabulas buvo tikslingai siekiama ugdyti sprendžiančiojo asmens gebėjimą mąstyti lanksčiai, t. y. ieškoti galimų alternatyvių sprendimo variantų, atsižvelgiant į užduotyse tiesiogiai nurodytas ir nenurodytas teisiškai reikšmingas faktines aplinkybes. Pastebėtina, kad analizuojant praktines situacijas gali tekti remtis ne tik šeimos teisės institutų normomis, todėl labai svarbus sisteminis teisinis mąstymas. Kiekvienos dalies pabaigoje pateikiamas pagrindinės literatūros sąrašas, kurį sudaro teisės aktai, kryptingai atrinkta mokslinė literatūra. Taip pat pateikiamas Lietuvos teismų ir tarptautinių teismų praktikos, kurioje suformuluotos konkrečiu klausimu reikšmingos teisės taikymo ir aiškinimo taisyklės, sąrašas. Analizuojant temą siūloma remtis ir papildoma, į sąrašą neįtraukta literatūra.

Atkreiptinas dėmesys, kad nurodant norminius aktus pateiktos tik originalios redakcijos šaltinio nuorodos. Besinaudojantieji praktikumu

turėtų patikrinti, ar nėra priimta naujų to paties akto redakcijų arba pakeitimų, ir susipažinti su galiojančia teisės akto redakcija.

Nuorodos į teisės aktus, literatūrą, teismų praktiką ir interneto tinklalapius paskutinį kartą buvo patikrintos ir atnaujintos 2011 m. rugsėjo 29 d.

Autoriai

I.

ŠEIMOS TEISĖS SAMPRATA, ŠEIMOS TEISĖS PRINCIPAI, ŠEIMOS TEISĖS ŠALTINIAI, ŠEIMOS TEISINIAI SANTYKIAI, TERMINAI ŠEIMOS TEISĖJE, GIMINYSTĖ IR SVAINYSTĖ

Temos: šeimos teisės samprata; šeimos teisė kaip Lietuvos teisės sistemos sudėtinė dalis; šeimos teisės funkcijos; šeimos teisės reglamentuojamų asmeninių neturtinių ir turtinių santykių samprata; šeimos santykių teisinio reglamentavimo principai; šeimos teisės šaltiniai; ieškinio senatis šeimos teisėje; socialinė ir teisinė šeimos samprata; šeimos teisinių santykių samprata ir jų struktūra; šeimos teisinių santykių atribojimo nuo kitų teisės šakų reglamentuojamų teisinių santykių kriterijai; šeimos teisinių santykių atsiradimo, pakeitimo ir pabaigos pagrindai; juridinių faktų samprata ir specifika šeimos teisėje; terminai šeimos teisėje; giminystės samprata, linijos: tiesioji ir šoninė, jų reikšmė; giminystės laipsnio samprata ir teisinė reikšmė; svainystės samprata ir teisinė reikšmė.

Pagrindinės sąvokos

Asmeniniai neturtiniai šeiminiai santykiai – tai tokie visuomeniniai santykiai, kurie susidaro tarp sutuoktinių, sutuoktinių ir jų vaikų bei kitų šeimos narių dėl nematerialaus pobūdžio vertybių.

Artimieji giminaičiai – tiesiosios linijos giminaičiai iki antrojo laipsnio imtinai (tėvai ir vaikai, seneliai ir vaikaičiai) ir šoninės linijos antrojo laipsnio giminaičiai (broliai ir seserys).

Ieškinio senatis – įstatymų nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį. Ieškinio senatis nėra laikas, per kurį asmuo gali kreiptis į teismą dėl pažeistos teisės gynimo. Net ir pasibaigus įstatymo nustatytam terminui asmuo gali kreiptis į teismą dėl teisminės gynybos, nes teisė į pažeistų teisių gynimą ir teisė kreiptis į teismą yra savarankiškos, viena nuo kitos nepriklausomos teisės.

Giminystė – asmens kilmė vienas iš kito arba iš bendro protėvio.

Giminystės laipsnis – tai skaičius gimimų, kurie sieja giminaičius, išskyrus bendro protėvio (protėvių) gimimą.

Subjektinių teisių gynybos būdai – tai įstatyme įtvirtintos materialinės-teisinės priverstinio pobūdžio priemonės, kurias pasitelkus yra atkurama / pripažįstama pažeista teisė ir daromas poveikis teisės pažeidėjui.

Svainystė – tai santykis tarp vieno sutuoktinio ir antro sutuoktinio giminaičių bei tarp abiejų sutuoktinių giminaičių.

Šeimos teisė – civilinės teisės pošakis, kurį sudaro sistema teisės normų, reguliuojančių šeiminius teisinius santykius, tai yra asmeninius neturtinius ir turtinius santykius, atsirandančius iš santuokos, giminystės, įvaikinimo, globos ir rūpybos.

Šeimos teisiniai santykiai – tai teisiniai santykiai, susiklostantys tarp šeimos narių ir kitų asmenų, kuriuos sieja giminystės ar kitokie ryšiai. Šie santykiai atsiranda savitų juridinių faktų pagrindu ir pasižymi specifine subjektų sudėtimi, turinio individualizacija, neatlygintinumu bei tęstiniu pobūdžiu.

Šeimos teisės šaltinis (formaliąja prasme) – išorinė šeimos teisės normos įtvirtinimo, jos išraiškos forma.

Teisės principas – svarbiausi teisės reiškimosi būdai arba pagrindinės teisinės idėjos, vertybinės orientacijos, kurios nurodo, kaip konkre-

čiomis teisės normomis turi būti reguliuojami žmonių santykiai. Principai atlieka keturias funkcijas: reglamentavimo, teisės interpretavimo, teisės spragų užpildymo ir kolizijų šalinimo.

Turtiniai šeiminiai santykiai – tokie visuomeniniai santykiai, kurie atsiranda tarp sutuoktinių, tėvų ir vaikų, kitų šeimos narių iš asmeninių neturtinių santykių dėl materialinių vertybių valdymo, naudojimo ir disponavimo jomis, taip pat dėl materialinės paramos / išlaikymo teikimo. Turtiniai santykiai, sudarantys šeimos teisės dalyką, savo ruožtu gali būti suskirstyti į: 1) turtinius santykius dėl turto, kuris yra bendroji jungtinė ar asmeninė sutuoktinių nuosavybė, valdymo, naudojimo ir disponavimo juo; 2) turtinius santykius dėl materialinės paramos teikimo vienas kitam tiek esant santuokoje, tiek ją nutraukus įstatymo numatytais atvejais; 3) turtinius tėvų ir vaikų, kitų šeimos narių santykius dėl išlaikymo teikimo įstatymo numatytais pagrindais ir sąlygomis.

Kontroliniai klausimai

1. Apibūdinkite, kokia šeimos forma būdinga XXI a. Lietuvoje.
2. Kokios valstybės institucijos yra atsakingos už šeimos politikos formavimą?
3. Ar šeima yra teisinė kategorija? Ar CK yra įtvirtinta šeimos sąvoka? Kokia yra šeimos nario sąvoka?
4. Ar vienas žmogus gali būti traktuojamas kaip šeima?
5. Apibūdinkite, koks yra šeimos teisės statusas Lietuvos teisės sistemoje?
6. Kokia yra šeimos teisės šaltinių hierarchija?
7. Kurios Lietuvos Respublikos Konstitucijos normos tiesiogiai reglamentuoja šeimos teisinius santykius?
8. Kokią įtaką šeimos teisinių santykių reguliavimui turi tarptautiniai žmogaus teisių srities teisės aktai: 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija ir 1966 m. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas?

9. Nurodykite specializuotus tarptautinius vaikų teisių srities teisės aktus, kurių dalyvė yra Lietuvos Respublika.
10. Kokios rūšies teisinius santykius reglamentuoja 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį reglamentą (EB) Nr. 1347/2000¹?
11. Ar gali Vyriausybė nutarimu reglamentuoti vaikų, gimusių dirbtinio apvaisinimo būdu, tėvystės nustatymo klausimus? Kodėl?
12. Atskleiskite, kokie yra šeiminių asmeninių neturtinių santykių ypatumai. Pateikite tokio pobūdžio šeimos teisinių santykių reglamentavimo pavyzdžių.
13. Kaip galėtumėte apibūdinti šeimos teisės reguliavimo metodą?
14. Apibūdinkite sutuoktinių lygiateisiškumo principą. Pateikite šio principo apraiškų CK ir kituose teisės aktuose.
15. Ką numato santuokos savanoriškumo principas?
16. Kokios CK normos detalizuoja prioritetingą vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principą?
17. Kas yra šeimos teisinių santykių subjektai?
18. Kokie juridiniai faktai žinomi šeimos teisėje? Pateikite juridinių faktų sudėties pavyzdžių šeimos teisėje.
19. Santuokos nutraukimo atveju kilo ginčas tarp sutuoktinių, su kuriuo iš jų turės likti gyventi vaikas. Kas yra šių šeimos teisinių santykių objektas?
20. Ar šeimos santykių teisinio reglamentavimo principai yra absoliutūs?
21. Kokios institucijos gina šeimos teises ir kokia šių teisių gynimo forma?
22. Ar kitose teisės šakose yra normų, ginančių iš šeimos teisės kylančius santykius? Jei taip, tai pateikite pavyzdžių.
23. Ar yra skirtumas tarp giminystės ir svainystės santykių?
24. Ar sutuoktiniai yra laikomi giminaičiais?

1 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LT:NOT>.

25. Ar yra skirtumas tarp sąvokų „artimieji giminaičiai“ ir „šėimos nariai“?
26. Kokia yra „artimųjų giminaičių“ sąvokos įtvirtinimo CK 3.135 straipsnyje prasmė?
27. Kokios yra giminystės linijos?
28. Kaip skirstoma tiesioji giminystės linija?
29. Kokia tai giminystės linija: vaikas – tėvas – senelis – prosenelis – t. t.?
30. Kokių pagrindu atsiranda svainystės santykiai?
31. Kuo skiriasi tikrieji ir netikrieji broliai ar seserys?
32. Kokia yra ieškinio senaties šėimos teisėje specifiška?
33. Ar reikalavimams dėl turto, esančio sutuoktinių bendrąja jungtine nuosavybe, padalijimo taikoma ieškinio senatis, jei turtas nebuvo padalytas nutraukiant santuoką pagal anksčiau (iki 2001 m. birželio 30 d.) galiojusį Santuokos ir šėimos kodeksą?

Užduotys

1. Milienė kreipėsi teisinės konsultacijos ir paaiškino, kad ji su vyru situokė prieš dvejus metus. Jų santykiai buvo nepriekaištingi, tačiau prieš keletą mėnesių vyro elgesys iš esmės pasikeitė, t. y. tapo jai visiškai abejingas. Ji pasigenda jo dėmesio, bendravimo, pagarbos ir lojalumo. Ji teigia, kad sutuoktinis pažeidžia CK 3.27 str. 1 d., todėl klausia, ar galima teisinėmis priemonėmis pakeisti jų santykius. Nutraukti santuokos ar pradėti gyventi skyrium ji nenori. Kokią konsultaciją suteiktumėte Milienei? Ar visi šėimos santykiai yra reguliuojami šėimos teisės normomis?
2. Baniėnė kreipėsi į teismą prašydama nutraukti santuoką su Baniu. Santuokoje jie išgyveno dešimt metų, tačiau paskutinius dvejus metus Banys nuolat piktnaudžiauja alkoholiu, todėl ji mano, kad tolesnis jų bendras gyvenimas yra negalimas. Santuokoje gimė du sūnus, jie yra dar nepilnamečiai. Banys santuokos nutraukti nenori ir teigia, kad pasitaisys. Teismas skyrė dviejų mėnesių susitaikymo terminą, kuriam praėjus ieškovė ir toliau reikalavo nutraukti santuoką. Ko-

kiais šeimos santykių teisinio reglamentavimo principais teismas remtųsi sprenddamas šią bylą? Ar gali teismas atsisakyti nutraukti santuoką?

3. Marytė nėra susituokusi, tačiau bendrai gyvena ir vedė ūkį su Antanu. Ji turi nepilnametę dukrą. Antanas jos savo dukra nelaiko. Prieš metus jis išvažiavo į Airiją. Marytė kreipėsi į teismą dėl to, kad Antanas paliko šeimą ir neteikia nei jai, nei vaikui materialinio išlaikymo. Ar Antanas pažeidė šeimos santykių teisinio reglamentavimo principus? Kokie juridiniai faktai yra svarbūs šioje situacijoje?
4. Jonas sudarė santuoką su Barboryte 2002 m. Santuokoje augina du nepilnamečius vaikus. Nepasitaręs su savo sutuoktine, Jonas pardavė automobilį, įgytą po santuokos sudarymo, kaimynui Petruui. Barborytė apie tokį sandorį nieko nežinojo ir jam prieštarauja. Ar buvo pažeisti šeimos santykių teisinio reglamentavimo principai?
5. Remiantis CK 3.86 straipsniu, po santuokos nutraukimo sutuoktiniui, su kuriuo gyventi lieka nepilnamečiai vaikai, teismo sprendimu gali būti suteikiama teisė naudotis kitam sutuoktiniui asmeninės nuosavybės teise priklausančia gyvenamąja patalpa ar jos dalimi. Taip įstatymų leidėjas siekė užtikrinti vaiko teisę į gyvenamąjį būstą. Tačiau kodekse nėra normos, nustatančios, kad analogiška apsauga taikoma ne santuokoje gimusiems vaikams, pasibaigus jų tėvų (sugyventinių) bendram gyvenimui. Įvertinkite esamą teisinį reguliavimą šeimos teisės principų ir konstitucinio asmenų lygybės principo kontekste. Kokius nesantuokinių vaikų teisių gynimo būdus siūlytumėte taikyti?
6. Vainienė, gyvendama santuokoje, nuolat reišė nepasitenkinimą savo sutuoktiniu dėl jo aplaidaus ir neatsakingo požiūrio į šeimą. Pasak jos, Vainys nepakankamai rūpinasi šeimos gerove, mažai uždirba (dirba taksii firmoje) ir nenori keisti savo nepelningo darbo. Tuo tarpu Vainienės pajamos trigubai didesnės ir tai, matyt, yra labai paranku Vainiui. Vainys mano, kad jo sutuoktinės priekaištai jam yra nepagrįsti, nes jis rūpinasi vaikais ir kiek gali prisideda prie šeimos poreikių tenkinimo. O darbo jis nenori keisti, nes jam patinka darbo specifiika. Vainienė kreipėsi į Šeimos gerovės departamentą prašydama taikyti atitinkamas poveikio priemones, kurios, jos manymu, neleistų ir toliau Vainiui piktnaudžiauti esama padėtimi. Koks, jūsų

manymu, turėtų būti valstybės tarnautojo atsakymas į pateiktą Vainienės raštą? Ar buvo šioje situacijoje pažeisti šeimos santykių teisinio reglamentavimo principai? Jei taip, tai kokie ir kas juos pažeidė?

7. Gimnazijoje vienuolikmetis Andrius iš chuliganiškų paskatų grasi-
no mergaitei, be to, apstumdė ir kelis kartus trenkė į veidą kumščiu
vyresniam berniukui. Andriaus tėvai yra išsiskyrę, ir jis gyvena su
tėvu. Kas turėtų prisiimti atsakomybę už tai, kad Andrius mokymo
įstaigoje sužalojo kitą nepilnametį? Kokių teisės šakų normos regla-
mentuoja šioje situacijoje aptariamus santykius?
8. Marytė ir Adolfas dvejus metus kartu gyveno ir vedė bendrą ūkį.
Jiems gimė sūnus. Marytė nori sūnų pavadinti Arnu, o Adolfas –
Benu. Marytė nuvyko į civilinės metrikacijos įstaigą ir užregistravo
gimusį sūnų Arno vardu. Adolfas pasipiktinęs kreipėsi į civilinės
metrikacijos skyrių ir pareiškė, kad nebuvo atsižvelgta į jo nuomo-
nę ir pareikalavo, kad vardas būtų pakeistas. Civilinės metrikacijos
skyriuje jam buvo paaiškinta, kad jo priekaištai ir reikalavimas yra
nepagrįsti. Ar buvo pažeisti šeimos santykių teisinio reglamentavimo
principai? Kokiais motyvais remiantis civilinės metrikacijos įstaiga
atsisakė tenkinti Adolfo reikalavimą? Kokie juridiniai faktai turi
reikšmės pateiktos situacijos analizei?
9. Kamilė ir Darius gyvena kartu ir veda bendrą ūkį. Jie turi dukrą
Ievą. Darius žuvo autoavarijoje ir Kamilė kreipėsi dėl našlės pensijos
(maitintojo netekimo) skyrimo. Ar tenkintinas jos prašymas? Ar turi
reikšmės aplinkybė, kad Kamilė ir Darius nebuvo susituokę? Ar jie
laikytini šeima?
10. Juciaus ir Jucienės santuoka nutraukta 1998 m. Nutraukiant santuo-
ką, sutuoktiniams bendrai priklausęs dviejų aukštų namas nebuvo
padalytas. Nutraukus santuoką, name faktiškai gyveno Jucienė. 2011 m.
Jucius teisme pareiškė ieškinį dėl namo padalijimo. Jucienė prašė
teismo taikyti ieškinio senatį ir reikalavimą atmesti. Nuo kokių už-
duotyje nenurodytų, teisiškai reikšmingų aplinkybių priklausys teis-
mo sprendimas?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Santuokos ir šeimos kodeksas // <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=154551>.
3. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.
4. Vaiko teisių konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 60-1501.
5. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas // Valstybės žinios, 2005, Nr. 71-2555.
6. Valstybinė šeimos politikos koncepcija, patvirtinta, 2008 m. birželio 3 d. Seimo nutarimas Nr. X-1569 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 69-2624.
7. Civilinės metrikacijos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. 1R-160 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2415.
8. 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį reglamentą (EB) Nr. 1347/2000. // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LT:NOT>>.
9. 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos Direktyva 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0086:LT:HTML>>.
10. Jarašiūnas E. Šeimos koncepcijos pagrindai 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje // <http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20071211a.html>.
11. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2009.
12. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
13. Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Santuokos sąlygos ir jų vykdymas. Justitia. Vilnius, 2007.
14. Meilius K., Jonaitis M. Šeimos struktūros ir tėvystės sampratos pokyčiai, turintys įtakos vaiko teisėms ir interesams // Jurisprudencija, 2007, Nr. 12 (102).
15. Sagatys G. The Concept of Family in Lithuanian Law // Jurisprudencija, 2010, Nr. 1 (119).
16. Sagatys G. Case Law as the State Family Policy Formation Instrument // Jurisprudencija, 2009, Nr. 4 (118).

17. Vitkevičius P. S. Šeimos narių turiniai teisiniai santykiai. Justitia. Vilnius, 2006.
18. Giardini F. The Concept of „Legal Family“ in Modern Legal Systems: a Comparative Approach // <<http://www.law2.byu.edu/isfl/saltlakeconference/papers/isflpdfs/Giardini.pdf>>.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos (2008 m. birželio 3 d. nutarimo NR. X-1569 redakcija) nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // <<http://www.lrkt.lt/dokumentai/2011/n110928.doc>>.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-869/1999.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-449/2003.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-24/2007.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-268/2007.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-302/2006.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-292/2008.
8. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. rugpjūčio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A8-704-04.
9. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gruodžio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A15-1815 / 2005.
10. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. gruodžio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A3-1189-07.
11. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. birželio 13 d. sprendimas byloje *Marckx prieš Belgiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
12. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1991 m. lapkričio 29 d. sprendimas byloje *Vermeire prieš Belgiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
13. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *Karner prieš Austriją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.

II.

SANTUOKOS SUDARYMAS

Temos: *santuokos samprata ir socialinė reikšmė; sužadėtuvių samprata; susitarimas tuoktis ir sužadėtuvių teisinės pasekmės; santuokos sudarymo sąlygos ir tvarka; santuokos sudarymas bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka; santuokos sudarymo su užsienio valstybės piliečiu ir asmeniu be pilietybės, neturinčiu nuolatinės gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje, ypatumai; santuokos sudarymo teisinės pasekmės; sutuoktinių subjektinės asmeninės ir turtinės teisės bei pareigos ir jų įgyvendinimas.*

Pagrindinės sąvokos

Bažnytinė (konfesinė) santuoka – tai santuoka, sudaryta pagal atitinkamos religijos vidaus (kanonų) teisės nustatytą procedūrą.

Emancipacija – (lot. *emancipatio*) paleidimas iš tėvų globos, kai emancipuotas asmuo savo nuožiūra naudojasi visomis civilinėmis teisėmis ir pareigomis.

Incestas (lot. *incestus* – nusikalstamas, nuodėmingas) – kraujomaiša, lytinis nukrypimas, seksualiniai santykiai tarp artimų kraujo giminaičių: tėvų ir vaikų, senelių ir anūkų, brolių ir seserų, dėdžių ir dukterėčių, tetų ir sūnėnų.

Lojalumas – protinga tolerancija ir pakantumas, sutuoktiniui visada – tiek šeimoje, tiek už jos ribų veikiant kito sutuoktinio ir visos šeimos interesais.

Susitarimas tuoktis (sužadėtuvės) – vyro ir moters neįpareigojantis ir negalintis būti įgyvendintas prievarta ketinimas tam tikru laiku ir tam tikroje vietoje sudaryti santuoką. Šis ketinimas gali būti išreiškiamas žodžiu arba raštu.

Susitarimo tuoktis šalys – vyras ir moteris, ketinantys sudaryti santuoką.

Santuoka – įstatymų nustatyta tvarka įformintas savanoriškas vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius.

Santuokos įrodymas – santuokos akto įrašas ir jo pagrindu išduotas santuokos liudijimas.

Santuokinis amžius – tai asmens amžius, kurio sulaukęs jis gali įgyvendinti savo teisę į santuoką, t. y. sudaryti santuoką (susituokti).

Sutuoktiniai – vyras ir moteris, įstatymų nustatyta tvarka įregistravę santuoką.

Santuokos sudarymo sąlygos – tai aplinkybės (pozityvūs juridiniai faktai), būtinos tam, kad santuoka būtų valstybės registruojama ir pripažįstama galiojančia, t. y. turinčia juridinę galią.

Santuokos sudarymo draudimai (kliūtys) – aplinkybės (negatyvūs juridiniai faktai), kurioms esant santuoka negali būti sudaryta.

Veiksnumas – fizinio asmens galėjimas savo veiksmais įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas. Civilinis veiksnumas atsiranda visiškai, kai asmuo sulaukia pilnametystės, t. y. kai jam sueina aštuoniolika metų.

Kontroliniai klausimai

1. Apibūdinkite, kaip suprantate viešą susitarimą tuoktis?
2. Kokios teisinės pasekmės kyla, jei viešo susitarimo tuoktis šalis atsisako sudaryti santuoką?
3. Ar galima santuoką sudaryti tam tikram laikotarpiui?
4. Įvardykite, kokie požymiai būdingi santuokai?
5. Ar galima teigti, kad santuoka – tai sandoris?
6. Kokios yra santuokos sudarymo sąlygos? Ar jų sąrašas yra baigtinis?
7. Koks minimalus santuokinis amžius yra nustatytas Civilinio kodekso normomis

8. Ar pripažįstama Lietuvoje bažnytinė santuoka, t. y. ar ji sukelia teisinės pasekmės?
9. Kaip gali pasireikšti santuokos savanoriškumo sąlygos pažeidimas?
10. Ar sveikatos tikrinimasis norint sudaryti santuoką yra privalomojo pobūdžio?
11. Kieno pareiga yra pranešti apie santuokos, sudarytos bažnyčios (konfesijų) tvarka, faktą CMĮ? Kokios teisinės pasekmės ir kam kyla nepranešus apie santuoką, sudarytą bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka?
12. Ar bažnyčios išduotas santuokos liudijimas yra laikytinas santuokos įrodymu?
13. Per kokį laikotarpį turi būti pranešta CMĮ apie santuokos, sudarytos bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka?
14. Ar yra būtinas tėvų sutikimas, kai santuoką nori sudaryti šešiolikmečiai?
15. Ar gali sudaryti santuoką asmuo, kuriam veiksnumas yra apribotas dėl piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis?
16. Ar „teisė tuoktis ir kurti šeimą“ (EŽTK 12 str.) yra interpretuojama kaip viena (nedaloma) teisė?
17. Kokios yra santuokos sudarymo teisinės pasekmės?
18. Ar galima atsisakyti savo pareigų (ar jų dalies), kurios atsiranda kaip santuokos pasekmė?
19. Kokiose vietose gali būti registruojama santuoka?
20. Per kiek laiko registruojama santuoka? Ar galima, jei yra svarbių priežasčių, įregistruoti santuoką prašymo tuoktis padavimo dieną?
21. Ar galima santuoką įregistruoti per atstovą (pvz., įgaliojus artimą giminaitį)?
22. Kokie dokumentai turi būti pateikiami civilinės metrikacijos įstaigai, jei santuoką sudaro Lietuvos Respublikos pilietė su užsienio valstybės piliečiu?
23. Ar gali sudaryti santuoką antros eilės pusbrolis su antros eilės pussesere? Ar gali sudaryti santuoką uošvis su marčia?
24. Ar gali vyras sudarant santuoką pasirinkti sutuoktinės pavardę?

25. Ar reikalingas įgaliojimas atstovauti kitam sutuoktiniui, ar pakanka tik santuokos liudijimo?

Užduotys

1. Vaiva ir Domas nutarė sudaryti santuoką. Jie kartu nuėjo į Šv. Mikalojaus bažnyčią ir susitarė su kunigu dėl preliminarios santuokos sudarymo datos. Taip pat pas notarą sudarė ikivedybinę sutartį, kurioje numatė, kad turtas įgytas tiek iki santuokos, tiek po jos sudarymo bus kiekvieno asmeninė nuosavybė. Domo mama padovanojo jiems kelionę į Egiptą, į kurią dėl objektyvių priežasčių išvyko būsimoji marta ir jos sesuo. Be to, Domo mama išsinuomojo suknelę būsimoms vestuvėms ir pranešė apie būsimą santuoką giminaičiams. Po kelių dienų Domas pareiškė mamai, kad vestuvių nebus, nes jie paskubėjo dėl savo apsisprendimo tuoktis. Domo mama teigia patyrusi moralinę žalą, be to, ji nori, kad jai būtų atlyginti nuostoliai. Teisiniu požiūriu įvertinkite šią situaciją. Kokias teises turi Domo mama? Atsakymus argumentuokite.
2. D. ir G. nutarė sudaryti santuoką. G. yra Australijos pilietis, tačiau visą gyvenimą gyveno Didžiojoje Britanijoje. Kokius dokumentus turėtų pateikti G. norint, kad CMS įregistruotų jų santuoką? Ar būtų kliūtis santuokai registruoti, jei D. 2002 m. buvo sudariusi bažnytinę santuoką pagal Zen budizmo religijos apeigas? Atsakymą argumentuokite.
3. Teismas Indrė (17 metų) pripažino visiškai veiksnia (emancipavo). Ji ir Vidas (21 metų) nutarė sudaryti santuoką, tačiau CMĮ buvo atsisakyta patenkinti jų prašymą, motyvuojant tuo, kad Indrė nepilnametė (nėra suėję 18 m.), o kitų svarbių santuokos sudarymo priežasčių (pvz., nėštumas) nėra. Ar teisingai pasielgė CMĮ? Ar turi įtakos asmens veiksniumi ir teisnumui santuokos sudarymas?
4. Petraitis ir Janulytė nutarė sudaryti santuoką. 2007 kovo 10 d. jie padavė prašymą Janulytės tėvų gyvenamosios vietos civilinės metrikacijos skyriui. Čia jiems buvo nustatytas santuokos registravimo laikas – 2007 balandžio 10 d., tačiau praėjus savaitei po prašymo padavimo

sužadėtiniai kreipėsi į CMĮ prašydami santuokos registracijos laiką pakeisti į 2007 kovo 19 d., nes Janulytė planuoja vykti metams į JAV dirbti aukle ir jau pasirašė sutartį, taip pat yra nupirkti bilietai. CMĮ atsisakyta patenkinti jų prašymą. Kaip vertinate šią situaciją? Koks yra nustatytas santuokos registravimo terminas? Kokios priežastys yra laikytinos svarbiomis nustatant santuokos įregistravimo datą?

5. Jadvygai (15 m.) esant nėštumui buvo sumažintas santuokinis amžius ir leista sudaryti santuoką su Petru. Po dviejų mėnesių jai įvyko persileidimas, ir dar po metų sutuoktiniai nutraukė santuoką bendru sutikimu. Būdama 17 metų Jadvyga nutarė sudaryti santuoką su Turkijos piliečiu. Ar Jadvygai reikia kreiptis į teismą dėl santuokinio amžiaus sumažinimo?
6. Roma ir Rimas sudarė santuoką. Roma nori, kad jos pavardė būtų analogiška jos sutuoktinio pavardei, tai yra Rudis. Sutuoktiniai planuoja vykti gyventi į Airiją, todėl visos kitos alternatyvos pasirenkant pavardę Romai nepriimtinos. CMĮ atsisakė tenkinti tokių sutuoktinių reikalavimą. Ar teisingai pasielgė CMĮ? Atsakymą pagrįskite.
7. Marytė ir Petras (abu pilnamečiai) sudarė santuoką pagal karaimų religijos apeigas. Po penkių dienų Petras žuvo eismo įvykyje. Nuvykus į CMĮ pagal gyvenamąją Marytės vietą buvo atsisakyta įtraukti santuoką į apskaitą. Ar teisingai pasielgė CMĮ ir kokie tokio atsisakymo motyvai? Atsakymą pagrįskite.
8. L. ir M. kartu gyveno ir vedė bendrą ūkį. Po penkerių bendro gyvenimo metų L. kreipėsi į CMĮ norėdama pasikeisti savo pavardę į vyro. Ji motyvavo, kad jų santykiai yra stabilūs ir ilgalaikiai, be to, jie turi du sūnus, kuriems suteikta tėvo pavardė. Ar tenkintinas L. reikalavimas? Atsakymą pagrįskite.
9. Į CMĮ kreipėsi Alfonsas Čkriekikas ir pareiškė reikalavimą, kad jis norėtų pasikeisti savo pavardę, nes ji sunkiai tariaama ir dėl to kartais klaidingai įrašoma įvairių įstaigų darbuotojų išduodant tam tikrus dokumentus. Be to, jei jis sudarytų santuoką, tai būsimai sutuoktinei tokia pavardė taip pat gali pridaryti rūpesčių. Jis norėtų pasikeisti savo pavardę į JAV prezidento pavardę – Obama, nes tai suteiktų jam garbės ir visi manytų, kad jis esąs giminaitis. Ar tenkintinas Alfonso reikalavimas? Atsakymą pagrįskite.

10. Irano pilietis ir Lietuvos Respublikos pilietė pateikė prašymą Vilniaus m. CMS dėl santuokos įregistravimo. Tikrinant jų dokumentus, paaiškėjo, kad iranietis savo valstybėje jau yra teisėtai sudaręs santuoką su kita moterimi. Tačiau jis paaiškino, kad Irane, kuriame sutuoktiniai rengiasi nuolat gyventi, poligamija yra leidžiama, todėl CMS gali įregistruoti jo antrąją santuoką. Pateikite situacijos teisinę analizę.
11. Ieškovė Beinoravičiūtė nurodė, kad 1976 m. Jonavos r. Žeimių bažnyčioje susituokė su Lenkausku. Kadangi šis pripažino tik bažnytinę santuoką, civilinės metrikacijos biure savo santuokos neįformino. Su Lenkausku vedė bendrą ūkį ir gyveno santuokoje iki jo mirties, t. y. iki 1994 m. Po jo mirties ieškovė pradėjusi tvarkyti su turto paveldėjimu susijusius reikalus, tačiau bažnytinės santuokos pažyma Jonavos notarų kontoroje nebuvo priimta kaip pagrindas turto paveldėjimo klausimams spręsti. Ieškovė teismo prašė nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad jos ir Lenkausko santuoka, įregistruota 1976 05 01 Jonavos r. Žeimių bažnyčioje, yra teisėta. Ar tenkintinas Beinoravičiūtės reikalavimas? Atsakymą pagrįskite.
12. 1993 m. Rita ir Vladas sudarė bažnytinę santuoką. 2008 m. balandžio 11 d. Vladas mirė nuo plaučių vėžio. Rita kreipėsi į notarą dėl paveldėjimo, tačiau jai buvo paaiškinta, kad bažnytinė santuoka teisinių pasekmių nesukelia, nes ji nebuvo įtraukta į CMĮ apskaitą, todėl Rita ir Vladas nėra sutuoktiniai ir ji neturi teisės paveldėti jo dalies. Rita kreipėsi į CMĮ, kad santuoka būtų įtraukta į apskaitą, tačiau jos prašymas nebuvo patenkintas, motyvuojant tuo, kad Vladas jau miręs. Pateikite teisinę šios situacijos analizę. Ar teisingai pasielgė notaras, CMĮ?
13. Butautas nori įregistruoti santuoką su Valiūnaite, tačiau CMĮ atsisakė tai padaryti, nes Butautui 84 metai, tuo tarpu Valiūnaitei 36. Motyvuota dar ir tuo, kad Butautas nesuvokia, ką daro, nes nori registruoti santuoką ant Trijų kryžių kalno. Atsižvelgiant į tai, jam liepta kreiptis į teismą dėl leidimo tuoktis išdavimo. Įvertinkite pateiktą situaciją. Ar teisingai pasielgė CMĮ? Ar keistųsi situacija, jei Butautas pateiktų pažymą apie savo sveikatos būklę? Ar gali būti registruojama santuoka Butauto pasirinktoje vietoje?

14. 2007 01 10 Marcinkevičiui buvo atlikta lyties pakeitimo operacija Vokietijoje, pakeičiant jo lytį į moteriškąją. 2007 12 10 jis padavė pareiškimą CMĮ dėl santuokos sudarymo su Liubartu. CMĮ atsisakius registruoti jų santuoką CK 3.12 str. pagrindu, buvo kreiptasi į teismą. Įvertinkite situaciją teisiniu požiūriu.
15. Vaiva ir Kęstas yra susituokę ketverius metus. Vaiva, sužinojusi, kad laukiasi kūdikio, nutarė negimdyti ir pasidarė abortą. Kęstui apie nėštumo nutraukimą ji pasakė po kelių dienų. Kęstas kreipėsi į Lygių galimybių kontrolieriaus įstaigą, nes mano, buvo pažeistos jo kaip būsimo tėvo teisės ir sutuoktinių lygiateisiškumo principas. Savo pareiškime Kęstas konkretizavo tai, kad jo sutuoktinė Vaiva nutraukė nėštumą net nepranešus jam, jog yra nėščia, t. y. ji elgėsi nelojaliai, nesąžiningai ir egoistiškai, nes vienasmeniškai nusprendė dėl aborto. Remiantis Konstitucijos 38 str., CK 3.3 str., 3.26 str., 3.27 str. ir kt. Vaiva (jo manymu) užkirto kelią jo kaip būsimo tėvo apsisprendimui šeimos planavimo klausimais ir visiškai nepaisė iš santuokos sudarymo kilusių pasekmių, t. y. lygiateisiškumo sprendžiant visus klausimus. Išanalizuokite situaciją. Koks, jūsų manymu, turėtų būti atsakymas į Kęsto į paklausimą?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr.40-987.
3. 1948 m. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000.
4. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 77-3290.
5. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 77-3288.
6. Konvencija „Dėl leidimo tuoktis, minimalaus santuokinio amžiaus ir santuokų registracijos“ // <<http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/63>>.
7. Asmens vardo, pavardės, tautybės pakeitimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2001 m. birželio 20 d. įsakymu Nr. 111 // Valstybės žinios, 2008, Nr. 126-4823.

8. Civilinės būklės aktų registravimo Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir užsienio reikalų ministro 2007 m. balandžio 6 d. įsakymu Nr. 1R-148/V-35 // Valstybės žinios, 2007, Nr. 42-1612.
9. Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų // Valstybės žinios. 2000, Nr. 67-2022.
10. Pranešimo apie bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka įregistruotą santuoką tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 193 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 68-3096.
11. Civilinės metrikacijos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 05 19 įsakymu Nr. 1R-160 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2415
12. Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 89-1985
13. Valstybės pripažinimo suteikimo Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai tvarka, patvirtinta 2001 m. liepos 12 d. Seimo nutarimu Nr. IX-464 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 62-2249.
14. Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Santuokos sąlygos ir jų vykdymas. Monografija. Vilnius: Justitia, 2007.
15. Kudinavičiūtė I. Bažnytinių santuokų teisinis reglamentavimas ir apskaita // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29).
16. Kudinavičiūtė I. Nepilnamečių emancipacija: nuolatinis ar eksperimentinis statusas // Jurisprudencija. 2002, Nr. 31 (23).
17. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2009.
18. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
19. Meilius K., Sagatys G. Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytų santuokų kelias į pripažinimą // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20).

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. balandžio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso 6 straipsnio 2 dalies, 11 straipsnio ir 12 straipsnio 2 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios 1994, Nr. 31-562.

2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-430/2001.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2005.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-563/2005.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-20/2006.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-305/2006.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-481/2007.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-332/2009.
9. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje *Cossey prieš Jungtinę Karalystę* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
10. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
11. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1980 m. spalio 17 d. sprendimas byloje *Rees prieš Jungtinę Karalystę* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
12. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1987 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *F. prieš Šveicariją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
13. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. kovo 25 d. sprendimas byloje *B. prieš Šveicariją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
14. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. liepos 15 d. sprendimas byloje *Berlin prieš Liuksemburgą* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
15. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *B. ir L. prieš Jungtinę Karalystę* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
16. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. spalio 9 d. sprendimas byloje *Airey prieš Airiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.

III.

SANTUOKOS NEGALIOJIMAS

***Temos:** santuokos pripažinimo negaliojančia samprata; jos pripažinimo negaliojančia pagrindai; asmenys, kurie turi teisę pareikšti ieškinį dėl santuokos pripažinimo negaliojančia; ieškinio senatis šios kategorijos bylose; santuokos pripažinimo negaliojančia teisinės pasekmės, kai vienas arba abu sutuoktiniai buvo nesąžiningi; sąžiningo sutuoktinio teisės.*

Pagrindinės sąvokos

Anomalija – netaisyklingumas, nukrypimas nuo normos, nuo dėsningumo.

Aplinkybės, naikinančios santuokos negaliojimą – tai tam tikros faktinės aplinkybės, kurioms susiklosčius teismas gali atsisakyti santuoką pripažinti negaliojančia, nors formalus pagrindas pripažinti ją tokia ir būtų.

Apgaulė – tyčinis kito asmens suklaidinimas dėl aplinkybių, turinčių esminę reikšmę sandoriui sudaryti. Apgaulė taip pat gali būti sandorio šalies tylėjimas, nuslepiančias šias aplinkybes.

Esminė klaida – klaida, kai buvo suklysta dėl tokių su kitu sutuoktiniu susijusių aplinkybių, kurias žinodamas sutuoktinis nebūtų sutikęs sudaryti santuokos.

Fiktyvi santuoka – santuokos fikcija, imitacija, t. y. santuoka, sudaryta tik dėl akių, neturint tikslo sukurti šeiminius teisinius santykius.

Santuokos negaliojimas – tai panaikinimas teismine tvarka subjektinių šeiminių teisių ir pareigų asmenims, kurie sudarė santuoką nesilaikant įstatymais nustatytų jos sudarymo sąlygų.

Sąžiningumas – teisės principas, vienas iš pagrindinių civilinės teisės principų, vertybinis žmogaus elgesio matas, nustatomas pagal objektų ir subjektyvųjų kriterijus, t. y. siekiant nustatyti, ar asmuo yra sąžiningas, reikia nustatinėti, ar asmuo *turėjo* ir *galėjo* žinoti tam tikras aplinkybes.

Suklydimas – klaidinga prielaida apie egzistavusius esminius sandorio faktus jo sudarymo metu.

Valia – gebėjimas sąmoningai, tikslingai, be išorinės prievartos atlikti vienus veiksmus ir susilaikyti nuo kitų: gebėjimas pasirinkti ir pasiekti tikslą.

Kontroliniai klausimai

1. Kaip suprantate santuokos negaliojimą?
2. Kokie yra santuokos pripažinimo negaliojančia pagrindai?
3. Nuo ko priklauso santuokos pripažinimo negaliojančia teisinės pasekmės?
4. Nuo kokio momento santuoka pripažįstama negaliojančia?
5. Kokias teises turi sąžiningas sutuoktinis, jei santuoka pripažinta negaliojančia?
6. Ar taikoma ieškinio senatis santuokos pripažinimo negaliojančia bylose?
7. Koks interesas ginamas santuokos pripažinimo negaliojančia bylose?
8. Ar gali prokuroras pareikšti ieškinį dėl santuokos pripažinimo negaliojančia?
9. Kaip suprantate „...*dėl valios trūkumų*“ santuoką galima pripažinti negaliojančia“?
10. Ar gali būti santuoka pripažinta negaliojanti po jos nutraukimo?
11. Ar santuoka, sudaryta savanaudiškais tikslais (t. y. iš išskaičiavimo), yra suprantama kaip fiktyvi santuoka?
12. Kokios yra santuokos negaliojimą naikinančios aplinkybės?

13. Koks yra vaikų statusas, jei jie gimę santuokoje, kuri vėliau buvo pripažinta negaliojančia?
14. Kaip suprantate sąvoką „lytinė anomalija“?
15. Ar gali būti santuoka pripažinta negaliojančia pagal CK 3.40 str. 3 d. 1 p. pagrindu (dėl lytines anomalijos, dėl kurios normalus šeimos gyvenimas neįmanomas), jei asmuo jaučia potraukį tos pačios lyties asmenims?
16. Ar galima pripažinti negaliojančia santuoką, kuri buvo sudaryta bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka? Ar turi šiuo atveju reikšmės tokios santuokos įtraukimas į apskaitą CMĮ?
17. Ar gali būti artimam giminaičiui perduodama paveldėjimo būdu teisė pareikšti ieškinį dėl santuokos pripažinimo negaliojančia?

Užduotys

1. Marytė internetinėje svetainėje susipažino su Abdula. Po metų bendravimo Abdula atvyko į Lietuvą ir čia kartu su Maryte padavė prašymą CMĮ sudaryti santuoką. Santuokos registracijos dieną į CMĮ Marytė atvyko su Abdulos draugu Niku, kuris pateikė įgaliojimą atstovauti Abdulos interesams sutuoktuvių metu, nes Abdulai buvo atšauktas skrydis į Lietuvą. CMĮ įrašė santuokos akto įrašą ir jo pagrindu išdavė santuokos liudijimą. Ar tokia santuoka galioja? Ar galima ją pripažinti negaliojančia? Jei taip, kas turėtų pateikti ieškinį? Atsakymus argumentuokite.
2. Onutė draugavo su Petru dvejus metus. Petras nutarė važiuoti dirbti į Dubliną, tačiau tuo metu Onutė pranešė, kad ji laukiasi ir nenori gimdyti būdama nesusituokusi. Petras pakeitė savo planus ir išvyką į užsienį atidėjo. Praėjus trims mėnesiams po santuokos sudarymo Onutė paaiškino Petru, kad ji nebuvo nėščia, o tiesiog nenorėjo, kad Petras ją paliktų ir išvyktų iš Lietuvos. Petras supykto ir padavė ieškinį dėl santuokos pripažinimo negaliojančia, tačiau parengiamojo posėdžio metu Onutė pateikė pažymą, kad ji laukiasi kūdikio. Išanalizuokite pateiktą situaciją. Koks buvo Petro santuokos pripažinimo

negaliojančia pagrindas? Ar tokia santuoka gali būti pripažinta negaliojanti? Nuo kokių aplinkybių priklausys teismo sprendimas?

3. Alina ir Deivis yra susituokę aštuonis mėnesius. Alina iš draugų sužinojo, kad Deivis turi lytinių santykių su jų bendru draugu Niku. Ji pateikė ieškinį teismui pripažinti santuoką negaliojančia dėl Deivio lytinės anomalijos, dėl kurios, jos manymu, normalus šeimos gyvenimas yra negalimas (CK 3.40 str. 3 d. 1 p.). Ar tenkintinas Alinos reikalavimas? Atsakymą pagrįskite.
4. Džiugas ir Eglė 2010 m. birželio 9 d. sudarė santuoką. Po pusmečio Eglė sužinojo, kad Džiugas serga genitaline pūsleline (herpes). Ji pateikė ieškinį teismui dėl santuokos pripažinimo negaliojančia. Tačiau teismo nagrinėjimo metu Džiugas pateikė gydytojo pažymą, kad jis yra sveikas. Tačiau Eglė pareikalavo Džiugą patraukti baudžiamojon atsakomybėn dėl sunkaus jos sveikatos sutrikdymo (LR BK straipsnį 135 str.). Tuomet Džiugas pareikalavo pripažinti santuoką negaliojančia dėl Eglės sveikatos būklės, dėl kurios normalus šeimos gyvenimas yra neįmanomas (nes Eglė serga epilepsija). Išanalizuokite situacija. Kokie yra galimi pateiktos situacijos sprendimo būdai?
5. Petraitis kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl santuokos pripažinimo negaliojančia. Jis nurodė, kad 1996 m. liepos 20 d. jo motina Petraitienė, gydydamasi ligoninėje, sudarė bažnytinę santuoką su Gudu. 1996 m. rugpjūčio 19 d. ji mirė. Petraitis mano, kad ši santuoka sudaryta be tikslo sukurti šeimą, tai yra tik dėl akių, nes Gudas praėjus savaitei po Petraitienės mirties persikėlė gyventi pas jo mamos draugę Nijolę. Ieškovas prašo pripažinti santuoką negaliojančia dėl jos fiktyvumo. Koks turėtų būti teismo sprendimas? Atsakymą motyvuokite.
6. Olga internete rado informaciją, kad Rimas (43 m.) išlošė žaliąją kortą ir ieško draugės, kuri sutiktų su juo vykti į JAV. Olgai patiko šis pasiūlymas, nes ji jau seniai norėjo išvykti iš Lietuvos, todėl 2010 m. gruodžio mėn. jie sudarė santuoką Šv. Mikalojaus bažnyčioje ir per 10 dienų įtraukė į apskaitą CMĮ. Būdami JAV, jie sužinojo, kad prokuroras inicijavo jų santuokos pripažinimo negaliojančia bylą. Įvertinkite teisiniu požiūriu situaciją. Ar tokia santuoka gali būti pripažinta negaliojančia?

7. Kontrimas (72 m.) ir Leršaitė (38 m.) sudarydami santuoką susitarė, kad Leršaitė rūpinsis (slaugys) Kontrimą iki jo mirties, o šis už tai paliks jai savo turtą, sukauptą iki santuokos sudarymo, ji galės deklaruoti gyvenamąją vietą jo bute. Tačiau praėjus metams po santuokos sudarymo Leršaitė ne tik, kad nustojo rūpintis savo sutuoktiniu, bet apskritai pradėjo gyventi pas savo draugę. Kontrimas kreipėsi į teismą dėl santuokos pripažinimo negaliojančia dėl jos fiktyvumo. Pateikite teisinę šios situacijos analizę. Ar tenkintinas Kontrimo reikalavimas?
8. Rūta sudarė santuoką su Rimu CMĮ 2010 m. Praėjus aštuoniems mėnesiams santuoka buvo nutraukta dėl Rimo kaltės, nes jis piktnaudžiauja narkotinėmis ir toksinėmis medžiagomis. Rūtai buvo priteista 12 000 Lt neturtinės žalos už patirtus dvasinius išgyvenimus bei fizinės traumas. Praėjus pusmečiui po santuokos nutraukimo, Rūta sužinojo, kad Rimas 1998 m. buvo sudaręs bažnytinę santuoką su Roma, kuri dabar kreipėsi į teismą siekdama pripažinti santuoką, sudarytą tarp Rimo ir Rūtos, negaliojančia kaip pažeidžiančią monogamijos principą. Išanalizuokite situaciją. Ar tenkintinas Romos reikalavimas?
9. Aistė (19 m.) sužinojo iš savo brolio Andriaus (24 m.), kad jų tėvas yra skolingas didelę pinigų sumą verslininkui Jonui (46 m.) ir kad tėvui dėl šios priežasties gresia teismai bei kiti nemalonumai. Andrius liepė jai tekėti už Jono, nes taip būtų išvengta teisminių ginčų bei nesklandumų. Tačiau Aistė atsisakė motyvuodama, kad ji yra per jauna Jonui ir beveik jo nepažįsta. Tuomet Andrius pasakė, kad jei ji nesutiks tekėti, tai visa šeima ją pasmerks ir ji gali ateityje nebesitikėti jokios paramos iš šeimos narių. Po kelių dienų Aistė sutiko ir išteikėjo už Jono. Ar galima teigti, kad Aistė neišreiškė savo tikrosios valios ir buvo pažeista santuokos sudarymo sąlyga – savanoriškumas? Ar galima Aistės ir Jono santuoką pripažinti negaliojančia?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų // Valstybės žinios, 2000, Nr. 67-2022.
3. Pranešimo apie bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka įregistruotą santuoką tvarka patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 193 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 68-3096.
4. Civilinės metrikacijos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. 1R-160 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2415.
5. Hamilton C., Perry A. Family Law in Europe. 2nd ed. LexisNexis Butterworths, 2002.
6. Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Santuokos sąlygos ir jų vykdymas. Monografija. Vilnius: Justitia, 2007.
7. Kudinavičiūtė I. Bažnytinių santuokų teisinis reglamentavimas ir apskaita // Jurisprudencija. 2003, Nr. 37 (29).
8. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2009.
9. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
10. Standley K. Family Law. 4th edition, 2004.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-888/1999.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-462/2000.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-6/2007.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-508/2008.

IV.

SANTUOKOS PABAIGA. SEPARACIJA

Temos: *santuokos pabaigos samprata; santuokos pabaigos pagrindai: sutuoktinio mirtis; paskelbimas mirusiu kaip santuokos pabaigos pagrindas; santuokos nutraukimo sąlygos ir tvarka; santuokos nutraukimas abiejų ar vieno sutuoktinio prašymu; prašymo turinys ir jo nagrinėjimas; santuokos nutraukimas dėl sutuoktinio (sutuoktinių) kaltės; kaltės nustatymo kriterijai; kaltės prezumpcija; santuokos nutraukimo teisinės pasekmės kaltam sutuoktiniui; sutuoktinių taikynimas ir laikinosios apsaugos priemonės; santuokos nutraukimo teisinės pasekmės; buvusių sutuoktinių tarpusavio išlaikymas; sutuoktinių gyvenimo skyrium samprata; prašymo dėl gyvenimo skyrium turinys; priešiniai reikalavimai; gyvenimo skyrium teisinės pasekmės; gyvenimo skyrium pabaiga.*

Pagrindinės sąvokos

Laikinosios apsaugos priemonės – teismo skiriamos priemonės teismo sprendimo įvykdymui užtikrinti, taip pat siekiant apsaugoti ieškovo, nepilnamečių vaikų interesus, kurios gali būti taikomos tiek iki santuokos nutraukimo bylos iškėlimo, tiek ją iškėlus.

Santuokos pabaiga – šeiminių teisinių santykių tarp sutuoktinių pasibaigimas dėl tam tikrų juridinių faktų atsiradimo, su kuriais įstatymas sieja santuokos pabaigą (sutuoktinio mirtis, ištuoka).

Sutartis dėl santuokos nutraukimo pasekmių – teismo tvirtinama sutuoktinių sutartis santuokos nutraukimo bendru sutikimu atveju, kurioje aptariamos turto padalijimo, vaikų išlaikymo, jų gyvenamosios vietos sąlygos bei bendravimo su vaikais ir dalyvavimo jų auklėjime tvarka, taip pat sutuoktinių tarpusavio išlaikymo, kreditorinių įsipareigojimų, sutuoktinių pavardės klausimai.

Separacija – sutuoktinių gyvenimas skyrium, patvirtintas teismo tvarka dėl subjektyvių arba objektyvių aplinkybių, t. y. kai bendras gyvenimas tapo netoleruotinas arba gali iš esmės pakenkti nepilnamečių vaikų interesams, arba kai sutuoktiniai nesuinteresuoti tęsti bendrą gyvenimą. Separacijos negalima painioti su **faktiniu sutuoktinių gyvenimu skyrium**, kurio nėra patvirtinęs teismas.

Kontroliniai klausimai

1. Įvardykite, kokie yra santuokos nutraukimo būdai?
2. Kokios institucijos turi teisę nutraukti santuoką?
3. Kuo skiriasi santuokos nutraukimas nuo santuokos pripažinimo negaliojančia?
4. Nuo kokio momento santuoka laikoma nutraukta?
5. Ar galima nutraukti santuoką per atstovą?
6. Ar galima nutraukti santuoką nepasidalijus turto?
7. Ar galima pripažinti ištuoką negaliojančia, t. y. santuokos nutraukimą fiktyviu?
8. Ar gali teismas atsisakyti nutraukti santuoką, jei vienas iš sutuoktinių nesutinka?
9. Ar taikinimo priemonių sutuoktiniams taikymas yra teismo pareiga ar teisė? Ar gali jis būti taikomas, kai sutuoktiniai prašo jo netaikyti?
10. Koks yra sutuoktinių taikinimo terminas? Ar gali jis būti taikomas kelis kartus?
11. Kokiais atvejais taikinimo priemonės apskritai netaikomos?
12. Kokios sąlygos turi būti aptartos sutartyje dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių?
13. Ar teismas nutraukdamas santuoką privalo aiškintis dėl viso santuokoje įgyto turto bei kreditorių buvimo?
14. Ar sutartis dėl santuokos nutraukimo pasekmių turi būti tvirtinama notaro?
15. Ar sutartyje dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių turi būti aptartas vaikų pavardės klausimas?

16. Ar nutraukus santuoką gali būti keičiamos sutarties dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių sąlygos?
17. Ar gali būti santuoka nutraukta abiejų sutuoktinių bendru sutarimu, jei nuo jos sudarymo praėjo devyni mėnesiai?
18. Kokios yra santuokos nutraukimo dėl kaltės prezumpcijos?
19. Kokiais atvejais santuoka gali būti nutraukta dėl abiejų sutuoktinių kaltės?
20. Kokios yra teisinės pasekmės nutraukus santuoką dėl vieno sutuoktinio kaltės? Dėl abiejų sutuoktinių kaltės?
21. Ar galima nutraukti santuoką dėl sutuoktinio kaltės, jei jis buvo neištikimas prieš 10 metų iki ieškinio pareiškimo dienos?
22. Kas yra „santuokinė neištikimybė“?
23. Kokia yra laikinųjų apsaugos priemonių taikymo santuokos nutraukimo byloje paskirtis? Ar gali būti taikoma keletas laikinųjų apsaugos priemonių?
24. Kokią įtaką turi santuokos nutraukimas turtinėms sutuoktinių teisėms?
25. Ar galima reikalauti iš kito sutuoktinio išlaikymo po santuokos nutraukimo?
26. Ar vaiko teisių apsaugos tarnybos dalyvavimas reikalingas nutraukiant santuoką bendru sutuoktinių sutikimu?
27. Ar gali teismas nutraukti santuoką, kuri buvo sudaryta bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka ir įtraukta į apskaitą CMĮ?
28. Kaip suprantate „turimas turtas ir gaunamos pajamos yra pakankami visiškai save išlaikyti“?
29. Kokiam terminui yra priteisiamas išlaikymas buvusiam sutuoktiniui?
30. Ar gali būti paveldima pareiga mokėti išlaikymą buvusiam sutuoktiniui?
31. Dėl kokių priežasčių gali būti nustatyta separacija?
32. Ar gali separacija būti nustatyta abiejų sutuoktinių reikalavimu?
33. Koks momentas laikytinas gyvenimo skyrium (separacijos) pabaiga?
34. Kokiam terminui yra nustatoma separacija?

35. Kokie yra santuokos nutraukimo ir gyvenimo skyrium skirtumai ir panašumai?
36. Jei sutuoktiniai, gyvendami teismo patvirtintoje separacijoje, įgyja turto, kieno tai bus nuosavybė?
37. Ar nustatant separaciją yra taikomos sutuoktinių taikinimo priemonės?
38. Ar faktinis gyvenimas skyrium yra prilyginamas teismo nustatytai separacijai?
39. Koks turto teisinis režimas taikomas panaikinus gyvenimą skyrium?
40. Kokias teises turi sutuoktinis, jei po teismo sprendimo dėl sutuoktinių gyvenimo skyrium patvirtinimo vienas jų miršta?

Užduotys

1. Jonaitis 2002 sausio mėn. sudarė santuoką Šv. Petro Povilo bažnyčioje su Rimkute, ir šią santuoką po dviejų dienų įregistravo Vilniaus m. CMS. 2002 m. lapkritį jie abu nutarė nutraukti santuoką, nes nesutampa charakteriai. Sutuoktiniai vaikų neturi ir bendro turto neįgijo. Kokios institucijos turi teisę nutraukti šią santuoką? Koks santuokos nutraukimo būdas taikytinas?
2. Antanas kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl santuokos nutraukimo. Jis nurodė, jog su atsakove susituokė 1999 m. rugpjūčio 24 d. Santuokoje gimė duktė Greta. Ieškovo teigimu, dėl žmonos nesugyvenamo charakterio toliau gyventi kartu nebegali, ji negamina jam valgio, netvarko buities, todėl jis jau pusantrų metų gyvena atskirai (pas savo brolių). Antanas prašo nutraukti santuoką su atsakove. Klaipėdos miesto apylinkės teismas savo sprendimu ieškinį tenkino ir šalių santuoką nutraukė. Atsakovė padavė apeliacinį skundą teigdama, kad teismas pažeidė materialinės teisės normas, t. y. nevykdė savo pareigos imtis priemonių sutuoktiniams sutaisyti. Ar pagrįstas Kutrienės skundas? Atsakymą pagrįskite.
3. Karalius kreipėsi dėl santuokos nutraukimo, nes jo žmona iš esmės pažeidė savo kaip sutuoktinės pareigas, t. y. ji netvarko namų, negamina valgio, vakarais išeina iš namų ir grįžta tik po vidurnakčio,

iš namų pradėjo dingti daiktai, be to, ji nepakankamai rūpinasi jų penkiamete dukra. Karalius mano, kad jo sutuoktinė priklauso kažkokiai religinei organizacijai. Teismas nutraukė santuoką dėl Karalienės kaltės, tačiau dukra Karaliūtė (14 m.) liko gyventi su motina. Be to, šioje byloje Karalius pareiškė reikalavimą, kad iš jo sutuoktinės būtų „atimta“ pavardė, t. y. jis mano, jog ji neverta pavardės, kurią pasirinko po santuokos sudarymo. Išanalizuokite situaciją, atsakydami į klausimus: ar turi Karalienė teisę į išlaikymą? Ar tenkintinas Karaliaus reikalavimas dėl pavardės?

4. Teismas nutraukė Butkų santuoką dėl abiejų kaltės. Butkienė yra I gr. invalidė (nedarbinga dėl sveikatos būklės), o Butkus yra nedarbingas dėl savo amžiaus (pensininkas). Butkienė reikalavo priteisti iš Butkaus materialinį išlaikymą kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis, t. y. po 200 Lt. Butkus teigė, kad jis nedirba dėl senyvo amžiaus, todėl negalįs teikti išlaikymo. Į ką turėtų atsižvelgti teismas priimdamas sprendimą? Ar tenkintinas Butkienės reikalavimas? Atsakymus argumentuokite.
5. Albinas kreipėsi į teismą dėl santuokos nutraukimo. Jis turi kitą moterį, su kuria nori nugyventi likusį savo gyvenimą. Jo žmona Agata nesutinka nutraukti santuokos, nes mano, kad tai tik laikinas jos sutuoktinio susižavėjimas kita moterimi. Kokiu būdu Albinas galėtų nutraukti santuoką? Ar gali teismas atsisakyti nutraukti santuoką? Atsakymus pagrįskite.
6. Danutė ir Petras nutarė nutraukti santuoką bendru sutikimu. Jie sudarė sutartį dėl santuokos nutraukimo pasekmių, šioje sutartyje numatė nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą, išlaikymo klausimus, turto padalijimą bei tarpusavio išlaikymą. Dėl buvusių sutuoktinių tarpusavio išlaikymo jie numatė, kad vienas iš kito išlaikymo nereikalauja, nes gaunamos pajamos bei esamas turtas yra pakankami save išlaikyti. Teismas patvirtino sutartį ir santuoką nutraukė. Praėjus 6 mėnesiams po ištuokos, iš esmės pasikeitė Danutės turtinė padėtis (jos IĮ bankrutavo), todėl moteris pareiškė reikalavimą, kad būtų priteistas laikinas išlaikymas iš Petro 300 Lt kas mėnesį mokamų periodinių išmokų. Savo reikalavimą Danutė grindžia CK 3.53 str. 3 d. bei 3.72 str. Ar gali būti pakeistos sutarties dėl santuokos

nutraukimo teisinių pasekmių sąlygos ir patenkintas pareikštas reikalavimas? Atsakymus argumentuokite.

7. Dainius ir Neda sudarė santuoką 2006 m. pavasarį. Santuokoje gimė dvyniai sūnūs. Po ketverių metų santuokinio gyvenimo sutuoktiniai nutarė nutraukti santuoką bendru sutarimu, tačiau nesutaria dėl išlaikymo vaikams dydžio, t. y. Dainius nesutinka mokėti kas mėnesį po 600 Lt kiekvienam vaikui. Koks santuokos nutraukimo būdas bus taikomas pateiktoje situacijoje? Ar keistųsi situacija, jei sutuoktiniai sutartyje apskritai neaptartų sąlygos dėl vaikų išlaikymo?
8. Onutė pareiškė ieškinį dėl santuokos nutraukimo, nes jos sutuoktinis Petras piktnaudžiauja alkoholiu. Petras ginčija savo kaltę motyvuodamas tokį savo elgesį tuo, kad Onutė yra jam neištikima su Jonu. Tuomet Onutė pateikė medicininės apžiūros pažymą ir teigė, kad Petras dar ir smurtauja. Dėl kieno kaltės turėtų būti nutraukta santuoka? Ar teismas turi išsiaiškinti, kurio iš sutuoktinių kaltės laipsnis didesnis?
9. Reda (36 m.) ir Mantas (50 m.) sudarė santuoką. Po 4 santuokinio gyvenimo metų Mantas pareiškė ieškinį dėl santuokos nutraukimo esant Redos kaltei. Jis teigia, kad Reda iš esmės pažeidė savo kaip sutuoktinės pareigas, nes jau atliko dvi nėštumo nutraukimo operacijas, ir tokiu būdu parodė jam nepagarbą, sumenkino jį kolegų akyse (pasakė, kad „jis jau per senas vaikams ir šalia jo vaikai atrodytų kaip vaikaičiai“). Mantas vadovaujasi CK 3.28 str. ir mano, kad Reda tekėdama neturėjo tikslo sukurti šeiminių santykių ir norėjo tik paveldėti jo gausiai užgyventą turtą. Savo ruožtu Reda neigia savo kaltę ir tvirtina esanti dar nepasirengusi motinystei, o Manto turto jai nereikia, nes jos gaunamos pajamos yra didelės, mat užima atskaitingas pareigas privačioje bendrovėje. Be to, pats Mantas yra kaltas, nes daro jai psichologinį spaudimą dėl vaikų ir visiškai nepaiso jos interesų. Išanalizuokite situaciją. Koks santuokos nutraukimo būdas ir nuo kokių aplinkybių buvimo ar nebuvimo būtų taikomas šiuo atveju?
10. Emilija nutraukė santuoką su Vaciu. Jų nepilnametis sūnus liko gyventi su Emilija, kuriai buvo priteistas išlaikymas periodinėmis išmokomis po 350 Lt kas mėnesį (nes jos gaunamos pajamos sudarė

700 Lt, o nekilnojamojo turto neturėjo). Praėjus dvejiems metams Vacys sužinojo, kad Emilija gyvena kartu su sugyventiniu Valdu kotėdže, važinėjasi prabangiu automobiliu ir leidžia atostogas užsienio kurortuose. Vacys kreipėsi į teismą dėl išlaikymo Emilijai nutraukimo motyvuodamas, kad Emilijos gyvenimo sąlygos yra ženkliai geresnės, o jis dirba du darbus, kad galėtų susimokėti mokesčius. Emilijos teigimu, Vacio reikalavimas nepagrįstas, nes jos turtinė padėtis nepasikeitė, ir pateikė pažymą apie pajamas (700 Lt per mėn.) bei pažymą, kad kaip savo nuosavybės neturi nekilnojamojo ir registruotino kilnojamojo turto. Ar tenkintinas Vacio reikalavimas nutraukti išlaikymo mokėjimą Emilijai?

11. Kazys ir Lina nutraukė santuoką bendru sutarimu. Praėjus 1,5 metų po ištuokos Kazys pateikė teismui prašymą dėl sutarties sąlygų peržiūrėjimo, t. y. jis teigia, kad norėtų atgauti du žemės sklypus, kuriuos paliko sutuoktinei asmeninės nuosavybės teise. Savo prašymą motyvuoja tuo, kad gerai neapgalvojo tokio sprendimo santuokos nutraukimo metu, o dabar dar ir nekilnojamojo turto kainos pakilo, todėl jis mano, kad buvusiai sutuoktinei atidavė per daug turto. Įvertinkite situaciją. Ar gali būti pakeistos minėtos sutarties sąlygos ir tenkintinas Kazio prašymas?
12. Sadauskai kreipėsi į teismą dėl gyvenimo skyrium (separacijos) nustatymo. Teismas 2002 m. sausį patvirtino sutuoktinių gyvenimą skyrium. 2004 m. vasarį sutuoktiniai atnaujino bendrą gyvenimą. Sadauskas, gyvendamas skyrium, įsigijo naują automobilį, o Sadauskienė – žemės sklypą. Kadangi Sadauskienė neturėjo automobilio, tai pradėjus vėl kartu gyventi Sadauskas nupirko ir jai automobilį. Kaip spręsti sutuoktinių turto nuosavybės klausimus – turto, kuris buvo įgytas iki separacijos nustatymo, turto, kuris buvo įgytas sutuoktinių gyvenimo skyrium metu, turto, įgyto atnaujinus bendrą gyvenimą. Atsakymus argumentuokite.
13. Sutuoktiniai Vaišnorai susitarė pagyventi atskirai. Nuo 2001 08 10 iki 2002 10 22 jie gyveno skyrium ir bendro ūkio nevedė. Vaišnorienė 2002 11 04 kreipėsi į teismą prašydama nutraukti santuoką, remiantis CK 3.55 str. 1 d. 1 p. (sutuoktiniai gyvena skyrium (separacija) daugiau nei vienus metus). Vaišnoras savo ruožtu kreipėsi į teismą

prašydamas nutraukti santuoką dėl sutuoktinės kaltės, nes ji jam yra neišstikima, ir tas faktas buvo jų gyvenimo skyrium priežastis. Pateikite teisinę šios situacijos analizę. Kokį sprendimą turėtų priimti teismas (koku būdu turėtų būti nutraukta santuoka)?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
3. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 2003 m. lapkričio 27 d. dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000.
4. Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų // Valstybės žinios. 2000, Nr. 67-2022.
5. Pranešimo apie bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka įregistruotą santuoką tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 06 30 įsakymu Nr.193 // Valstybės žinios. 2003, Nr. 68-3096.
6. Civilinės metrikacijos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 05 19 įsakymu Nr. 1R-160 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2415.
7. Boele-Woelki K., Ferrand F. and others. Principles of European family Law Regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses. Antwerp-Oxford: Intersentia, 2004.
8. Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Ištuokos reglamentavimas: nuostatos, integraciniai procesai ir principai // Jurisprudencija. 2007, Nr. 3 (93).
9. Kudinavičiūtė-Michailovienė I. „Legal Regulation of Divorce in the Civil Code of the Republic of Lithuania as Compared to the CEFL Principles“ // Juxtaposing Legal Systems and the Principles of European Family Law on Divorce and Maintenance. Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2007.
10. Kudinavičiūtė I. Civilinio kodekso normų, susijusių su šeimos narių teisių apsauga, įgyvendinimo problemos // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20).

11. Kudinavičiūtė I. Bažnytinių santuokų teisinis reglamentavimas ir apskaita // Jurisprudencija, 2003, Nr. 37 (29).
12. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2009.
13. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
14. Meilius K. Sagatys G. Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytų santuokų kelias į pripažinimą // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20), p. 128–136.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1040/2002.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1002/2002.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-499/2003.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-500/2003.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-872/2003.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-331/2004.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-419/2004.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-435/2004.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-580/2004.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-111/2005.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-351/2005.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-622/2005.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-575/2005.

14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 22d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-354/2006.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 29d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-357/2006.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-474/2006.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 7d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-6/2007.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-96/2007.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 2d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-177/2007.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-576/2008.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-384/2008.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 23d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-415/2008.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-606/2008.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-222/2009.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-332/2009.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-275/2010.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-344/2010.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugpjūčio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-354/2010.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2011.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-110/2011.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-113/2011.
32. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1987 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *F. prieš Šveicariją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.

V.

ĮSTATYMŲ NUSTATYTAS SUTUOKTINIŲ TURTO TEISINIS REŽIMAS

Temos: sutuoktinių turto teisinio režimo rūšys: įstatymų nustatytas ir sutartinis jų taikymas; šeimos turto teisinio režimo specifika; šeimos turto sudėtis; reikalavimai, keliami sandoriams, susijusiems su šeimos turtu; šeimos turto teisinio režimo pabaigos pagrindai ir reikšmė; bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės samprata; turtas, kuris pripažįstamas bendrąja jungtine nuosavybe; asmeninė sutuoktinių nuosavybė; turtas, sudarantis šią nuosavybę ir jo pripažinimas bendrąja jungtine nuosavybe; bendrosios jungtinės nuosavybės valdymo, naudojimo, disponavimo ja tvarka; bendrosios jungtinės nuosavybės pabaigos pagrindai.

Pagrindinės sąvokos

Asmeninė sutuoktinio nuosavybė – turtas, priklausantis tiktai vienam sutuoktiniui (įgytas iki santuokos sudarymo, dovanotas, paveldėtas santuokos sudarymo metu, asmeninio naudojimo daiktai, tikslinės paskirties išmokos ir kt. (CK 3.89 str.), kuriuo jis gali naudotis, savarankiškai jį valdyti ir disponuoti savo nuožiūra.

Bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė – tai turtas, įgytas po santuokos sudarymo abiejų ar vieno sutuoktinio vardu, kuris nėra asmeninė vieno iš sutuoktinių nuosavybė.

Įstatymų nustatytas sutuoktinių turto teisinis režimas – turtas, įgytas po santuokos sudarymo, yra jų bendroji jungtinė nuosavybė ir jis laikomas šia nuosavybe, kol nėra padalytas arba kol bendrosios jungtinės nuosavybės teisė nėra pasibaigusi kitokiu būdu.

Nuosavybės bendrumas – kiekvienas sutuoktinis turi lygias teises bendrą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti.

Šeimos turtas – tai tam tikra turto rūšis, skirta išimtinai šeimos poreikiams tenkinti, priklausanti sutuoktiniams asmeninės, dalinės ar bendrosios jungtinės nuosavybės forma.

Šeimos turto teisinis režimas – tai privalomas, civilinių įstatymų nustatytas specialus teisinis režimas, taikomas sutuoktiniui (-iams) bet kuria nuosavybės teisės forma priklausančiam turtui, kuris yra materialioji šeimos gyvavimo prielaida.

Uzufruktas – asmens gyvenimo trukmei ar apibrėžtam terminui, kuris negali būti ilgesnis už asmens gyvenimo trukmę, nustatyta teisė (uzufruktoriaus teisė) naudoti svetimą daiktą ir gauti iš jo vaisius, produkciją ir pajamas.

Viešas registras – tai registras, kuriame padaryti įrašai teisės aktų yra pripažįstami patvirtinančiais nuosavybės teisę į konkrečios rūšies turtą. Reikalavimas registruoti turtą viešuose registruose nustatomas esant viešajam interesui kontroliuoti jo civilinę apyvartą, siekiant apsaugoti tiek savininkų, tiek trečiųjų asmenų interesus ir užtikrinti teisinį apibrėžtumą.

Kontroliniai klausimai

1. Kokius sutuoktinių turto teisinius režimus reglamentuoja Civilinio kodekso trečiosios knygos Šeimos teisė nuostatos?
2. Kokia yra įstatymų nustatyto sutuoktinių turto teisinio režimo esmė?
3. Ar galima pakeisti įstatymų nustatytą turto teisinį režimą?
4. Kaip suprantate sąvoką „šeimos poreikiai“?
5. Nuo kokio momento atsiranda šeimos turto teisinis režimas?
6. Kokia yra šeimos turto sudėtis?
7. Ar automobiliui gali būti taikomas šeimos turto teisinis režimas?
8. Kokie reikalavimai keliami sudarant sandorius su turtu, kuris yra pripažįstamas šeimos turtu?

9. Ar būtinas teismo leidimas parduodant butą, kuriame gyvena invalidumą turintis pilnametis vaikas?
10. Kada būtinas teismo leidimas sudaryti nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sandorį?
11. Kokie yra šeimos turto teisinio režimo pabaigos pagrindai?
12. Ar santuokos nutraukimas besąlygiškai panaikina šeimos turto teisinį režimą?
13. Ar sutuoktiniui, su kuriuo lieka gyventi nepilnamečiai vaikai, teismas gali suteikti teisę naudotis nuomojamos gyvenamosios patalpos dalimi (uzufruktą)?
14. Ar gali būti išieškoma iš šeimos turto pagal kreditorių reikalavimus?
15. Ar galima pakeisti šeimos turto teisinio režimo sudėtį vedybų sutartimi?
16. Ar šeimos turto teisinis režimas ir bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė yra tapatūs?
17. Ar visais atvejais, turtas, įgytas santuokoje už vieno sutuoktinio asmeninės lėšas arba lėšas, gautas, realizavus jo asmeninėje nuosavybėje esantį turtą, laikytinas jo asmenine nuosavybe?
18. Kokią reikšmę turi turto registracija viešajame registre, jei turtas registruojamas vieno sutuoktinio vardu?
19. Kokiais kriterijais remiantis galime priskirti turtą asmeninei arba bendrajai jungtinei nuosavybei?
20. Nuo kokio momento darbo užmokestis ir kitos išmokos tampa bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe?
21. Kam tenka įrodinėjimo našta (*onus probandi*), norint priskirti tam tikrą turtą asmeninei nuosavybei?
22. Ar perleidžiant akcijas reikalingas antrojo sutuoktinio sutikimas?
23. Ar reikalingas antrojo sutuoktinio raštiškas sutikimas sudaryti pasakolos sutartį, kai skolinama pinigų suma trečiajam asmeniui yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė?
24. Jei asmuo nori sudaryti automobilio, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė, panaudos sutartį, ar būtinas rašytinis jo žmonos sutikimas disponuoti šiuo turtu?

25. Sutuoktiniai A. ir B. išsituokė 1998 m., turto nepasidalijo. 2006 m. A. nori parduoti garažą, kuris buvo įgytas gyvenant santuokoje. Ar jai reikalingas vyro rašytinis sutikimas?
26. Ar gali sutuoktinis perleisti jam asmeninės nuosavybės teise priklausantį butą, kuris yra jo ir sutuoktinės gyvenamoji patalpa, trečiajam asmeniui už jo išlaikymą iki gyvos galvos (atsižvelgiant į CK 3.84 str. 1 d.)?
27. Sutuoktiniai gyvena bute su mažamečiais vaikais. Nuosavybės teisę į butą vyras įgijo pagal dovanojimo sutartį. Pusę šio buto jis nori dovanoti savo sutuoktinei. Ar tokiai dovanojimo sutarčiai sudaryti reikalingas teismo leidimas?
28. Ar vieno iš sutuoktinių loterijoje laimėtas automobilis tampa bendrąja jungtine nuosavybe? Ar turės reikšmės, kad loterijos bilietas, kuriuo laimėtas automobilis, jam buvo padovanotas?

Užduotys

1. Jurkai nutarė parduoti nekilnojamąjį turtą (žemės sklypą), kuris buvo įgytas iki santuokos sudarymo už asmenines vieno iš sutuoktinių lėšas. Sutuoktiniai turi du nepilnamečius vaikus. Ar tokiam sandoriui sudaryti reikalingas abiejų sutuoktinių sutikimas? Ar reikalingas teismo leidimas sudarant šį sandorį? Atsakymus pagrįskite.
2. Vieniša mama gyvena kartu su nepilnamečiu sūnumi jai nuosavybės teise priklausančiame bute. Ji nori parduoti šį butą ir nusipirkti mažesnę. Ar jai bus reikalingas teismo leidimas sudarant šį sandorį? Ar tokiam butui taikomas šeimos turto teisinis režimas? Atsakymą pagrįskite.
3. Sutuoktiniai Petrėnai nusipirko trijų kambarių butą, esantį J. Basanavičiaus g. 3–11, Vilniuje, ir į jį persikėlė gyventi kartu su savo dviem mažamečiais vaikais. Petrėnas nori parduoti butą, esantį Rambynų g. 12–4, Kaune. Šis butas yra jam yra dovanotas dar prieš sudarant santuoką ir jame jis gyveno su šeima iki naujojo buto įsigijimo. Ar tokiu atveju būtinas teismo leidimas butui, esančiam Rambynų g. 12–4, Kaune, parduoti? Ar reikalingas Petrėnienės sutikimas tokiam san-

doriui? Ar reikalingas Petrėnienės sutikimas, jei buto, esančio Rambyno g. 12–4, Kaune, dovanojimo sutartyje apdovanotojais nurodyti abu sutuoktiniai? Atsakymus pagrįskite.

4. Fiodoras ir Olga sudarė santuoką cerkvėje pagal stačiatikių religijos apeigas. Po kelių mėnesių santuokinio gyvenimo Fiodoras išnuomojo jam asmeninės nuosavybės teise priklausančią butą, kuriame jie gyveno, savo pusbroliui ir nutarė gyventi su Olgos tėvais, kuriems priklauso dviejų aukštų namas. Olga nieko nežinojo apie tokį Fiodoro ketinimą ir sutikimo išnuomoti vienintelę gyvenamąją patalpą nedavė. Ką patartumėte Olgai? Pateikite teisinę situacijos analizę.
5. Jonas 2007 m. kovo 10 d. pas notarą su savo broliu Juozu sudarė nekilnojamojo turto, priklausančio Jonui ir Eglei bendrąja jungtine nuosavybe, buto pirkimo ir pardavimo sutartį. Apie tokį sandorį Eglė sužinojo, kai grįžo iš kelionės 2007 m. balandžio 12 d. ir, pasikalbėjusi su Juozo žmona, išgirdo, kad jie iš pastarųjų nusipirko butą ir po trijų mėnesėlių išikels į jį butą. Patarkite, kokių veiksmu gali imtis Eglė, siekdama apginti savo interesus.
6. Aurimas ir Reda 2007 m. sausio 10 d. sudarė santuoką. Po santuokos sudarymo praėjus šešiams mėnesiams, Aurimas išsilaikė advokatūros egzaminus ir buvo įtrauktas į praktikuojančių advokatų sąrašą. Pasitaręs su žmona, Aurimas, panaudodamas bendras santuokoje įgytas lėšas, įsteigė advokatų kontorą. 2008 m. spalio 15 d. šalys kreipėsi į teismą dėl santuokos nutraukimo. Kokias teises turi Reda dėl sutuoktinio įsteigtos advokatų kontoros?
7. Sutuoktiniai Rasa ir Romas gyvena santuokoje trejus metus. Jie turi trejų metų sūnų. Jų gyvenamoji vieta yra Romo tėvo bute, kuriame deklaruota Romo ir vaiko gyvenamoji vieta. Romo tėvas planuoja parduoti butą. Ar gali Romo tėvas parduoti butą ir ar tokiu atveju būtų pažeista vaikaičio teisė į būstą? Atsakymus argumentuokite.
8. Agnė (vieniša mama) turi šešių metų dukrą Godą. 2005 m. ji susipažino su Sauliumi, su kuriuo 2006 m. kovo 6 d. sudarė bažnytinę santuoką, tačiau į apskaitą CMĮ neįtraukė. Praėjus trejiems metams po santuokos sudarymo Saulius pareiškė Agnei, kad turi kitą moterį ir su ja ketina gyventi. Saulius nori nutraukti santuoką dėl savo paties

kaltės. Agnė pareiškė reikalavimą, kad jai būtų nustatytas uzufruktas bute, kuriame jie gyvena, nes pati neturi jai nuosavybės teise priklausančios gyvenamosios patalpos. Saulius nesutinka, kad Agnė liktų gyventi jo tėvams nuosavybės teise priklausančiame bute, nes jame pats ruošiasi gyventi su nauja gyvenimo drauge. Ar gali būti nutraukta santuoka dėl paties Sauliaus kaltės? Ar tenkintini Agnės reikalavimai dėl uzufrukto nustatymo? Atsakymus pagrįskite.

9. Regina kreipėsi į notarą dėl buto pirkimo sandorio patvirtinimo. Sandorio sudarymo metu sprendimas dėl santuokos nutraukimo nebuvo įsiteisėjęs, o notaras, remdamasis registro duomenimis, apie tai nebuvo informuotas. Regina už butą sumokėjo 10 000 Lt grynais pinigais, o kitą dalį sumos sudaro banko kreditas, įkeičiant minėtą butą. Iš Reginos buvo pareikalauta jos vyro rašytinio sutikimo, nes laikyta, kad įgyjamas butas yra bendroji jungtinė nuosavybė. Regina kategoriškai nesutinka, nes teigia, kad butą įgyja savo asmeninėn nuosavybėn, mat santuoka jau nutraukta. Kaip spręstinas šis atvejis? Kokią įtaką turi santuokos nutraukimo momentas turtinėms teisėms? Atsakymą argumentuokite.
10. Albertas yra išsituokęs ir turi nepilnametį vaiką, kurio gyvenamoji vieta nustatyta su motina. Jis ruošiasi parduoti jam priklausančią dalį paveldėto gyvenamojo namo. Šiame name niekas negyvena. Kitos nuosavybės teise priklausančios gyvenamosios patalpos nei Albertas, nei vaiko motina nuosavybės teisėmis neturi. Ar reikalingas teismo leidimas šiam sandoriui? Atsakymą argumentuokite.
11. Saulius nusprendė parduoti nekilnojamąjį turtą (sodo namą), įgytą iki santuokos, kuriame vasarą gyvena su žmona ir dviem nepilnamečiais vaikais. Buvo sudaryta preliminarioji turto pirkimo sutartis. Irena ieškiniu kreipėsi į teismą dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu, todėl, kad nebuvo gautas nei jos, nei teismo leidimas parduoti turtą, pažymėjo, kad tai yra šeimos turtas. Ar pagrįstai Irena kreipėsi į teismą? Kas yra laikoma šeimos turtu? Ar turėjo Saulius gauti sutuoktinės arba teismo leidimą parduodant sodybą? Kokį sprendimą turėtų priimti teismas?
12. Milienė su vyru susituokė 1975 m. 1984 m. jie pradėjo statyti gyvenamąjį namą, o pastatytas jis registre buvo įregistruotas vyro vardu.

Nors santuoka nenutraukta, vyras jau dvejus metus (nuo 2002 m.) gyvena su kita moterimi. Kokia namo dalis priklauso (ar apskritai priklauso) Milienei? Ar gali vyras šį namą padovanoti moteriai, su kuria gyvena? Išnagrinėkite pateiktą situaciją, atsakymus argumentuokite.

13. Petras yra informatikos mokytojas, be to, dirba pagal autorines sutartis, su kompiuteriu kurdamas įvairias programas. Pusę metų jis iš savo darbo užmokesčio pirkosi įvairių programinę įrangą. Jo sutuoktinė Goda padavė ieškinį dėl santuokos nutraukimo esant Petro kaltei. Ieškinyje ji išdėstė, kad turtas turi būti dalijamas lygiomis dalimis, įskaitant ir tris kompiuterius bei įvairią Petro naudojamą programavimo įrangą. Petras kategoriškai nesutinka ir teigia, kad minėtas turtas nedalijamas, nes tai yra jo asmeninio naudojimo daiktai (CK 3.89 str. 1 d. 3 p.). Tuomet jis pareiškė reikalavimą, kad būtų dalijama Godos antikvarinių knygų kolekcija, kurią ji pamažu įsigijo santuokos metu. Goda mano, kad tai yra jos asmeninis turtas, nes šią kolekciją įsigijo pardavusi Petro jai dovanotą laikrodį su deimantais (šis buvo pirktas 5 metų santuokos sukaktuvių proga). Kaip turėtų būti sprendžiamas šis ginčas? Ar ginčo turtas yra bendroji jungtinė, ar asmeninė sutuoktinio nuosavybė?
14. Iki santuokos sudarymo kiekvienas iš sutuoktinių turėjo vienodo modelio automobilius (VW Golf). Tačiau abiem automobiliams buvo reikalingas remontas. Po santuokos sudarymo buvo atliktas sutuoktinei priklausančio automobilio kapitalinis remontas, panaudojant sutuoktinio automobilio detales. Tokiu būdu sutuoktinės automobilio techninė būklė tapo nepriekaištingu, o likusios sutuoktinio automobilio dalys buvo parduotos. Kam priklausytų automobilis po santuokos nutraukimo? Atsakymus pagrįskite.
15. Sutuoktiniai Adolfas ir Birutė sudarė santuoką 1999 m. Po metų bendro gyvenimo Adolfas nupirko trijų kambarių butą, kurį viešajame registre įregistravo savo vardu. 2003 m. sutuoktiniai Molėtuose įsigijo žemės sklypą ir jį viešajame registre įregistravo Birutės vardu. 2004 m. Birutė padavė ieškinį dėl santuokos nutraukimo esant sutuoktinio kaltei, nes Adolfas piktnaudžiauja alkoholiu. Ji nori, kad butas būtų dalijamas lygiomis dalimis – priteisiant visą butą Adolfui

natūra, o jai išmokant kompensaciją buto dalies vertės pinigais. Žemės sklypas, Birutės teigimu, nedalytinas, nes įregistruotas jos vardu. Adolfas nesutinka su tokiu reikalavimu ir teigia, kad butas yra jo asmeninė nuosavybė, nes pirktas iš sukaupytų asmeninių lėšų, laikytų banko depozitinėje sąskaitoje, kurią Adolfas atidarė po santuokos sudarymo. Be to, atsižvelgiant į tai, kad su Birute vaikų nesusilaukė, tai jis buto nedalys ir jokios kompensacijos neišmokės. Žemės sklypas, Adolfo manymu, turi būti dalytinas, nes įgytas santuokoje. Kaip spręstinas šis ginčas? Kokia nuosavybės teise priklauso minėtas turtas pateiktoje situacijoje? Kokia yra turto registracijos viešajame registre reikšmė? Atsakymus argumentuokite.

16. Matas ir Jolita sudarė santuoką Arkikatedroje bazilikoje 2003 m. liepos 18 d. Santuoka į CMĮ apskaitą įtraukta 2004 m. liepos 20 d. 2004 m. kovo 5 d. sutuoktiniai įgijo kilnojamojo turto ir namą Klaipėdos rajone. Namas viešajame registre buvo įregistruotas Mato vardu. 2006 m. sutuoktiniai susilaukė sūnaus. Nuo vaiko gimimo Matas nustojo rūpintis šeima, kurią laiką gyveno atskirai. 2007 m. Jolita kreipėsi į teismą dėl santuokos nutraukimo esant vieno iš sutuoktinių kaltei, prašė padalyti santuokoje įgytą turtą lygiomis dalimis, nurodė, kad turtas yra įgytas santuokoje, todėl laikytinas bendrąja jungtine nuosavybe. Teismas sprendimu nutraukė santuoką, vaiko gyvenamąją vietą nustatė su Jolita, pripažino, kad turtas yra Mato asmeninė nuosavybė, bet nustatė užufruktą Jolitai ir vaikui gyventi Mato name, iki vaikas sulauks pilnametystės. Išanalizuokite situaciją. Ar teisingas teismo sprendimas? Koks turtas yra laikytinas bendrąja jungtine nuosavybe? Nuo kada šis režimas yra taikomas? Kokios sąlygos yra būtinos, siekiant turtą pripažinti bendrąja jungtine nuosavybe?
17. Saulius ir Lina sudarė santuoką. 2005 m. Lina priėmė palikimą ir paveldėjo butą, į kurį netrukus persikėlė gyventi su Sauliumi. 2006 m. kovo mėnesį kilo gaisras, kurio metu butas sudegė. Praėjus 3 mėnesiams Sauliui tėvai dovanojimo sutarties pagrindu padovanojo 50 000 Lt. Dovanojimo sutartis buvo patvirtinta notarine tvarka. Visus pinigus Saulius investavo į buto remontą, didelę dalį buto remontui reikalingų darbų atliko kartu su Lina. Praėjus trejiems metams po santuokos sudarymo Saulius ir Lina nusprendė santuoką nutraukti.

Salius prašė, kad teismas būtų pripažintų bendrąją jungtinę nuosavybę, nes jis savo darbu ir finansine parama turtą pagerino iš esmės, jį suremontavo po gaisro. Lina nurodė, kad ji taip pat savo darbu prisidėjo prie buto remonto, be to, teismui pateikė notaro patvirtintą testamentą kopiją, kuria ginčo butas jai yra paliekamas asmeninės nuosavybės teise, todėl niekaip negali būti pripažįstamas bendrąją jungtinę nuosavybę, nes tai prieštarautų CK 3.89 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatomis. Kokias teises turi abu sutuoktiniai? Ar pagrįsti jų reikalavimai?

18. Petras iki santuokos turėjo butą ir jį pardavė jau po santuokos, bet pinigų laikė savo vardu atidarytoje sąskaitoje. Dabar Petras nori pirkti kitą butą, bet neturi visos reikiamos sumos. Petro sutuoktinė sutinka padengti 30 procentų buto kainos. Kieno nuosavybė bus butas? Kokiais būdais galima užsitikrinti, kad butas nebūtų laikomas bendrąją jungtinę sutuoktinių nuosavybę?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
3. 1989 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 60-1501.
4. 1975 m. Europos konvencija dėl nesantuokinių vaikų teisinio statuso // Žinios. 1997, Nr. 60-1404.
5. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 33-807.
6. Boele-Woelki K., Braat B., Curry-Sumner I. European Family in Action, Nr. IV: Property Relations between Spouses. Intersentia, 2009.
7. Boele-Woelki K., Miles J., Sherpe J.M. The future of Family Property in Europe. Intersentia: 2011.
8. Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Šeimos narių teisės į gyvenamąją patalpą įgyvendinimas ir gynimas. Jurisprudencija. Vilnius, 2009, Nr. 3 (7).
9. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Justitia. 2009.
10. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.

11. Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. Vilnius: Justitia, 2006.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-816/2003.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje bylos Nr. 3K-3-119/2004.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-54/2004.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-90/2005.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-426/2005.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-193/2005.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-225/2006.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-551/2006.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. nutartis civilinėje byloje 3K-3-302/2006.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 15 d. . nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-126/2006.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-241/2006.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-25/2007.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-463/2007.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-522/2007.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-366/2008.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-416/2008.

17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-464/2008.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2008.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2008.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-424/2009.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugpjūčio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-354/2010.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje bylos Nr. 3K-3-49/2010.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo CBS plenarinės sesijos 2010 m. gegužės 20 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-186/2010.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimas Nr. 41 „Dėl įstatymo taikymo praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisykles“ // Teismų praktika. 2003, Nr. 19.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus konsultacija „Dėl kai kurių Lietuvos Respublikos civilinio kodekso bei Civilinio proceso kodekso normų taikymo“ A3-48 // Teismų praktika. 2001, Nr. 16.
26. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *Karner prieš Austriją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.

VI.

SUTARTINIS SUTUOKTINIŲ TURTO TEISINIS REŽIMAS

Temos: vedybų sutarties samprata; jos sudarymo tvarka, forma ir turinys; negaliojančios vedybų sutarties sąlygos; vedybų sutarties pakeitimas, nutraukimas ir pabaiga; šios sutarties pripažinimas negaliojančia.

Pagrindinės sąvokos

Ikivedybinė sutartis – vedybų sutartis, kurią sudaro būsimi sutuoktiniai prieš įregistruojant santuoką ir kuri teisinės pasekmės sukelia tik po santuokos įregistravimo.

Povedybinė sutartis – vedybų sutartis, kurią sutuoktiniai sudaro bet kuriuo metu po to, kai įregistruojama santuoka, t. y. ji įsigalioja nuo jos sudarymo momento, jei sutartyje nenustatyta kitaip.

Turto bendrumo teisinis režimas – turto teisinis režimas, pagal kurį turtas, kiekvieno sutuoktinio įgytas iki santuokos ir esantis jų asmeninė nuosavybė, po santuokos įregistravimo tampa jų bendrąja jungtine nuosavybe.

Turto atskirumo teisinis režimas – turtas, įgytas tiek iki santuokos, tiek gyvenant susituokus, yra kiekvieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė.

Vedybų sutartis – susitarimas, nustatantis sutuoktinių ar būsimų sutuoktinių turtines teises ir pareigas santuokos metu, taip pat po santuokos nutraukimo ar gyvenant skyrium (separacija).

Kontroliniai klausimai

1. Įvardykite, koks yra vedybų sutarties objektas ir subjektai?

2. Kokios yra vedybų sutarties rūšys?
3. Ar gali vedybų sutartį sudaryti nepilnametis (pvz., asmuo, sulaukęs 16 m.)?
4. Ar gali sudaryti ikivedybinę sutartį emancipuotas nepilnametis?
5. Ar gali vedybų sutartį sudaryti nesusituokę asmenys?
6. Ką reiškia „visiško atskirumo turto teisinis režimas“? Ar CK 3.104 str. yra reglamentuota ši režimo rūšis?
7. Nuo kada ikivedybinė sutartis sukelia teisinės pasekmes?
8. Ar galios vedybų sutartis, jei ji nebus įregistruota Vedybų sutarčių registre?
9. Ar nustatytas terminas santuokai sudaryti po ikivedybinės sutarties sudarymo?
10. Ar gali būti vedybų sutartyje numatyti keli turto teisiniai režimai?
11. Kiek ikivedybinių sutarčių galima sudaryti?
12. Ar buvo galima iki CK įsigaliojimo, t. y. galiojant SŠK, įgyti turtą sutuoktiniams ne bendrąja jungtine nuosavybės teise?
13. Ar pasirinkus turto atskirumo režimą, jis panaikina solidariąją sutuoktinių atsakomybę pagal prievoles?
14. Ar keičiant vedybų sutartį bendru sutuoktinių susitarimu būtinas teismo leidimas?
15. Ar nutraukiant vedybų sutartį reikalingas teismo leidimas?
16. Kada baigiasi vedybų sutartis?
17. Ar gali vedybų sutartis būti pripažinta negaliojančia dėl jos fiktyvumo?
18. Ar galima ikivedybinėje sutartyje numatyti sąlygą, kad pajamos, gautos iš įmonės veiklos, po santuokos sudarymo bus vieno sutuoktinio nuosavybė?
19. Kaip suprantate CK 3.105 str. 2 p. nustatytą negaliojančią vedybų sutarties sąlygą?
20. Ar bus galiojanti vedybų sutarties sąlyga, numatanti, kad automobilis, esantis vyro asmeninė nuosavybė, po jo mirties tampa vaiko asmenine nuosavybe?

Užduotys

1. Rokas ir Renata nusprendė sudaryti ikivedybinę sutartį. Sutartyje pasirinko visišką turto bendrumo režimą. Numatė, kad visas turtas, įgytas iki santuokos sudarymo (butas pirktas Roko 1999 m., du automobiliai, žemės sklypas, baldų komplektas, motociklas, vandens motociklas) ir kitas kilnojamasis turtas, taip pat Renatos turėtas butas būtų pripažintas bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe. Susitarė, kad Rokas privalės sumokėti Renatai 50 000 Lt kompensaciją, jei santuoka neįvyks arba bus nutraukta dėl Roko kaltės, taip pat numatė, kad išlaikymą vienas kitam teiks tik tuo atveju, jei mėnesinės pajamos viršys 2500 Lt. Sutartis buvo patvirtinta notaro. Praėjus metams laiko, Rokas susipyko su Renata ir po mėnesio sudarė santuoką su Sandra. Kokias teises pasekmes sukels sudaryta ikivedybinė sutartis?
2. Sutuoktiniai Jotautai sudarė santuoką 1997 m. ir po vieno metų bendro gyvenimo jie įsigijo dviejų kambarių butą bei namų apyvokos daiktų. 2000 m. dar buvo įgytas žemės sklypas bei du automobiliai. 2003 m. kovo mėnesį jie nutarė sudaryti poveidybinę sutartį ir pakeisti bendrosios jungtinės nuosavybės režimą į visiško atskirumo nuosavybės režimą, t. y. režimą, numatytą CK 3.104 str.1 d. 1 p., t. y. sutartyje jie nori numatyti, kad turtas, įgytas tiek iki santuokos, tiek gyvenant susituokus, yra kiekvieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė. Jie nori, kad sutartis įsigaliotų nuo santuokos sudarymo dienos. Ar tenkintinas Jotautų reikalavimas? Atsakymą pagrįskite.
3. Edgaras ir Rūta sudarė santuoką 2005 m. Santuokoje įgijo dviejų kambarių butą, du automobilius ir žemės sklypą. 2009 m. Edgaras paveldėjo sodybą Zarasų raj. Sutuoktiniai nutarė sudaryti vedybų sutartį, kurioje norėtų numatyti CK 3.104 str.1 d. 2 p. nustatytą turto teisinį režimą, t. y., kad visas turtas bus bendroji jungtinė nuosavybė, tačiau jei santuoka bus nutraukta dėl Rūtos kaltės, tuomet Rūta negaus jokio turto. Ar minėtos sąlygos bus galiojančios? Atsakymą pagrįskite.
4. Rimas ir Rokas nori sudaryti vedybų sutartį, numatant sąlygą, kad po santuokos nutraukimo vaikas liks gyventi su motina, o tėvas išpareigoja mokėti 1000 Lt vaikui išlaikyti ir 1000 Lt buvusiai sutuoktinei iš-

laikyti. Be to, jei santuoka bus nutraukta dėl vyro neištikimybės, tuomet jis vaikui nupirks dviejų kambarių butą. Tačiau jei santuoka bus nutraukta dėl sutuoktinės neištikimybės, tuomet sutuoktinė kartu su vaiku išsikraustys iš Roko tėvams priklausančio namo, nepaisant to, kad neturės kito gyvenamojo būsto. Ar Rimo ir Roko vedybų sutarties sąlygos bus galiojančios? Atsakymą argumentuokite.

5. Sutuoktiniai yra sudarę vedybų sutartį, pagal kurią nekilnojamas daiktas – butas priklauso asmenine nuosavybės teise vyrui. Visa šeima gyvena, veda bendrą ūkį tame bute. Ar parduodant butą būtų reikalingas sutuoktinės rašytinis pareiškimas, kad ji sutinka, jog vyras parduotų butą ir ji neinvestavo savo asmeninių lėšų į šį turtą?
6. Nikas yra Anglijos pilietis, jis sudarė santuoką su Ramune, gyvenančia Lietuvoje. Sutuoktiniai nutarė sudaryti vedybų sutartį, kurioje nori numatyti, jog visam turtui bus taikomas visiško atskirumo režimas pirmus dešimt santuokinio gyvenimo metų. Po dešimties metų vedybų sutarties galiojimo turto teisinis režimas bus keičiamas į turto bendrumo režimą (CK 3.104 str. 1 d. 2 p.). Santuokos nutraukimo atveju dėl Ramunės kaltės ji privalės sumokėti jam 10 000 eurų kompensaciją už patirtus dvasinius išgyvenimus. Be to, Ramunė įsipareigoja Nikui kasdien gaminti pietus, taip pat mylėtis su juo ne mažiau kaip keturis kartus per savaitę. Ar tokios sutarties sąlygos būtų galiojančios? Atsakymą argumentuokite.
7. Sutuoktiniai sudarė vedybų sutartį, kurioje būsiamam turtui nustatė asmeninės nuosavybės teisinį režimą. Asmeninio sutuoktinių turto pagerinimų iš sutuoktinių bendrų ar kito sutuoktinio asmeninių lėšų klausimo (CK 3.90 straipsnis) jie sutartyje neaptarė, tačiau numatė, kad turtą, kuris yra kiekvieno iš sutuoktinių asmeninė nuosavybė, laisvai valdo, naudoja, juo disponuoja tas sutuoktinis, kuriam turtas priklauso, ir kito sutuoktinio sutikimo dėl turto valdymo, naudojimo ir disponavimo nereikia. Ar teisingai elgiasi notaras, kuris, vienam sutuoktiniui sudarant sandorį dėl savo asmeninio turto perleidimo, reikalauja kito sutuoktinio pareiškimo, kad į perleidžiamą turtą neinvestuota sutuoktinių bendrų ar kito sutuoktinio asmeninių lėšų?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Vedybų sutarčių registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1315 // Valstybės žinios. 2009, Nr. 126-5430.
3. Boele-Woelki K., Braat B., Curry-Sumner I. European Family in Action, Nr. IV: Property Relations between Spouses. Intersentia, 2009.
4. Cvelich M. Vedybų sutarties vieta sutarčių sistemoje. Jurisprudencija. Vilnius, 2002, Nr. 28 (20).
5. Kudinavičiūtė-Michailovienė I Peculiarities of legal regulation of marriage contracts// Jurisprudencija 2011, Nr. 18 (1), p. 143–159.
6. Kudinavičiūtė I. Sutuoktinių, sugyventinių ir gyvenant skyrium turto teisinis režimas pagal vedybų sutartį // Justitia, 2002, Nr. 1-2.
7. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Justitia, 2009.
8. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
9. Pasvenskienė A., Kiršienė J. Atskiro turto režimas vedybų sutartyje: ar galioja sutartis, kai akivaizdu, jog vieno iš sutuoktinių turtinė padėtis pagal sutartį bus geresnė? // Jurisprudencija. 2009, Nr. 4 (118), p. 167–198.
10. Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. Vilnius: Justitia, 2006.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1230/2001.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1008/2002.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-493/2006.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-7/2006.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-25/2007.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-P-186/2010.

VII.

SUTUOKTINIŲ ATSAKOMYBĖ PAGAL TURTINES PRIEVOLES

Temos: sutuoktinių civilinės atsakomybės pagal turtines prievoles samprata; prievolės, vykdomos iš bendro sutuoktinių turto; atsakomybė pagal vieno iš sutuoktinių prievoles; sutuoktinių atsakomybės atribojimas; teisė į kompensaciją.

Pagrindinės sąvokos

Prievolė – teisinis santykis, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą.

Asmeninės sutuoktinio prievolės – tokios prievolės, kurios yra susijusios su jo asmeniu, asmeniniu turtu arba asmeninių poreikių tenkinimu. Asmeninėmis prievolėmis pripažįstamos iki santuokos įregistravimo atsiradusios prievolės (CK 3.110 straipsnio 1 dalis), iš dovanojimo sutarčių ir paveldėjimo kylančios prievolės, išskyrus atvejus, kai dovana ar palikimas buvo gauti kaip bendras turtas (CK 3.111 straipsnis), baudos už vieno iš sutuoktinių padarytus teisės pažeidimus, taip pat žala, padaryta vieno iš sutuoktinių veiksmais (CK 3.115 straipsnio 1 dalis), kito asmens išlaikymo, mokestinės ir kitos prievolės. Asmenines prievoles savo vardu įgyja vienas iš sutuoktinių, kuris ir atsako pagal jas savarankiškai savo asmeniniu turtu arba savo dalimi bendrame turte. Išieškojimas pagal asmenines prievoles nukreipiamas į dalį bendrame turte tik po to, kai kreditorių reikalavimams patenkinti nepakanka turto, kuris yra asmeninė sutuoktinio nuosavybė (CK 3.112 straipsnis).

Bendros sutuoktinių prievolės – prievolės, kurios yra susijusios su bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, kylančios iš vieno iš sutuoktinių vardu sudarytų sandorių, tačiau esant kito sutuoktinio sutikimui arba vėliau šio sutuoktinio patvirtintų, taip pat kitos šeimos interesais prisiimtos prievolės bei solidariosios sutuoktinių prievolės (CK 3.109 straipsnio 1–3 dalys). Bendros prievolės vykdomos iš bendro sutuoktinių turto (CK 3.109 straipsnio 1 dalis). Bendrose sutuoktinių prievolėse yra skolininkų (abiejų sutuoktinių) daugetas. Tokios prievolės gali būti solidariosios arba dalinės.

Solidarioji sutuoktinių prievolė – prievolė, kurioje skolininkai yra abu sutuoktiniai, o kreditorius turi teisę reikalauti, kad prievolę įvykdytų tiek abu sutuoktiniai bendrai, tiek bet kuris iš jų skyrium, be to, tiek ją visą, tiek jos dalį. Jeigu solidariąją prievolę visiškai įvykdo vienas iš sutuoktinių, tai atleidžia kitą sutuoktinį nuo jos vykdymo kreditoriui. Solidariąją pareigą įvykdęs sutuoktinis turi teisę regresu tvarka reikalauti iš kito sutuoktinio to, ką jis įvykdė, atskaičius jam pačiam tenkančią dalį, jeigu ko kita nenumato įstatymai ar sutartis.

Dalinė sutuoktinių prievolė – prievolė, kurioje kiekvienas skolininkas (sutuoktinis) privalo vykdyti tik savo dalį. Skolininkai privalo prievolę įvykdyti lygiomis dalimis, išskyrus įstatymų ar šalių susitarimu nustatytus atvejus (CK 6.5 straipsnis), todėl esant bendrajai daliai sutuoktinių prievolei teismas kiekvieną sutuoktinį įpareigoja įvykdyti tik jam tenkančią prievolės dalį.

Sandoriai – asmenų veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas. Labiausiai praktikoje paplitę sandoriai – sutartys.

Kontroliniai klausimai

1. Atskleiskite „sandorių, sudaromų šeimos interesais“ sampratą CK 3.109 str. 1 d. 5 p. kontekste.
2. Atskleiskite „sandorių, būtinų išlaikyti šeimos namų ūkį ir užtikrinti vaikų auklėjimą bei švietimą“ sampratą CK 3.109 str. 2 d. kontekste.

3. Atskleiskite „*bendrų šeimos poreikių*“ sampratą CK 3.109 str. 3 d. kontekste.
4. Atskleiskite „*bylos, susijusios su šeimos interesais*“ sampratą CK 3.109 str. 1 d. 4 p. ir CK 3.112 str. 2 d. kontekste.
5. Atkleiskite „*prievolių šeimos interesais*“ sampratą CK 3.114 str. 1 d. kontekste.
6. Atskleiskite „*sandorio, sudaryti tik vieno sutuoktinio asmeniniams poreikiams tenkinti*“ sampratą CK 3.115 str. 2 d..
7. Ar bendros sutuoktinių prievolės, kylančios iš vieno iš sutuoktinių šeimos interesais sudarytų sandorių (CK 3.109 str. 1 d. 5 p.), yra solidariosios sutuoktinių prievolės?
8. Kokia prievolė atsiranda, jeigu vienas sutuoktinis be kito sutuoktinio sutikimo ima paskolą ar perka prekių išsimokėtinai, kai tai nėra būtina bendriems šeimos poreikiams tenkinti?
9. Ar kito sutuoktinio sutikimo prezumpciją įtvirtinanti CK 3.92 straipsnio 2 dalis taikoma vieno iš sutuoktinių sudaromoms paskolos sutartims? Lizingo sutartims?
10. Kas ginčo atveju turi pareigą įrodinėti, kad vieno iš sutuoktinių sudarytas sandoris buvo sudarytas šeimos interesais (CK 3.119 str. 1 d. 5 p.)?
11. Kaip atsako sutuoktiniai, jei gyvenant santuokoje vieno iš jų vardu buvo sudaryta būsto paskolos sutartis?
12. Kaip atsako sutuoktiniai pagal vieno iš jų sudarytą vartojimo kredito sutartį?
13. Kaip atsako sutuoktiniai pagal vieno iš jų sudarytą paskolos verslui vystyti sutartį?
14. Ar sutuoktinis, savo lėšomis įvykdęs solidariąją sutuoktinių prievolę, įgyja teisę reikalaui to, ką jis įvykdė, atskaičius jam pačiam tenkančią dalį?
15. Kokia tvarka vykdomas išieškojimas pagal asmenines vieno iš sutuoktinių prievoles iš bendro sutuoktinių turto?
16. Kokiais atvejais antstolis gali priimti patvarkymą išieškoti iš bendro sutuoktinių turto pagal asmenines vieno iš sutuoktinių prievoles?

17. Ar sutuoktiniai vedybų sutartimi gali nustatyti, kaip bus sprendžiami jų atsakomybės pagal turtines prievoles klausimai?
18. Ar sutuoktiniai vedybų sutartimi gali nukrypti nuo CK 3.109 str. 2 d. įtvirtintos normos?
19. Ar sutuoktiniai vedybų sutartimi gali nukrypti nuo CK 3.114 str. 1 d. įtvirtintos normos, pagal kurią nustačius atskiros turto teisinį režimą, pagal bendras prievoles ir prievoles šeimos interesais sutuoktiniai tokiomis atvejais atsako solidariai?
20. Kokiais atvejais sutuoktinis įgyja teisę reikalauti kompensuoti bendros jungtinės nuosavybės sumažėjimą?

Užduotys

1. Saulius pasiskolino iš draugo 5000 Lt ir juos išleido automobiliui taisyti. Kokios rūšies prievolė atsirado minėtos paskolos sutarties pagrindu: asmeninė Sauliaus prievolė? Bendra Sauliaus ir jo sutuoktinės Jolantos prievolė? Teisiškai pagrįskite atsakymą.
2. Sutuoktiniai, gyvendami santuokoje, gavo iš banko paskolą būstui remontuoti. Pablogėjus šeimos turtinei padėčiai, sutuoktiniai kreipėsi į notarą, prašydami patvirtinti jų poveidybinę sutartį, pagal kurią visos ankstesnės ir vėliau atsirasiančios skolos perkeliamos vyrui. Ar notaras turi teisę tvirtinti tokią sutartį? Kaip turėtų būti užtikrinamos banko kaip kreditoriaus teisės šioje situacijoje?
3. Sutuoktiniai Rimkai 2011 m. sudarė poveidybinę sutartį, kuria nustatė visiško turto atskyrimo režimą (CK 3.104 str. 1 d. 1 p.). Kreditorius UAB „X lizingas“ pareiškė ieškinį teisme, ginčydamas poveidybinę sutartį, kaip pažeidžiančią jo turtinius interesus (CK 6.66 str.). Nurodė, kad Rimkus yra jo skolininkas pagal 2008 m. sudarytą lizingo sutartį, kuri baigiasi 2020 m. Lizingo įmokas iki šiol mokėjo Rimkus, tačiau jo pajamos, palyginti su Rimkienės pajamomis, yra ženkliai mažesnės, dėl to atskyrus sutuoktinių turtą (o kartu ir jų gaunamas pajamas) kyla rizika, kad lizingo sutartis nebus tinkamai vykdoma. Nuo kokių teisiškai reikšmingų aplinkybių priklausys teismo sprendimas?

4. 2011 m. kovo 3 d. Vilniaus apygardos teismo įsiteisėjusiu sprendimu iš Petrausko individualiosios įmonės UAB „Tuja“ naudai priteista 200 000 Lt skolos už pateiktas prekes. Kadangi Petrausko IĮ lėšų neturi, jai iškelta bankroto byla. UAB „Tuja“ kreipėsi į advokatą, prašydama teisinės konsultacijos dėl galimybės išieškoti skolą iš Petrausko ir jo sutuoktinės Petrauskienės bendro turto – buto. Teisiškai kvalifikuokite situaciją. Nuo kokių teisiškai reikšmingų faktinių aplinkybių gali priklausyti UAB „Tuja“ galimybės išieškoti skolą iš sutuoktinių bendro turto?
5. Bankas 2001 m. suteikė sutuoktiniams Griciams 300 000 Lt paskolą, kurią sutuoktiniai įsipareigojo grąžinti iki 2011 m. spalio 1 d. Kai nustatytu laiku paskola nebuvo grąžinta, bankas kreipėsi į teismą. 2010 m. spalio 14 d. Gricius, vairuodamas bendrosios nuosavybės teise jam ir sutuoktinei priklausančią automobilį, sukėlė eismo įvykį, jo metu žuvo nepilnametis Bučius. 2011 m. kovo 6 d. teismo sprendimu iš Griciaus nepilnamečio Bučiaus tėvams priteisė 500 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą. Kadangi Gricius asmeninės nuosavybės teise jokio turto neturėjo, teismo sprendimą vykdančio antstolis areštavo sutuoktiniams Griciams bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausančią namą ir kreipėsi į teismą dėl Griciaus dalies bendrame turte nustatymo. Nuo kokių teisiškai reikšmingų aplinkybių priklausys teismo sprendimas? Kurio iš kreditorių – banko ar Bučiaus tėvų reikalavimai bus tenkinami pirmiau, jei namo vertės nepakaks abiem prievolėms įvykdyti?
6. 2008 m. Pitrėnas pasirašė vekselį, kuriuo iki 2011 m. spalio 1 d. įsipareigojo bankui sumokėti 200 000 Lt. Nustatytu terminu negavęs apmokėjimo, bankas kreipėsi į notarą dėl vykdomojo rašto išdavimo ir pateikė jį vykdyti antstoliui, kuris pradėjo išieškojimą iš bendro sutuoktinių turto: areštavo bendrą Pitrėnui ir Pitrėnienei priklausančią turtą – namą, taip pat Pitrėno ir Pitrėnienės asmenines sąskaitas bankuose. Ar teisingai pasielgė antstolis? Kokiomis teisių gynybos priemonėmis siūlytumėte naudotis Pitrėnienei?
7. Santuokos metu Mantui tėvai padovanojo butą, šis yra jo asmeninė nuosavybė. Dovanotame bute apsigyveno Mantas ir jo sutuoktinė su

vaiku. Susikaupė skola už buto šildymą. Ar tai yra solidari sutuoktinių skola, ar asmeninė Manto skola?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Kiršienė J. Atskiuro turto režimas vedybų sutartyje: ar galioja sutartis, kai akivaizdu, jog vieno iš sutuoktinių turtinė padėtis pagal sutartį bus geresnė? Jurisprudencija, 2004, Nr. 4 (118).
3. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
4. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2009.
5. Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. Vilnius, Justitia, 2006.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-30/2011.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-P-186/2010.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-173/2010.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-111/2010.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-149/2008.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje Nr. 3K-3-128/2008.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-493/2006.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-383/2005.

VIII.

SUTUOKTINIŲ TURTO PADALIJIMAS

Temos: sutuoktinių bendro turto lygių dalių principo esmė; turto balanso sudarymas ir vertės nustatymas; nukrypimo nuo lygių dalių principo sąlygos; turto padalijimo būdas; sutuoktinių kreditorių garantijos; sutuoktinių tarpusavio pareigos padalijus turtą, nenutraukiant santuokos; ieškinio senatis šios kategorijos bylose.

Pagrindinės sąvokos

Notarinė sutuoktinių turto padalijimo tvarka – kai sutuoktiniai, nenutraukdami santuokos, notarine tvarka pasidalija bendrąja jungtine nuosavybe esantį turtą ir turtines prievoles.

Teisminė sutuoktinių turto padalijimo tvarka – kai sutuoktinių turtą ir turtines prievoles dalija teismas. Tai visada įvyksta nutraukiant santuoką arba nustatant separaciją, jei turtas nebuvo padalytas notarine tvarka. Sutuoktinių turtas pagal sutuoktinių (ar vieno iš jų) arba kreditorių ieškinį teismine tvarka taip pat gali būti padalytas ir be santuokos nutraukimo (CK 3.241 str.) ar separacijos patvirtinimo.

Sutuoktinių turto padalijimo būdai – 1) natūra (abiem sutuoktiniams priskiriant atitinkamą turto dalį); 2) vienam iš sutuoktinių turtą priskiriant natūra, kartu jį įpareigojant kompensuoti antram sutuoktiniui jo dalį pinigais.

Kontroliniai klausimai

1. Kokiais atvejais sudaromas sutuoktinių turto balansas?
2. Ar gali sutuoktiniai pasidalyti turtą nenutraukdami santuokos? Kokia tvarka?
3. Ar į sutuoktinių turto balansą įtraukiamas turtas, kuris galbūt bus gautas ateityje (pvz., draudimo išmoka)?
4. Ar į sutuoktinių turto balansą įtraukiamos turtinės teisės (pvz., pagal paskolos sutartį atsiradusi teisė reikalauti po 5 metų grąžinti skolą)?
5. Ar į sutuoktinių turto balansą gali būti įtraukiami intelektualinės veiklos rezultatai (pvz., patentai)?
6. Su kuriuo momentu siejama „*bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės pabaiga*“ pagal CK 3.119 straipsnį?
7. Kokiais būdais užtikrinama sutuoktinių kreditorių interesų apsauga dalijant sutuoktinių turtą?
8. Ar galimas išimtinai sutuoktinių turto padalijimas, kartu neišsprendžiant klausimo dėl sutuoktinių prievolių padalijimo?
9. Ar gali sutuoktiniai pasidalyti bendrą turtą sudarydami poveidybinę sutartį?
10. Ar esant sutuoktinių pasirašytai vedybų sutarčiai, kurioje nustatytas atskiro sutuoktinių turto teisinis režimas (CK 3.104 str. 1 d. 1 p.), teismas, nutraukdamas santuoką, dar turi dalyti turtą?
11. Ar teismas, spręsdamas sutuoktinių bendro turto padalijimo klausimus, turi pats rinkti įrodymus apie turto vertę?
12. Ar teismo patvirtinta sutuoktinių sutartis dėl bendro turto pasidalijimo vėliau gali būti ginčijama teisme sandorių negaliojimo pagrindais, numatytais CK pirmojoje knygoje? Jei taip – kas gali ginčyti tokią sutartį?
13. Nurodykite kitus, CK 3.123 str. 1 d. tiesiogiai neįtvirtintus, pagrindus nukrypti nuo lygių dalių principo dalijant sutuoktinių turtą.
14. Ar santuokos nutraukimo dėl sutuoktinio kaltės faktas sudaro pagrindą suteikti teismui nukrypti nuo lygių dalių principo, mažinant „kaltajam“ sutuoktiniui atitenkančią turto dalį?

15. Ar abu sutuoktinius pripažinus kaltais dėl santuokos nutraukimo (CK 3.61 str. 2 d.), gali būti tenkinamas vieno iš sutuoktinių prašymas taikyti CK 127 str. 2 d.?
16. Kokia yra vedybų sutarčių registro reikšmė dalijant sutuoktinių turtą?
17. Ar sutuoktiniams pasidalijus turtą nenutraukiant santuokos, vėliau sutuoktinių įgytas turtas bus laikomas bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe?
18. Kokios teisinės pasekmės taikomos, jei sutuoktiniai notarine tvarka pasidalija turtą neinformavę apie tai kreditorių?

Užduotys

1. Santuokos nutraukimo byloje Juška pareiškė ieškinį dėl bendro sutuoktinių turto – vieno kambario buto – padalijimo, priskiriant jam ir žmonai po $\frac{1}{2}$ dalį buto. Juškienė pareiškė priešieškinį, prašė teismo nukrypti nuo lygių dalių principo, priteisti jai $\frac{2}{3}$, o sutuoktiniui – $\frac{1}{3}$ buto dalis. Nurodė, kad su ja po santuokos nutraukimo lieka gyventi du mažamečiai vaikai, todėl jos dalis turėtų būti didesnė. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių priklausys teismo sprendimas? Ar gali teismas nedalyti buto natūra? Pateikite teisiškai motyvuotą nuomonę.
2. Andrijauskui 2000 m. išvykus gyventi ir dirbti į Airiją, jo žmona liko gyventi bendrosios jungtinės nuosavybės teise sutuoktiniams priklausančiame bute. 2011 m. Andrijauskui grįžus į Lietuvą, žmona jau buvo pakeitusi buto spyną ir pareiškė, kad butas priklauso jai vienai. Andrijauskui pareiškus ieškinį dėl turto padalijimo, žmona gynėsi CK 3.127 straipsnyje įtvirtintu ieškinio senaties terminu. Ar pagrįsta atsakovės pozicija? Kodėl?
3. Sutuoktiniai pateikė teismui prašymą nutraukti santuoką abipusiu susitarimu ir sutartį dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių. Sutartyje, be kita ko, numatyta, kad visas bendras sutuoktinių turtas dalijamas tokiomis dalimis: $\frac{1}{5}$ – sutuoktiniui, $\frac{4}{5}$ – sutuoktinei. Įro-

dymų, patvirtinančių CK 3.123 straipsnyje nurodytų aplinkybių buvimą, sutuoktiniai nepateikė. Ar teismas turėtų tvirtinti tokią sutartį?

4. Sutuoktiniai pateikė teismui prašymą nutraukti santuoką abipusiu susitarimu ir sutartį dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių. Sutartyje, be kita ko, numatyta, kad jų bendra jungtinė nuosavybė – trijų kambarių butas – po santuokos nutraukimo atitenka sutuoktiniui. Taip pat nurodyta, kad pagal 2008 m. su banku sudarytą būsto paskolos sutartį atsakingas lieka sutuoktinis. Sutuoktiniai teismui paaiškino, kad būsto vertė šiuo metu yra net mažesnė už likusią mokėti sumą pagal paskolos sutartį, todėl sutuoktinės interesai nepažeidžiami, atvirkščiai – saugomi. Sutuoktinis savo noru prisiima mokėti likusią paskolos dalį bankui. Teisiškai įvertinkite situaciją. Ar teismas turėtų tvirtinti tokią sutartį?
5. Į teismą su prašymu dėl proceso atnaujinimo (CPK 366 str.) kreipėsi bankas. Nurodė, kad 2010 m., teismui nagrinėjant sutuoktinių Jakštų santuokos nutraukimo bylą, sutuoktiniai nuslėpė duomenis apie savo įsiskolinimą bankui, todėl į banko interesus dalijant turtą nebuvo atsižvelgta. Ar pagrįstas banko reikalavimas atnaujinti bylą? Kodėl?
6. Adelė ir Vytautas susituokė 2002 m., 2003 m. jiems gimė sūnus Martynas. 2005 m. Alytaus rajono apylinkės teismo sprendimu iš sutuoktinio priteistas išlaikymas nepilnamečiam sūnui po 400 Lt per mėnesį iki vaiko pilnametystės. 2011 m. Adelė pareiškė ieškinį dėl santuokos nutraukimo, reikalavo padalyti tarp šalių bendrą turtą – žemės sklypą (vertė – 20 000 Lt) ir butą (vertė – 80 000 Lt). Solidariųjų prievolių sutuoktiniai neturėjo. Nagrinėjant santuokos nutraukimo bylą, nustatyta, kad Vytautas turi asmeninio tėstinio pobūdžio prievolę išlaikyti nepilnametį sūnų pagal Alytaus rajono apylinkės teismo 2005 metų sprendimą ir kad jo įsiskolinimas pagal šį sprendimą siekia 6 000 Lt. Adelė ieškinyje atskiro reikalavimo priteisti minėtą sumą iš Vytauto nereiškė. Kaip teismas turi padalyti sutuoktinių turtą. Kokiu būdu užtikrinama nepilnamečių kreditorių teisių apsauga sutuoktinių turto padalijimo bylose?
7. Santuokos metu Mantas su senyvo amžiaus kaimyne Petrauskiene pasirašė išlaikymo iki gyvos galvos sutartį, pagal kurią Petrauskienė perdavė jai nuosavybės teise priklausantį butą, o Mantas įsipareigojo

išlaikyti ją iki gyvos galvos. Po kelerių metų, nagrinėjant santuokos nutraukimo bylą, Manto sutuoktinė pareiškė, kad butas buvo įgytas santuokoje, todėl laikytinas bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe ir turi būti įtrauktas į dalytino turto sąrašą. Nuo kokių teisiškai reikšmingų faktinių aplinkybių gali priklausyti teismo sprendimas? Atsakymą motyvuokite.

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Vedybų sutarčių registro nuostatai, patvirtinti 2009 m. spalio 14 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1315 // Valstybės žinios. 2009, Nr. 126-5430.
3. Kiršienė J. Atskiro turto režimas vedybų sutartyje: ar galioja sutartis, kai akivaizdu, jog vieno iš sutuoktinių turtinė padėtis pagal sutartį bus geresnė? Jurisprudencija, 2004, Nr. 4 (118).
4. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2009.
5. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
6. Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. Vilnius, Justitia, 2006.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-P-186/2010.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-173/2010.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-577/2009.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-192/2009.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2009.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2008.

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-555/2007.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-526/2006.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-538/2006.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-350/2006.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-426/2005.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-47/2004.
13. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1987 m. liepos 13 d. sprendimas byloje *Mairitsch prieš Austriją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.

X.

VAIKO KILMĖS NUSTATYMAS

Temos: vaiko kilmės nustatymo samprata ir reikšmė; vaiko kilmės iš motinos nustatymas; vaiko kilmės iš tėvo nustatymas; tėvystės pripažinimo samprata, sąlygos ir tvarka; tėvystės nustatymo samprata, sąlygos, tvarka, pagrindai; tėvystės (motinystės) nuginčijimo sąlygos ir pagrindai; ieškinio senatis šios kategorijos bylose; dirbtinio apvaisinimo teisinio reglamentavimo problema.

Pagrindinės sąvokos

Dirbtinis (pagalbinis) apvaisinimas – su lytinėmis ląstelėmis ir (ar) embrionu atliekamos medicininės procedūros, taikomos siekiant sukelti moters nėštumą, kai abu sutuoktiniai ar sugyventiniai arba vienas iš jų yra nevaisingi. Skiriamos dvi dirbtinio (pagalbinio) apvaisinimo rūšys: *in vitro* ir *in vivo*. Dirbtinis (pagalbinis) apvaisinimas *in vitro* – apvaisinimas ne moters kūne, kai iš moters paimamos kelios kiaušialąstės, iš vyro – sperma, lytinės ląstelės sujungiamos laboratorijoje. Iš kelių apvaisintų ląstelių gaunama keletas embrionų, iš kurių 2–3 įsodinami į gimdos ertmę, o kiti užšaldomi. Embrionai toliau vystosi moters gimdoje iki gimimo. Dirbtinis (pagalbinis) apvaisinimas *in vivo* – apvaisinimas moters kūne, moteriai pro gimdos kaklelio išorinę angą į gimdą suleidžiant jos vyro arba donoro spermos. Spermatozoidai susilieja su kiaušialąste moters organizme.

Surogacija – susitarimas, pagal kurį moteris (surogatinė motina) įsipareigoja būti dirbtinai apvaisinta ir išnešioti bei pagimdyti vaiką kitam asmeniui ar porai. Surogacija gali būti *tradicinė* (kai surogatinė motina yra apvaisinama būsimo vaiko tėvo sperma) ir *nėštumo* (kai į surogatinės motinos gimdą perkeliamas embrionas, neturintis su ja

jokio genetinio ryšio). Surogacija taip pat skirstoma į *komercinę* (kai apvaisinama ir (ar) išnešiojama už atlyginimą) ir *altruistinę*.

Vaikas – kiekvienas žmogus iki 18 metų, jeigu pagal nacionalinį įstatymą jo pilnametystė nepripažįstama anksčiau.

Vaiko kilmės nustatymas – tėvystės (motinystės) nustatymas arba nuginčijimas, siekiant nustatyti ar paneigti vaiko kilmės iš konkrečių asmenų (motinos ar tėvo) juridinį faktą, dėl kurio atsiranda, pasikeičia arba pasibaigia vaiko ir šių asmenų teisės bei pareigos.

Kontroliniai klausimai

1. Kaip nustatoma vaiko, palikto *gyvybės langelyje* (vieta, kurioje nenorintys auginti savo vaikų tėvai gali anonimiškai juos palikti), kilmė?
2. Ar galimas motinystės nustatymas teismine tvarka?
3. Įvardykite, kuo skiriasi tėvystės pripažinimas nuo tėvystės nustatymo.
4. Ar galima pripažinti tėvystę dar negimusiam vaikui?
5. Ar galima pripažinti tėvystę po to, kai vaikas sulaukė pilnametystės?
6. Ar galima nuginčijus tėvystę, kuri buvo nustatyta pareiškimu dėl tėvystės pripažinimo, vėl naujai pripažinti tėvystę pareiškimu?
7. Ar skiriasi vaiko kilmės iš tėvo nustatymo tvarka, kai pripažinti tėvystę atsisako veiksmi vaiko motina ir kai vaiko motina yra neveiksni?
8. Jei atsakovas atsisako ekspertizės giminystės ryšiui nustatyti, ar galima ją atlikti prieš jo valią?
9. Kokios gali būti atsisakymo nuo ekspertizės tėvystės nustatymo byloje teisinės pasekmės?
10. Ar ekspertizės atsisakymo pasekmės yra analogiškos tėvystės nustatymo ir tėvystės nuginčijimo bylose?
11. Ar reikalavimams dėl tėvystės nustatymo taikoma ieškinio senatis?
12. Ar gali būti nustatyta mirusio asmens tėvystė?
13. Kokia tvarka nustatoma tėvystė mirus spėjamam vaiko tėvui?

14. Kaip skaičiuojamas ieškinio senaties terminas tėvystės nugincijimo bylose?
15. Ar surogatinės motinystės sutartis būtų laikoma teisiškai įpareigojančia Lietuvoje?

Užduotys

1. Jeigu gydytojų konsultacinė komisija negali nustatyti buvusio nėštumo, gimdymo ar pogimdyminių požymių arba kyla abejonių dėl motinystės, jos išduodamame pažymėjime vaiko motina nenurodoma. Kokia tvarka tokiu atveju moteris, laikanti save vaiko motina, turėtų įtvirtinti savo statusą: skundžiant teismui gydytojų komisijos sprendimą ar reiškiant ieškinį dėl motinystės nustatymo?
2. Ieškovas ir atsakovė susituokė 2009 m. Atsakovė visą laiką vartojo kontraceptines tabletes, nes nepageidavo vaikų, norėjo užbaigti studijas universitete. Nepaisant to, 2011 m. pavasarį atsakovė vis tiek pastojo. Nenorėdama gimdyti, ji rengėsi nėštumą nutraukti, tačiau sutuoktinis kreipėsi į teismą su prevenciniu ieškiniu (CK 6. 255 str.), prašydamas uždrausti žmonai atlikti nėštumo nutraukimo operaciją. Teisiškai įvertinkite situaciją. Kokį sprendimą turėtų priimti teismas?
3. Ieškovė 2011 m. balandžio 25 d. kreipėsi į teismą ir nurodė, kad su atsakovu susipažino 2009 m. vasarą, per vakarėlį, vykusį jos draugų sodyboje. Pasak ieškovės, vakarėlio metu jie su atsakovu turėjo intymių santykių. Praėjus 9 mėnesiams po vakarėlio, ieškovė pagimdė sūnų, tačiau atsakovas tėvystės nepripažįsta, neremia ieškovės materialiai, nepadeda sūnaus išlaikyti. Ieškovė prašė teismo skirti ekspertizę atsakovo giminystės ryšiui su vaiku nustatyti. Atsakovas su ieškiniu nesutiko. Teigė, kad ieškovė yra laisvo elgesio mergina, su kuria intymių santykių panašiu metu turėjo ne tik jis, bet ir dar keli jo pažįstami vyrai. Nesutiko, kad būtų skiriama ekspertizė, teigdamas, kad tai pažeidžia jo orumą, ieškovė taip siekia populiarumo sau, nes jis garsus politikas, ministras. Teisiškai įvertinkite situaciją.

4. Sutuoktinis Cinius paliko šeimą ir išėjo iš namų. Ilgą laiką jo sutuoktinė nežinojo jo gyvenamosios vietos, todėl skyrybų procesas užtruko. Per tą laiką sutuoktinė sutiko naują gyvenimo draugą, su juo susilaukė vaiko. Kadangi tuo metu santuoka dar nebuvo nutrūkusi, į vaiko gimimo liudijimą tėvu buvo įrašytas Cinius. Kaip pakeisti įrašą vaiko gimimo liudijime?
5. Kauno krikščioniškuose gimdymo namuose įrengtame gyvybės langelyje buvo rastas paliktas kūdikis. Kauno m. savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu buvo paskirta laikinoji kūdikio globa, globėju paskirta Kauno savivaldybės vaikų globos namai. Po keturių mėnesių nuo globos nustatymo į globos namų administraciją kreipėsi moteris, kuri teigė, kad kūdikis yra jos vaikas, todėl turi būti jai grąžintas. Kokį atsakymą turėtų duoti globos namų administracija? Ką patartumėte pareiškėjai?
6. 2008 m. J. K. buvo išžaginta. Vėliau paaiškėjo, kad tuo metu ji pastojo. Atsisakiusi nėštumo nutraukimo operacijos, moteris pagimdė sūnų. Iškart po to už išžaginimą nuteistas M. S. pateikė teismui ieškinį dėl tėvystės nustatymo. Ieškovas prašė skirti teismo medicininę ekspertizę savo giminytės ryšiui su vaiku įrodyti. Atsakovė J. K. nesutiko, kad ekspertizė būtų skiriama. Pateikite teisiškai motyvuotą situacijos vertinimą. Nuo kokių teisiškai reikšmingų aplinkybių priklausys teismo sprendimas skirti ekspertizę ar jos neskirti? Nuo kokių teisiškai reikšmingų aplinkybių priklausys teismo sprendimas dėl ginčo esmės?
7. Adomaitis ir Šurkutė palaikė artimus santykius, kurių metu buvo pradėtas vaikas. Šalių santykiai po vaiko gimimo ir toliau buvo artimi, vaikui gimus atsakovas pripažino tėvystę, jie sudarė santuoką, vaiką bendrai auklėjo ir išlaikė. Po kurio laiko, kilus tarpusavio nesutarimams ir barniams, Šurkutė Adomaičiui pareiškė, kad „jis ir toliau turės mokėti išlaikymą ne savo vaikui“. Adomaitis kreipėsi į teismą dėl tėvystės nuginčijimo ir nurodė, kad po šio atsakovės teiginio jam kilo abejonių, ar jis yra vaiko tėvas. Tėvystei paneigti prašė teismo skirti teismo medicininę ekspertizę. Nuo kokių teisiškai reikšmingų aplinkybių priklausys teismo sprendimas skirti ekspertizę ar jos ne-

skirti? Nuo kokių teisiškai reikšmingų aplinkybių priklausys teismo sprendimas dėl ginčo esmės?

8. Po 2010 m. Italijoje atliktos dirbtinio apvaisinimo operacijos Morta pastojo ir pagimdė dukrą. Tačiau jos sutuoktinis, kuris buvo įrašytas vaiko gimimo liudijime gimusio vaiko tėvu, pareiškė ieškinį dėl tėvystės nuginkijimo. Nuo kokių teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti teismo sprendimas? Pateikite teisiškai motyvuotą situacijos vertinimą.
9. 2009 m. sutuoktiniai Pilkauskai pasirašė surogatinės motinystės sutartį su Gerulyte. Pagal sutarties sąlygas Gerulytė įsipareigojo išnešioti, pagimdyti ir perduoti sutuoktiniams vaiką, pradėtą dirbtinio apvaisinimo būdu panaudojant sutuoktinių lytines ląsteles. Už šią paslaugą buvo numatytas 100 000 litų atlyginimas. Tačiau pagimdžiusi kūdikį, Gerulytė atsisakė vykdyti sutarties sąlygą ir pati įregistravo kūdikį kaip savo. Sutuoktiniai teismui pateikė ieškinį, prašydami įpareigoti Gerulytę vykdyti savo prievolę pagal sutartį. Nuo kokių teisiškai reikšmingų aplinkybių priklausys teismo sprendimas? Pateikite teisiškai motyvuotą situacijos vertinimą. Kaip būtų vertinama situacija, jei būtų pareikštas ieškinys ne dėl sutartinių įsipareigojimų vykdymo, bet dėl motinystės nuginkijimo (prašoma skirti medicininę ekspertizę Gerulytės ir vaiko giminytės ryšiui paneigti), o vėliau pateikiamas ieškinys dėl „naujos“ motinystės nustatymo?
10. Marytė kreipėsi į teismą dėl tėvystės nustatymo ir vaikui išlaikymo priteisimo. Ji teigia, kad Adomas yra jos penkerių metų sūnaus tėvas. Parengiamojo teismo posėdžio metu Marytė sužinojo, kad Adomas netikėtai mirė. Į posėdį atvykęs Adomo brolis Juozas teigė, kad Adomas niekada nėra bendravęs su Maryte ir, kad jis pats Marytės nepažįsta. Pasak brolio, Adomas gyveno vienas, niekada nebuvo sudaręs santuokos ir vaikų neturi. Marytė pareiškė reikalavimą, kad būtų atlikta ekspertizė, siekiant nustatyti biologinį vaiko ir mirusio tėvo ryšį. Juozas teismo prašė Marytės prašymo dėl ekspertizės skyrimo netenkinti. Pateikite teisinę situacijos analizę. Ar galima šiuo atveju Juozo atsisakymą vertinti kaip tėvystės įrodymą (CK 3.148 str.)? Atsakymus argumentuokite.

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 33-807.
3. Pažymėjimo apie vaiko gimimą išdavimo tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 26 d. nutarimu Nr. 1400 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 99-3551.
4. Civilinės metrikacijos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. 1R-160 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2415.
5. Dirbtinio apvaisinimo tvarka, patvirtinta Sveikatos apsaugos ministro 1999 m. gegužės 24 d. įsakymu Nr. 248 // Valstybės žinios. 1999, Nr. 47-1497.
6. 1975 m. Europos konvencija dėl nesantuokinių vaikų teisinio statuso // Valstybės žinios. 1997, Nr. 60-1404.
7. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
8. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2009.
9. Sagatys G. Vaiko teisė į šeimos ryšius. Vilnius, Teisinės informacijos centras, 2006.
10. Sagatys G. Biologinės ir faktinės tėvystės santykio problema ir vaiko teisės // Jurisprudencija, 2003, Nr. 37(29), p. 96–106.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-428/2002.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-607/2004.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-348/2005.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 21 d. nutartis c.b, Nr. 3K-3-425/2006.

5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-9/2007.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-218/2011.
7. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *Johnston ir kiti prieš Airiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
8. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. spalio 27 d. sprendimas byloje *Kroon ir kiti prieš Olandiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
9. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. vasario 7 d. sprendimas byloje *Mikulic prieš Kroatiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
10. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje *Yousef prieš Olandiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
11. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. vasario 13 d. sprendimas *Odievre prieš Prancūziją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
12. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Vo prieš Prancūziją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
13. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. liepos 13 d. sprendimas byloje *Jäggi prieš Šveicariją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
14. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *Paulik prieš Slovakiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
15. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *Tavli prieš Turkiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.

TĖVŲ TEISĖS IR PAREIGOS VAIKAMS

Temos: tėvų valdžios samprata ir turinys; tėvų valdžios apribojimo sąlygos, būdai ir teisinės pasekmės; vaikų teisių ir pareigų samprata ir turinys; vaikų teisių įgyvendinimo užtikrinimas ir jų dalyvavimas užtikrinant šias teises; asmeninių tėvų teisių ir pareigų samprata ir turinys; ginčai dėl vaikų vardo, pavardės, gyvenamosios vietos, bendravimo ir kt.; vaiko teisė reikšti savo nuomonę, nagrinėjant teisme tokius ginčus.

Pagrindinės sąvokos

Emancipacija – nepilnamečių pripažinimas veiksniais teismo tvarka.

Prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas (CK 3.3 str. 1 d.) – tiek priimant teisės aktus, tiek juos taikant, tiek sprendžiant klausimus, kurių teisės aktai nereglamentuoja, visada būtina įvertinti sprendimą ar bet kokią kitą veiksmą vaiko interesų požiūriu ir užtikrinti, kad jie nebūtų pažeisti.

Tėvų valdžia – visuma tėvų teisių ir pareigų savo nepilnamečiams vaikams. Tėvo ar motinos atsisakymas nuo teisių ir pareigų savo nepilnamečiams vaikams negalioja. Už tėvų valdžios nepanaudojimą taikoma teisinė atsakomybė, numatyta įstatymuose. Tėvų valdžia baigiasi vaikui sulaukus pilnametystės ar tapus veiksniui.

Vaiko atstovai pagal įstatymą – vaiko tėvai, globėjai, rūpintojai ir kiti asmenys, kurie pagal įstatymą ar kitą teisės aktą privalo rūpintis vaiku, jį auklėti, globoti, jam atstovauti, ginti jo teises ir teisėtus interesus.

Vaiko interesai („Interesas“ – svarbūs, rūpimi dalykai; reikalas, nauda) – tai pirmiausia įstatymuose numatytos vaiko teisės ir galimybės šias

teises įgyvendinti konkrečioje situacijoje. Vaiko interesas yra vaiko, kaip sveikos, dorovingos, tvirtos bei intelektualios asmenybės vystymasis, atsižvelgiant į jo dvasinius, tautinius, materialinius ir kitokius poreikius. Vaikui augant keičiasi ir jo interesai, tačiau pagrindiniai iš jų nekinta, pavyzdžiui: vaiko poreikis turėti geras socialines ir kitokias sąlygas vystytis, galimybę bendrauti su tėvais, broliais, seserimis, bendraamžiais, vystytis savo tautybės visuomenėje, ugdyti turimus talentus ir pan. Be bendrų vaiko interesų, yra interesų, kurie kiekvienam vaikui skiriasi, atsižvelgiant į vaiko charakterio savybes, pomėgius, siekius, amžių, sveikatą, supančią aplinką ir t. t. Nustatant vaiko interesus visų pirma būtina atsižvelgti į paties vaiko norus, siekius, teikiamus prioritetus.

Vaiko gyvenamoji vieta – jų tėvų ar globėjų (rūpintojų) nuolatinė gyvenamoji vieta. Jeigu nepilnamečio vaiko tėvai neturi bendros nuolatinės gyvenamosios vietos, tai nepilnamečio nuolatine gyvenamąja vieta laikoma to iš tėvų, su kuriuo nepilnametis daugiausia gyvena, nuolatinė gyvenamoji vieta², jei teismas nėra nustatęs nepilnamečio gyvenamosios vietos su vienu iš tėvų.

Vaiko artimieji giminaičiai – tėvai, seneliai, broliai ir seserys.

Vaiko laikinas paėmimas iš tėvų ar kitos jo buvimo vietos – tai laikina priemonių visuma, kuria siekiama užtikrinti vaiko teisių apsaugą ir kuri vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu (56 str. 3 d.), kitais teisės aktais ir šiais nuostatais.

Kontroliniai klausimai

1. Apibūdinkite *šeimos autonomijos* principą.
 2. Ar skiriasi santuokoje ir ne santuokoje gimusių vaikų ir jų tėvų asmeninės neturtinės teisės ir pareigos? Jei skiriasi – kuo?
-
- 2 Fizinio asmens nuolatinė gyvenamoji vieta, reiškianti asmens teisinį santykį su valstybe ar jos teritorijos dalimi, yra toje valstybėje ar jos teritorijos dalyje, kurioje jis nuolat ar daugiausia gyvena, laikydamas tą valstybę ar jos teritorijos dalį savo asmeninių, socialinių ir ekonominių interesų buvimo vieta.

3. Ar teismui teisingi tėvų ginčai dėl to, kurią mokyklą turėtų lankyti jų nepilnametis vaikas? Dėl to, kurią religiją turėtų išpažinti nepilnametis vaikas?
4. Ar tėvai turi teisę tikrinti savo vaikų elektroninio pašto dėžutes?
5. Ar teismo sprendimas dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo turi prejudicinę galią?
6. Kokia yra vaiko išvykimo į valstybes, nepriklausančias Šengeno erdvei, tvarka?
7. Ar galima berniukui duoti moterišką vardą Marija? Ar galima mergaitei duoti vardą Wanda? Ar galima berniuką pavadinti Aaronu?
8. Jei motina, tėvas ir vaikas yra Airijos piliečiai, o motina su vaiku nuolat gyvena Lietuvoje: pagal kokios šalies teisę (Airijos ar Lietuvos) bus sprendžiamas tarp tėvų kilęs ginčas dėl vardo vaikui suteikimo? Dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo? Dėl skyrium gyvenančio tėvo bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo?
9. Kokiais kriterijais remiantis yra nustatoma vaiko gyvenamoji vieta su vienu iš tėvų?
10. Ar teismas gali nustatyti vaiko gyvenamąją vietą ir (ar) bendravimo su skyrium gyvenančiu tėvu tvarką, jei vaiko tėvai nėra nutraukę santuokos?
11. Ar teismas, sprenddamas tėvų ginčą dėl vaiko gyvenamosios vietos, gali nustatyti, kad vaikas su abiem tėvais gyvens po lygiai (50:50) laiko? Kodėl?
12. Kokia yra vaiko nuomonės reikšmė tėvų ginčiuose dėl vaiko? Ar ji teismui privaloma?
13. Ar teismas, nustatydamas vaiko gyvenamąją vietą su motina, turi nurodyti: a) valstybę, kurioje gyvena motina; b) tikslų adresą, kuriuo gyvena motina?
14. Ar teismo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta su vienu iš tėvų gali būti pakeista? Kokiais atvejais ir tvarka?
15. Kuo skiriasi tėvo teisė bendrauti su vaiku nuo tėvo teisės matytis su vaiku?

16. Kokios rūšies teisinė atsakomybė taikoma tėvams už piktnaudžiavimą tėvų valdžia arba tėvų valdžios nepanaudojimą?
17. Kokie yra tėvų valdžios apribojimo būdai ir kokios jų taikymo pasekmės?
18. Ar gali teismas taikyti tėvų valdžios apribojimą vien už pareigos išlaikyti nepilnamečius vaikus nevykdymą?
19. Kokia yra vaikui taikomos minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių paskirtis ir formos? Kokiais atvejais ir kas jas taiko?
20. Ar galima apriboti tėvo (motinos) valdžią vieno iš vaikų atžvilgiu, kartu neapribojant tėvo (motinos) valdžios kitų vaikų atžvilgiu?

Užduotys

1. Ieškovas Skučas, kreipdamasis į teismą, nurodė, kad su atsakove Gričiute pradėjo artimai draugauti 2006 m. Visą šį laiką šalių santykiai buvo pastovūs ir normalūs, šalys vedė bendrą ūkį, palaikė šeiminius santykius, o ieškovui sužinojus, kad atsakovė yra nėščia, jis išnuomojo butą Vilniuje. Šalims nesant santuokoje, 2009 m. atsakovė pagimdė dukrą Dominyką Gričiūtę, dukros gimimo liudijime tėvas nebuvo nurodytas, o vaiko pavardė suteikta pagal motinos pavardę, nes atsakovė pageidavo būti vieniša motina, mat tuomet ji gautų socialinę pašalpą. Ieškovas nurodė, kad tuo metu buvo įsitikinęs, jog vėliau bendru šalių pareiškimu įteisins jo tėvystę, tačiau pradėjus gyventi atskirai, dėl tėvystės nustatymo kilo ginčas, todėl jis priverstas kreiptis į teismą. Atsakovas teismo prašė: a) nustatyti, kad jis yra Dominykos Gričiutės tėvas; b) suteikti jai tėvo – t. y. Skučaitės pavardę. Motyvuotai išspręskite ginčą.
2. Į Civilinės metrikacijos įstaigą kreipėsi gimusios mergaitės tėvai dėl gimimo įregistravimo. Pageidavo mergei suteikti tėvo pavardę „Mikšys“. Nors Civilinės metrikacijos skyriaus darbuotojai turėjo abejonių, ar vyriškos pavardės suteikimas mergei, nekeičiant galūnės, atitinka lietuvių kalbos taisykles, gimimas buvo įregistruotas, vaikui suteiktas tėvų pasirinktas vardas. Ar teisėtai pasielgė skyriaus darbuotojai?

3. Eglė turi dukrą iš pirmos santuokos. Jau kelerius metus ji gyvena su kitu vyru, tuoktis neketina. Eglės sugyventinis nori suteikti Eglės dukrai savo pavardę. Ar pateiktu atveju gali būti tenkintinas toks prašymas? Atsakymą argumentuokite.
4. 12 metų Agata grįžo namo įsivėrusi auskarus į ausis ir bambą. Tėvai, išsiaiškinę, kad auskarai buvo įverti vienos mieste veikiančios individualiosios įmonės grožio salone, kreipėsi į teismą, prašydami atlyginti turtinę (pradurtų skylių gydymo išlaidos) ir neturtinę žalą (CK 2.25 str.). Koks turėtų būti teismo sprendimas? Ar teismo sprendimas galėtų skirtis, jei nepilnametei būtų ne 13, o 16 metų?
5. 15 metų mergina, atvykusi į medicinos įstaigą, paprašė nutraukti jai nėštumą. Gydytojas atsisakė tai daryti nesant tėvų sutikimo. Mergina kreipėsi į teismą, prašydama įpareigoti medicinos įstaigą suteikti jai prašomą sveikatos priežiūros paslaugą. Teisiškai įvertinkite situaciją. Ar ji skirtųsi, jei merginai būtų 17 metų?
6. Ieškovė Petravičienė kreipėsi į teismą, prašydama nustatyti nepilnamečių vaikų – Jono ir Birutės gyvenamąją vietą su ja, taip pat prašė nustatyti atsakovo Petravičiaus bendravimo su vaikais tvarką, pagal kurią tėvas bendrauja su abiem vaikais kas antrą savaitgalį. Atsakovas Petravičius pateikė priešiškinį, prašydamas nustatyti sūnaus Jono gyvenamąją vietą su juo, o dukros Birutės – su motina. Teigė, kad sūnus yra labiau prie jo prisirišęs, be to, sūnui tėvas yra reikalingesnis. Teismo posėdžio metu apklausiamas Jonas neišreiškė noro gyventi su tėvu. Tuomet Petravičius pareiškė, kad sūnaus nuomonę paveikė motina, gąsdinusi atsisakysianti jo, jei jis išvyks gyventi su tėvu. Dėl to atsakovas pateikė prašymą teismui skirti ekspertizę, kuri nustatytų, ar Jono nuomonė nebuvo suformuota dirbtinai. Teisiškai įvertinkite situaciją. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių priklausys: a) teismo sprendimas skirti ekspertizę ar jos neskirti; b) teismo sprendimas dėl ginčo esmės.
7. Sutuoktiniai Mitkai augina du nepilnamečius vaikus: Augustą ir Nijolę. 2011 m. Mitkienė išvyko dirbti į Airiją. Grįžusi po kelių mėnesių, ji kartu su savimi atgal į Airiją pasiėmė abu vaikus. Mitkus kreipėsi į advokatą teisinės pagalbos, teigdamas, kad sutuoktinė vaikus išsive-

žė prieš jo valią, neleidžia jam su vaikais net bendrauti. Norėtu, kad vaikai būtų gražinti į Lietuvą, čia jis turi puikias sąlygas juos auginti, o jei to padaryti neįmanoma – bent pasiekti, kad jis kas mėnesį galėtų bendrauti su vaikais. Ką galėtų patarti teisininkas?

8. Teismui, nagrinėjančiam tėvų ginčą dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo, buvo pateikti svarūs įrodymai apie tėvo homoseksualumą. Kokią įtaką ši aplinkybė gali turėti byloje?
9. Sugyventiniai Vladas ir Marijona kartu augino dukrą Ievą, kurią, išvykdami dirbti į Norvegiją, abipusiu susitarimu paliko auginti Vlado tėvams. Po pusantrų metų grįžusi į Lietuvą, Marijona pareikalavo gražinti dukrą jai, tačiau seneliai atsisakė. Teigė, kad, tėvams išvykus, jie rūpinosi ir išlaikė anūkę vieni, anūkė prie jų priprato, laiko save jų šeimos nariu. Kokias teises gynybos priemonės ginče dėl vaiko gali panaudoti Marijona? Kokias teises gynybos priemonės gali panaudoti Vlado tėvai? Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?
10. Motiejus ir Stefa niekada nebuvo susituokę, augina nepilnametį sūnų Vaidotą (6 metai). 2009 m. Stefa laikinai išvyko gyventi į Angliją. Sūnų augino ir išlaikė vienas Motiejus. Grįžusi į Lietuvą, Stefa kreipėsi į teismą dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo su motina. Stefos prašymu teismas pritaikė laikinąją apsaugos priemonę – laikinai nustatė vaiko gyvenamąją vietą su motina. Gavusi tokią teismo nutartį, Stefa kitą dieną išvyko su vaiku į Angliją. Tėvas kreipėsi konsultacijos į advokatą, teigė, kad vaikas iš jo buvo pagrobtas. Ką patartumėte Motiejui? Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?
11. Sutuoktiniai Juškai augina du vaikus: trejų metų Mykolą ir septynerių metų Joaną. 2011 m. Juškienė, sužinojo, kad jos sutuoktinis yra satanistų sektos, propaguojančios psichotropinių medžiagų vartojimą ir grupinį seksą, narys. Ji pateikė teismui ieškinį, prašydama apriboti sutuoktinio Juškos tėvo valdžią abiem vaikams. Atsakovas nurodė, kad jo asmeniniai polinkiai nedaro jokios įtakos jo kaip tėvo atliekamoms pareigoms. Jis abu vaikus myli ir jais rūpinasi. Teisiškai įvertinkite situaciją. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?

12. Karolina (Lietuvos pilietė) gyvena Airijoje jau penkti metai, turi dukrą (vienų metų), kurios tėvas yra Airijos pilietis. Dukra gimusi Airijoje ir yra Airijos pilietė. Su vaiko tėvu nebuvo susituokusi ir kartu jis jau nebegyvena. Kokių yra galimybių jai parsivežti vaiką į Lietuvą visam laikui, jei tėvas neduotų tokio sutikimo?
13. Justina turi 13 metų dukrą. Šiuo metu Justina gyvena Švedijoje, o dukra gyvena Lietuvoje su jos tėvais (seneliais). Vaiko tėvas, su kuriuo Justina niekada nebuvo susituokusi, gyvena Lietuvoje, iš jo dukrai priteistas išlaikymas. Justina norėtų dukrą išsivežti nuolat gyventi į Švediją. Kokia tvarka tai galima padaryti? Kaip tokiu atveju būtų užtikrinamos dukros teisės bendrauti su Lietuvoje gyvenančiu tėvu?
14. Vaikas augo šeimoje, kurioje jo teisės buvo nuolat pažeidinėjamos: tėvai visiškai nesirūpino jo priežiūra, augino jį nesilaikydami paprasčiausių sanitarinių ir higieninių reikalavimų, negydė dantų, nevedė konsultacijos pas okulistą, nors matė akivaizdžiai progresuojančią trumparegystę. Dėl minėtų veiksnių vaikui išsivystė įvairaus laipsnio fizinių bei psichinių sutrikimų. Nors apie šeimos problemas žinojo ir mokytojai, ir savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnyba, tačiau niekas nesiėmė jokių konkrečių priemonių. Buvo apsiribota keletu prevencinių pokalbių su tėvais, bet jie savo elgesio taip ir nepakeitė. 2011 m. sulaukęs 16 metų vaikas kreipėsi į teismą reikalaudamas, kad savivaldybė ir mokykla atlygintų jam turtinę ir neturtinę žalą, padarytą savivaldybės tarnautojams ir mokytojams aplaidžiai vykdant įstatymuose įtvirtintas pareigas. Teisiškai įvertinkite situaciją. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilini aspektų // Valstybės žinios. 2002, Nr. 51-1932.
3. 1975 m. Europos konvencijos dėl nesantuokinių vaikų teisinio statuso // 1975 m. Europos konvencija dėl nesantuokinių vaikų teisinio statuso // Valstybės žinios. 1997, Nr. 60-1404.

4. 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:LT:NOT>>.
5. Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 157-7969.
6. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 33-807.
7. Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas // Valstybės žinios. 2009, Nr. 145-6425.
8. Vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes, nepriklausančias Šengeno erdvei, tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 414 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 49-1895.
9. Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. gegužės 28 d. įsakymu Nr. A1-145 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 61-2360.
10. Civilinės metrikacijos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. 1R-160 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2415.
11. Asmens vardo, pavardės, tautybės pakeitimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2001 m. birželio 20 d. įsakymu Nr. 111 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2415.
12. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2003 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. N-2 (87) „Dėl moterų pavardžių darymo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 65-3009.
13. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
14. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2009.
15. Sagatys G. Vaiko teisė į šeimos ryšius. Teisinės informacijos centras. Vilnius, 2006.
16. Sagatys G. Vaiko nepriežiūra ir smurtas šeimoje: naujos Europos žmogaus teisių apsaugos konvencijos taikymo galimybės // Justitia, 2005, Nr. 4, p. 11–23.

17. Stripeikienė J. Vaiko, kaip savarankiško teisės subjekto, problema // Jurisprudencija. 2003, Nr. 42 (34).
18. Šimonis M., Januškienė J. Vaikų teisės Lietuvos Respublikos teisės sistemoje // Teisės problemos. 2001, Nr. 4.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase,, atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // <<http://www.lrkt.lt/dokumentai/1999/n911021a.htm>>.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. lapkričio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarimo motyvuojamosios dalies 4 ir 7 punktų nuostatų išaiškinimo“ // <<http://www.lrkt.lt/dokumentai/2009/s091106.htm>>.
3. 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, tam tikri taikymo aspektai // Teismų praktika. Nr. 31, 2009.
4. Valdžios institucijų pareiga veikti skubiai sprendžiant vaiko gražinimo klausimą tarptautinio vaikų grobimo bylose // Teismų praktika. Nr. 26, 2007.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 35 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nustatant nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą, tėvams gyvenant skyrium“ // Teismų praktika, 2002, Nr. 17.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1225/2002.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-650/2002.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-207/2003.

9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-659/2004.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-357/2005.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-492/2005.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-357/2006.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320/2006.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254/2007.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-57/2007.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-403/2008.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-236/2008.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-24/2010.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141/2011.
20. 2008 m. liepos 11 d. Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-195/08 // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:223:0019:0019:LT:PDF>>.
21. 2011 m. gegužės 12 d. Europos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-391/09 // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:194:0004:0004:LT:PDF>>.
22. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1982 m. vasario 25 d. sprendimas byloje *Campbell ir Cosans prieš Jungtinę Karalystę* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
23. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1988 m. kovo 24 d. sprendimas byloje *Olsson prieš Švediją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
24. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. birželio 22 d. sprendimas byloje *Eriksson prieš Švediją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.

25. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1993 m. birželio 23 d. sprendimas byloje *Hoffman prieš Austriją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
26. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. gegužės 29 d. sprendimas byloje *Guillot prieš Prancūziją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
27. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Ignaccolo-Zenide prieš Rumuniją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
28. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. vasario 26 d. sprendimas byloje *Kutzner prieš Vokietiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
29. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *Mihailova prieš Bulgariją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
30. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. gegužės 9 d. sprendimas byloje *C. prieš Suomiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
31. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. gegužės 9 d. sprendimas byloje *Salgueiro da Silva Mouta prieš Portugaliją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
32. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. gegužės 9 d. sprendimas byloje *Z ir kiti prieš Jungtinę Karalystę* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.

XI.

TURTINĖS VAIKŲ IR TĖVŲ TARPUSAVIO TEISĖS IR PAREIGOS

Temos: tėvų pareigos tvarkant nepilnamečių vaikų turtą; tėvų pareigos materialiai išlaikyti savo nepilnamečius vaikus samprata; teikiamo materialinio išlaikymo dydžio, formos ir tvarkos nustatymo kriterijai; išlaikymo teikimo teisiniai pagrindai: tėvų susitarimas, teismo sprendimas; vaikui skirto išlaikymo panaudojimas; valstybės išlaikomi vaikai; pilnamečių vaikų pareigos išlaikyti savo nedarbingus ir paramos reikalingus tėvus, atsiradimo pagrindai; kitų šeimos narių tarpusavio išlaikymo pareigos.

Pagrindinės sąvokos

Minimalus gyvenimo lygis (MGL) – Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas minimalus gyvenimo lygio dydis.

Pilnamečių vaikų pareiga išlaikyti savo tėvus – pilnamečiai vaikai privalo išlaikyti savo nedarbingus ir paramos reikalingus tėvus ir jais rūpintis.

Pilnamečių brolių (seserų) pareiga išlaikyti nepilnamečius brolius (seseris) – pilnametis brolis (sesuo), turintis galimybę, privalo išlaikyti paramos reikalingą nepilnametį brolių (seserį), neturintį tėvų arba negalintį gauti jų išlaikymo.

Pilnamečių vaikaičių pareiga išlaikyti savo senelius – pilnamečiai vaikaičiai, turintys galimybę, privalo išlaikyti savo nedarbingus ir paramos reikalingus senelius.

Uzufрукtas – asmens gyvenimo trukmei ar apibrėžtam terminui, kuris negali būti ilgesnis už asmens gyvenimo trukmę, nustatyta teisė

(uzufruktoriaus teisė) naudoti svetimą daiktą ir gauti iš jo vaisius, produkciją ir pajamas.

Senelių pareiga išlaikyti savo nepilnamečius vaikaičius – seneliai, turintys galimybę, privalo išlaikyti paramos reikalingus savo nepilnamečius vaikaičius, neturinčius tėvų arba negalinčius gauti jų išlaikymo.

Vaikų išlaikymo fondas – Vaikų išlaikymo fondo administratoriaus administruojamos valstybės lėšos, iš kurių pagal šį įstatymą mokamos Vaikų išlaikymo fondo išmokos.

Kontroliniai klausimai

1. Apibūdinkite, kaip suprantate vaiko kaip savarankiško teisės subjekto statusą.
2. Kas turi teisę kreiptis į teismą dėl tėvų (vieno iš jų) nušalinimo nuo vaikui priklausančio turto tvarkymo?
3. Kokiais atvejais tėvai netenka teisės tvarkyti uzufrukto teise savo nepilnamečių vaikų turtą?
4. Ar nepilnametis vaikas gali be tėvų sutikimo disponuoti dovanotu ar pavedėtu turtu, kuriam uzufruktas nenustatytas (CK 3.187 str. 1 d. 3 p.)? Kokia tvarka nepilnametis vaikas gali sudaryti sandorius dėl šio turto?
5. Ar tėvai gali atidaryti nepilnamečio vaiko vardu banko indėlio sąskaitą be išankstinio teismo leidimo?
6. Ar tėvai gali gauti banko paskolą nepilnamečio vaiko vardu? Ar tokiai paskolos sutarčiai reikalingas teismo leidimas?
7. Kuriam iš tėvų priklauso teisė tvarkyti nepilnamečio vaiko turtą, jei vaikas gimė ne santuokoje, o vaiko gyvenamoji vieta teismo sprendimu nenustatyta?
8. Kokia yra vaiko procesinė padėtis bylose dėl išlaikymo priteisimo?
9. Ar galima sutartyje dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių nustatyti, kad nutraukus jų santuoką vaikas lieka gyventi su motina, o

motina iš tėvo nereikalauja išlaikymo mainais į nukrypimą nuo lygių dalių principo dalijant sutuoktinių turtą?

10. Ar galima prisiteisti išlaikymą vaiko naudai nenutraukus santuokos?
11. Kokiais kriterijais remiantis nustatoma tėvų turtinė padėtis sprendžiant išlaikymo priteisimo klausimą?
12. Ar turi būti išklausoma vaiko nuomonė bylose dėl išlaikymo priteisimo?
13. Nuo kokios datos teismas priteisia vaikui išlaikymą: a) nuo kreipimosi į teismą; b) nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo; c) kita?
14. Kokia didžiausia pinigų suma gali būti priteisiama priteisiant išlaikymą vaikui periodinėmis išmokomis?
15. Ar gali teismas priteisti išlaikymą pilnamečiui šiomis formomis: a) tvirta pinigų suma; b) priteisiant tam tikrą turtą?
16. Kokiais atvejais gali būti sumažintas išlaikymo dydis vaikui?
17. Kokiais atvejais išlaikymą nepilnamečiam vaikui privalo teikti seneliai ir pilnamečiai broliai (seserys)?
18. Iš ko pirmiau priteistinas išlaikymas, jei nepilnametis vaikas neturi tėvų: iš pilnamečių brolių (seserų) ar iš senelių?
19. Ar teismo sprendimas dėl išlaikymo priteisimo vaikui turi *res judicata* galią?
20. Ar skyrium gyvenantis ir išlaikymą teikiantis tėvas (motina) turi teisę reikalauti, kad kartu su vaiku gyvenantis tėvas (motina) reguliariai atsiskaitytų už vaiko išlaikymui skirtų lėšų panaudojimą?
21. Kokia priverstinės hipotekos tėvų (ar vieno iš jų) turtui nustatymo paskirtis, kai priteisiamas išlaikymas?
22. Kaip indeksuojamos vaikui išlaikyti skirtos išmokos?
23. Kas yra Vaikų išlaikymo fondas?
24. Kokio dydžio išlaikymas skiriamas valstybės išlaikomam vaikui (CK 3.204 str.)? Kokiais atvejais ir tvarka jis skiriamas?

Užduotys

1. 2011 m. žuvus Mačiuliui, jo turto pagal įstatymą paveldėtojomis liko sutuoktinė ir nepilnametė dukra. Tačiau sutuoktinė, įvertinusi, kad žuvusiojo skolos viršija jo turėto turto vertę, pateikė teismui prašymą dėl atsisakymo priimti palikimą dukters vardu. Kokias aplinkybes turėtų ištirti ir įvertinti teismas, prieš tvirtindamas tokį prašymą?
2. Sutuoktiniai gyvena keturių kambarių bute, turi dvi suaugusias dukras, kurios sukūrusios savo šeimas ir gyvena atskirai. Sutuoktiniai nusprendė butą išsikeisti į mažesnę. Jaunesnioji dukra pretenzijų nereiškia, o vyresnioji reikalauja sumokėti 20 000 litų kompensaciją. Savo reikalavimą motyvuoja tuo, jog 1992 m. jos investiciniai čekiai, remiantis Valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 metų kovo 29 dienos nutarimu Nr. 108 „Dėl valstybės vienkartinės išmokos skyrimo LR piliečiams“ ir LR Vyriausybės 1991 metų liepos 31 dienos nutarimu patvirtintomis „Valstybinio ir visuomeninio butų fondo privatizavimo taisyklėmis“, buvo panaudoti privatizuojant butą. Ar pagrįstas vyresniosios dukros reikalavimas?
3. Modestas ir Kotryna nuo 2005 metų gyveno kartu neįregistravę santuokos. 2007 m. jiems gimė dukra. 2008 m., nutrūkus Modesto ir Kotrynos santykiams, vyras pardavė jam nuosavybės teise priklausančią butą, kuriame šeima iki tol gyveno, ir neparūpinęs kito gyvenamojo būsto, išvyko gyventi į Airiją. Kotryna su nepilnamete dukra iš pradžių apsigyveno pas savo tėvus, o vėliau įsigijo vieno kambario butą ir į jį persikraustė gyventi. 2011 m. Kotryna pateikė teismui ieškinį, kuriuo reikalavo priteisti iš Modesto $\frac{1}{2}$ įsigyto buto kainos. Teigė, kad atsakovas, parduodamas butą, kuriame iki tol gyveno šeima, pažeidė savo pareigą užtikrinti vaiko teisę į gyvenamąjį būstą, todėl privalo atlyginti iš to atsiradusius nuostolius. Teisiškai įvertinkite situaciją. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?
4. Jonaitienė reikalavo teismo priteisti iš Jonaičio jo nepilnametei dukrai išlaikyti po 1 500 Lt per mėnesį. Nurodė, kad jos buvęs sutuoktinis yra sveikas, puikiai išsilavinęs (baigęs finansų ir tarptautinės preky-

bos studijas prestižiniuose universitetuose JAV bei Didžiojoje Britanijoje, stažavęsis įvairiuose kvalifikacijos tobulinimo kursuose), turi didelę darbo patirtį einant atsakingas pareigas bankuose bei kituose finansų institucijose, kur jo atlyginimas niekada nebuvo mažesnis nei 20 000 Lt per mėnesį. Atsakovas atsiliepime į ieškinį nurodė, kad jokio turto neturi, nes viską paaukojo religinei bendruomenei, kurios nariu tapo nutraukęs santuoką. Jo pajamos iš dabartinės veiklos (darbas senelių prieglaudoje sanitaru) yra minimalios, todėl negalėtų dukrai mokėti daugiau kaip po 200 Lt per mėnesį. Atsakovo teigimu, jo išpažįstamos religijos dogmos neleidžia kaupti turto, nes gyvenimo prasmė yra ne turtas, o pagalba kitiems žmonėms. Teigė, kad religijos laisvė yra absoliuti, ginama Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir kad niekas negali jo priversti dirbti pagal specialybę. Teisiškai įvertinkite situaciją.

5. 2008 m. savivaldybė lengvatinėmis sąlygomis suteikė šeimai, auginančiai tris nepilnamečius vaikus, socialinį būstą. Pažeisdama sudarytą sutartį, šeima kelerius metus nemoka už sunaudotą vandenį, elektrą, dujas, taip pat už suteiktas komunalines paslaugas. Susidariusią skolą tenka dengti savivaldybei. Savivaldybė kreipėsi į teismą dėl šeimos išskeldinimo. Atsakovai teigė, kad patenkinus savivaldybės ieškinį būtų pažeista šeimoje gyvenančių vaikų teisė į gyvenamąjį būstą. Teisiškai įvertinkite situaciją. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?
6. 2009 m. teismas, nutraukdamas santuoką, patenkino Gricienės ieškinį ir iš buvusio sutuoktinio Griciaus trims nepilnamečiams vaikams išlaikyti priteisė namą, priskirdamas kiekvienam vaikui po 1/3 namo dalies (CK 3.196 str. 1 d. 3 p.). 2011 m. namas sudegė. Gricienė kreipėsi į teismą, prašydama pakeisti vaikų išlaikymo formą – priteisti kiekvienam vaikui periodinėmis išmokomis po 400 Lt per mėnesį. Gricius atsiliepime į ieškinį nurodė, kad vaikų išlaikymo prievolę, kurią jam buvo suformulavęs teismas, įvykdė tinkamai, namas buvo vertingas turtas, turėjęs užtikrinti vaikams gyvenimo sąlygas iki pilnametystės. Teisiškai įvertinkite situaciją. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?

7. 21 metų ieškovas pareiškė ieškinį, kuriuo reikalavo priteisti jam iš tėvo išlaikymą konkrečiu turtu – $\frac{1}{2}$ tėvui priklausančio buto dalimi, taip pat priteisti išlaikymo išsiskolinimą už paskutinių trejų metų laikotarpį – 14 400 Lt. Nurodė, kad jo tėvai nutraukė santuoką, kai jam buvo 15 metų, o kai sulaukė pilnametystės, parama iš tėvo visiškai nutrūko. Šiuo metu jis mokosi aukštosios mokyklos dieniniame skyriuje, lėšų pragyventi ir už studijas skiria mama, tačiau jų nepakanka. Teisiškai įvertinkite situaciją. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?
8. Ieškovė, gimusi 1990 m., yra atsakovo duktė, Baltarusijos Respublikos pilietė, gyvenanti Baltarusijos Respublikoje. Atsakovas gyvena Lietuvos Respublikoje ir yra Lietuvos Respublikos pilietis. Nuo 2011 m. ieškovė yra Baltarusijos Respublikos Minsko valstybinio universiteto dieninio skyriaus studentė. Ji prašo priteisti jai išlaikymą iš atsakovo pagal Lietuvos Respublikos CK 3.194 straipsnio 3 dalį, iki jai sukaks 24 metai. Atsakovas nurodė, kad ginčui turėtų būti taikoma Baltarusijos teisė, o Baltarusijos Respublikos santuokos ir šeimos kodekse nėra nustatytos tėvų pareigos išlaikyti paramos reikalingus pilnamečius vaikus, jeigu šie nėra invalidai. Teisiškai įvertinkite situaciją. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?
9. Ieškovas – buvęs vaiko motinos sutuoktinis, kurio tėvystė po santuokos nutraukimo buvo nugincyta, reikalavo priteisti iš atsakovo – tikrojo (biologinio) vaiko tėvo – lėšas, panaudotas vaikui išlaikyti. Ieškinys buvo grindžiamas tuo, kad sprendimas dėl ieškovo tėvystės nugincijimo ir dėl atsakovo tėvystės nustatymo veikia retroaktyviai visa apimtimi, savaime panaikindamas ir atitinkamai sukurdamas naujas ne tik asmenines neturtines, bet ir turtines teises ir pareigas vaiko atžvilgiu. Teismas ieškinį patenkino, motyvuodamas tuo, kad atsakovas, nors ir nebūdamas kaltas dėl susiklosčiusios padėties, praturtėjo be pagrindo – *sans cause* (CK 6.237 – 6.242 str.). Pateikite teisiškai motyvuotą teismo sprendimo vertinimą.

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Vaiko teisių konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 60-1501.
3. Vaikų išlaikymo fondo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 144-5464.
4. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 33-807.
5. 1973 m. Hagos konvencija „Dėl išlaikymo pareigoms taikytinos teisės“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 38-1291.
6. 1973 m. Hagos konvencija „Dėl sprendimų, susijusių su išlaikymo pareigomis, pripažinimo ir vykdymo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 51-1934.
7. 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:007:0001:01:LT:HTML>>.
8. Periodinėmis išmokomis priteisto išlaikymo sumos ir atlyginamos žalos indeksavimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 9 d. nutarimu Nr. 684 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 82-3263.
9. Mikelėnas V., Keserauskas Š., ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Justitia, Vilnius, 2002.
10. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Justitia. Vilnius, 2009.
11. Sagatys G. The pre-harmonization area: a comparison of Lithuanian, Latvian and Estonian child maintenance laws // K Boele-Woelki, J. Miles and JM Scherpe (Eds) The Future of Family Property in Europe (European Family Law Series vol. 29). Intersentia. Antwerp-Oxford-Portland, 2011, p. 311–326.
12. Sagatys G. Tėvų pareiga išlaikyti nepilnamečius vaikus: aktualūs subjektų klausimai // Jurisprudencija. 2005, Nr. 71 (63), p. 23–34.
13. Sagatys G. Aktualūs vaiko išlaikymo dydžio nustatymo klausimai // Jurisprudencija. 2005, Nr. 67 (59), p. 120–127.
14. Stripeikienė J. Vaiko, kaip savarankiško teisės subjekto, problema // Jurisprudencija. 2003, Nr. 42 (34).
15. Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. Justitia. Vilnius, 2006.

Susijusi teismų praktika

- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.194 straipsnio 3 dalies (2004 m. lapkričio 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // <<http://www.lrkt.lt/dokumentai/2007/n070607.htm>>.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2005-06-23 nutarimas Nr. 54 „Dėl įstatymų, reglamentuojančių tėvų pareigą materialiai išlaikyti savo nepilnamečius vaikus, taikymo teismų praktikoje“ // Teismų praktika, 2005, Nr. 23.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimas Nr. 41 „Dėl įstatymo taikymo praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisykles“// Teismų praktika, 2003, Nr. 19.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo mėn. 8 d. apžvalga „Nepilnamečių turtinių teisių apsauga paveldėjimo turtiniuose santykiuose“ // Teismų praktika, 2011, Nr. 35.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-445/2010.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-410/2010.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-39/2010.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-531/2008.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-383/2008.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-564/2007.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2007.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-130/2007.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-21/2007.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-530/2006.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-401/2006.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-259/2004.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1547/2002.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1003/2002.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-713/2002.

XII.

BENDRO GYVENIMO NEĮREGISTRAVUS SANTUOKOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Temos: bendro gyvenimo neįregistravus santuokos samprata; tokio gyvenimo įregistravimo teisinė reikšmė ir sąlygos; bendrai gyvenančių vyro ir moters (sugyventiniai) įgyto turto teisinis režimas: disponavimo šiuo turtu teisės apribojimas; šio turto padalijimo tvarka.

Pagrindinės sąvokos

Bendrosios dalinės nuosavybės teisė – kai bendrosios nuosavybės teisėje nustatytos kiekvieno savininko nuosavybės teisės dalys.

Bendrosios nuosavybės teisė – tai dviejų ar kelių savininkų teisė valdyti, naudoti jiems priklausantį nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti.

Sugyventiniai – vyras ir moteris, kurie, įregistravę savo partnerystę įstatymų nustatyta tvarka, bendrai gyvena ne mažiau kaip vienus metus neįregistravę santuokos (sugyventiniai), turėdami tikslą sukurti šeiminius santykius.

Kontroliniai klausimai

1. Įvardykite, kokie kriterijai svarbūs siekiant apibrėžti vyrą ir moterį, kaip sugyventinių porą?
2. Ar galima įregistruoti partnerystę ir kokių tai institucijų kompetencija?
3. Kokie sugyventinių santykiai yra reglamentuojami CK normomis?
4. Ar sugyventinis laikytinas šeimos nariu?

5. Įvardykite, kokių asmeninio pobūdžio (neturtinių) teisių ir pareigų turi vienas kitam asmenys, gyvenantys kartu (sugyventiniai)? Ar gali sugyventiniams pagal analogiją būti taikomos normos dėl sutuoktinių pavardės pasirinkimo (CK 3.31 str.)?
6. Ar gali sugyventiniai nustatyti separaciją?
7. Koks turto teisinis režimas yra taikomas sugyventinių turtui?
8. Kokiais įrodymais yra įrodinėjama, kad turtas ar jo dalis priklauso kažkuriam iš sugyventinių?
9. Ar sugyventiniai turi teisę sudaryti sutartį dėl jiems priklausančio turto padalijimo?
10. Ar sugyventiniai gali sudaryti ikivedybinę sutartį?
11. Ar sugyventinių turtui taikomas šeimos turto teisinis režimas?
12. Koks turto teisinis režimas taikomas vyrui ir moteriai, kurie yra padavę pareiškimą CMĮ dėl santuokos sudarymo ir kartu gyvena?
13. Ar sugyventiniai privalo vienas kitą išlaikyti pasibaigus jų santykiams?
14. Ar galima teigti, kad vyras ir moteris, sudarę santuoką bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka, bet jos neįregistravę CMĮ, pagal savo statusą prilygsta sugyventiniams?
15. Ar sugyventiniai turi galimybę paveldėti turtą po kito mirties?
16. Ar Lietuvoje būtų pripažįstami sugyventiniais asmenys, kurie partnerystę įregistravo Prancūzijoje?

Užduotys

1. Ada ir Bronius trejus metus gyveno kartu ir vedė bendrą ūkį. Kai Ada pagimdė sūnų, Bronius paėmė kreditą būstui įsigyti. Kai vaikui buvo ketveri metai, Ados ir Broniaus santykiai tapo konfliktiški ir Bronius liepė Adai išeiti iš jo buto kartu su vaiku. Ada kreipėsi į teismą reikalaudama nustatyti užufruktą iki sūnaus pilnametystės, nes ji neturi jokio kito būsto. Išanalizuokite situaciją. Koks turto teisinis režimas taikomas butui? Kokiomis teisės normomis remiantis turėtų būti sprendžiamas ginčas?

2. Ugnė ir Ignas 1,5 metų gyveno kartu ir vedė bendrą ūkį Ugnės nuomajamame bute. Ugnei netikėtai mirus, Ignas kreipėsi į teismą su prašymu pripažinti jį Ugnės kaip nuomininkės šeimos nariu. Jis nurodė, kad gyvendamas kartu su Ugne iš bendrų lėšų mokėjo mokesčius, darė buto remontą, naudojo bendrais baldais ir pinigais. Be to, jis pabrėžė, kad Ugnės 2003 m. liepos 28 d. prašyme sudaryti 20 000 litų investicinio gyvybės draudimo sutartį naudos gavėju nurodytas būtent jis. Prašymas sudaryti investicinę savo gyvybės draudimo sutartį įrodo, kad apdraustasis yra ne tik neabejingas naudos gavėjui, bet jam svarbus tolesnis naudos gavėjo likimas. Trečiasis asmuo su savarankiškais reikalavimais Ona prašė pripažinti ją Ugnės šeimos nare, turinčia šeimos nario teises į nuomojamą butą. Ona nurodė, kad po dukters mirties, nuo 1995 metų, ji gyveno kartu su anūke Ugne, išlaikė butą, tvarkė bendrą ūkį, atliko buto remonto darbus, o ieškovas Ignas šiame bute negyveno ir Ugnės sugyventiniu nebuvo. Savo teiginius ji grindžia tuo, kad Ignas nebuvo įregistravęs savo partnerystės su Ugne. Be to, sugyventinius reglamentuojančios normos dėl bendro gyvenimo neįregistravus santuokos negalioja, todėl Ignas nelaikytinas Ugnės sugyventiniu, o tai reiškia, kad negali būti ir šeimos nariu. Išanalizuokite situaciją. Kaip spręstinas šis ginčas? Kokios CK normos turėtų būti taikomos pateiktu atveju?
3. Rimantė ir Martynas kartu gyveno ir vedė bendrą ūkį 2,5 metų. Rimantė dirbo padavėja picerijoje, o Martynas turėjo savo verslą. Gyvendamas kartu su Rimante, Martynas nusipirko 140 kv. m su daline apdaila namą ir dar šalia jo esantį 14 arų žemės sklypą. Turtas buvo įregistruotas Martyno vardu. Rimantės tėvai pervedė jai 50 000 Lt sumą namui įrengti, o brolis jai padovanojo dar 20 000 Lt. Praėjus dar trejiems bendro gyvenimo metams, Martynas pasakė, kad nori nutraukti santykius, nes turi kitą moterį, kuri jam pagimdė dukrą. Rimantė kreipėsi į teismą dėl turto padalijimo ir pareiškė, kad namas turi būti dalijamas lygiomis dalimis. Be to, ji pareikalavo priteisti jai ir 7 arus žemės sklypo kaip kompensaciją už patirtą moralinę žalą, kuri pasireiškė Martyno neištikimybe ir jai sukėlė dvasinius išgyvenimus. Martyno teigimu, Rimantei niekas nepriklauso, nes turtas registruotas jo vardu, be to, ji savo lėšomis neprisidėjo įsigyjant šį turtą. Pati dar turėtų jam primokėti už tai, kad jis jai suteikė gyvenamąjį būstą ir

nuolat duodavo pinigų (nes Rimantės pajamos buvo menkos). Kaip spręstinas šis ginčas? Kokias teises turi Rimantė pateiktoje situacijoje?

4. Lukas ir Radvilė gyveno kartu ir vedė bendrą ūkį 15 metų. Jie turi 2 sūnus (7 metų ir 9 metų). Radvilė nebenori gyventi su Luku, todėl kartu su vaikais išsikėlė gyventi pas jos tėvus. Atsižvelgiant į tai, kad jos pajamos yra nepakankamos save išlaikyti, ji kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl išlaikymo jai priteisimo, t. y. 300 Lt kas mėnesį mokamų periodinių išmokų. Lukas kategoriškai nesutinka su pareikštu reikalavimu ir teigia, kad Radvilės niekas iš namų nevarė, todėl jis neteiks jokio išlaikymo. Kaip spręstinas šis ginčas? Atsakymą argumentuokite.
5. Marytė ir Jonas sudarė bažnytinę santuoką 1977 m. Kartu gyvendami jie tvarkė bendrą ūkį, mokėjo mokesčius. Marytė turėjo savarankiškų pajamų iš darbo teisinių santykių (dirbo siuvėja iki senatvės pensinio amžiaus), rūpinosi Jonu iki jo mirties, o jam mirus 2002 m., palaidojo savo lėšomis. Marytė mano, kad jai teisėtai turi būti pripažinta Jono turto dalis po jo mirties, nes Jonas nėra palikęs testamentu dėl savo turto patvarkymo, todėl manytina, kad dalies turto pripažinimas Marytei prieštarautų velionio valiai. Be to, pasak Marytės, atsižvelgtina ir į jos nedarbingumą dėl senatvės pensinio amžiaus, o nedarbingiems asmenims yra įstatymuose preziumuojamas išlaikymo reikalingumas. Jono dukros iš pirmos santuokos nesutinka su tokiu Marytės reikalavimu. Kaip spręstinas šis ginčas? Atsakymą argumentuokite.
6. Studentai Adomas ir Ieva, besimokydami aukštosios mokyklos 3 kurse, pradėjo draugauti ir kartu išsinuomojo vieno kambario butą. Už turėtas asmenines santaupas kiekvienas pirkto butyje naudojamų namų apyvokos daiktų (šaldytuvą, skalbimo mašiną, mikrobangų krosnelę, stalą su kėdėmis, virdulį, lovą, patalynę, plačiaekranį televizorių, 2 kompiuterius bei sekciją). Baigę mokslus Adomas ir Ieva ėmė nesutarti. Adomas vis dažniau negrįždavo nakvoti, o vieną dieną Ieva, grįžusi iš savo tėvų, neberado daiktų, kuriuos buvo kartu įgiję, išskyrus skalbimo mašiną ir dvi kėdes. Paskambinusi Adomui išgirdo paaiškinimą, kad jis nebenori su ja gyventi, todėl išsinuomojo kitą butą. Jis mano, kad tai yra jo daiktai, nes jis išleidęs juos pirkdamas daugiau pinigų. Ieva nesutinka su tokiu „padalijimu“ ir teigia, kad daiktai turi būti dalijami laikantis lygių dalių prezumpcijos. Kokio-

mis teisės normomis turėtų būti dalijamas minėtas turtas? Ar įrodi-
nėjant, kam priklauso daiktas, reikia pateikti tam tikrus įrodymus?
Ar keistųsi situacija, jei Adomas ir Ieva turėtų bendrą kūdikį?

7. Rasa ir Jonas pradėjo draugauti 2008 m., po metų Rasa persikraustė gyventi į Jonui asmeninės nuosavybės teise priklausančią butą. Jono sutikimu Rasa deklaravo savo gyvenamąją vietą Jono bute. 2011 m. vasarą Jono ir Rasos santykiai atšalo. Jonas pareikalavo, kad Rasa išsikeltų iš jam priklausančio buto, tačiau Rasa atsisakė. Jonas kreipėsi pagalbos į advokatą. Ką patartumėte Jonui? Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.
3. Vaiko teisių konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 60-1501.
4. Valstybinė šeimos politikos koncepcija, patvirtinta 2008 m. birželio 3 d. Seimo nutarimu Nr. X-1569 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 69-2624.
5. Boele-Woelki K., Miles J., Sherpe J.M. The future of Family Property in Europe. Intersentia: 2011.
6. Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Unmarried cohabitation: Theoretical and Practical aspects // The Seventh year as European Union member States: Economics, Politics, law. Proceedings of the international Conference. Riga, 2011.
7. Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Šeimos narių teisės į gyvenamąją patalpą įgyvendinimas ir gynimas. Jurisprudencija. Vilnius. 2009, Nr. 3 (7).
8. Kudinavičiūtė-Michailovienė I. Bendro gyvenimo neįregistravus santuokos (sugyventiniai) teisinio reglamentavimo problemos // Jurisprudencija, 2008, Nr. 4 (106).
9. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2009.
10. Vitkevičius P. S. Šeimos narių turiniai teisiniai santykiai. Vilnius: Justitia, 2006.
11. Partnerystės (bendro gyvenimo neįregistravus santuokos) įstatymo projektas // <<http://www.lrs.lt>>.

12. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.18, 2.19, 3.16, 3.229, 3.230, 3.232, 3.234, 3.235 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 3.229(1), 3.229(2) straipsniais įstatymo projektas <<http://www.lrs.lt>>.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje Nr. A¹⁰- 483-05/2005.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2005.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-305/2006.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-332/2006.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-481/2007.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2008.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje bylos Nr. 3K-3-424/2009.

XIII.

ĮVAIKINIMAS

Temos: įvaikinimo samprata ir socialinė reikšmė; sąlygos, kurioms esant leidžiama įvaikinti; asmenys, turintys teisę įvaikinti ir jiems keliami reikalavimai; įvaikio tėvų, globėjų (rūpintojų) sutikimo įvaikinti reikšmė ir forma; įvaikio sutikimas; įvaikintojų tinkamumo patikrinimas ir informacijos apie įvaikį pateikimas; įvaikinimo apskaitos tvarka; prašymų įvaikinti nagrinėjimo teismuose tvarka; asmenys, turintys pirmenybės teisę įvaikinti; įvaikinimo užsienio valstybės piliečiui sąlygos ir tvarka; tarptautinės teisės normų taikymas, nagrinėjant įvaikinimo bylas; pripažinimas įvaikinimo, atlikto užsienyje; įvaikinimo teisinės pasekmės.

Pagrindinės sąvokos

Atestuoti socialiniai darbuotojai – asmenys, įgiję teisę vykdyti asmenų, siekiančių globoti (rūpintis) ar įvaikinti vaiką, patikrinimą.

Įvaikinimas – visuma juridinių faktų, kurių pagrindu įstatymo nustatyta tvarka atsiranda įvaikio ir įtėvių tarpusavio teisės ir pareigos, grindžiamos kraujo giminyste, ir atitinkamai pasibaigia vaiko ir jo biologinių tėvų tarpusavio teisės ir pareigos.

Įvaikintojai – Lietuvos Respublikos piliečiai ir užsieniečiai, taip pat ir sutuoktiniai, kurių vienas yra Lietuvos Respublikos pilietis, o kitas – užsienietis, nuolat gyvenantys Lietuvos Respublikoje, ar asmenys be pilietybės, nuolat gyvenantys Lietuvos Respublikoje, pateikę prašymą dėl įvaikinimo deklaruotos gyvenamosios vietos savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriui (tarnybai).

Tarptautinis (tarpvalstybinis) įvaikinimas – tarptautinis (tarpvalstybinis) įvaikinimas yra alternatyvi vaiko priežiūra, kai neįmanoma

suteikti tinkamos priežiūros toje šalyje, iš kurios vaikas kilęs. Įvaikinant į kitą šalį, vaiko kilmės valstybė per savo institucijas turi užtikrinti, kad priimančioji šalis pripažins šį įvaikinimą savo šalyje ir, užtikrindama vaiko interesus, subsidiariai turės taikyti ir įvaikintojo valstybės teisėje nustatytas įvaikinimo sąlygas bei draudimus. Tarp-
tautinis įvaikinimas galimas, kai labiausiai atitinka vaiko interesus ir kai vaikui užtikrinamos visos garantijos bei teisės, kaip ir nacionalinio įvaikinimo atveju.

Kontroliniai klausimai

1. Kokios valstybės institucijos veikia nacionalinio įvaikinimo procese? Kokia kiekvienos iš jų atsakomybės sritis?
2. Kokios valstybės institucijos veikia tarptautinio (tarpvalstybinio) įvaikinimo procese? Kokia kiekvienos iš jų atsakomybės sritis?
3. Kokiais pagrindais ir tvarka panaikinami įgaliotos užsienio valstybės institucijos įgaliojimai veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą Lietuvos Respublikoje?
4. Ar galima įsivaikinti vaiką, kuriam įstatymų nustatyta tvarka paskirta globa? Jei taip – kokia tvarka?
5. Kuo ypatingas įvaikinimo procesas, kai įvaikina motinos (tėvo) sutuoktinis(-ė)?
6. Ar asmuo, kartu gyvenantis su vaiko biologine motina (tėvu), tačiau nesudaręs su ja (juo) santuokos, turi teisę įvaikinti pagal 3.209 str. 2 d. ir 3.210 str. 5 d.?
7. Kokiais atvejais ir kokia tvarka vaikas įrašomas į Galimų įvaikinti vaikų sąrašą?
8. Kaip vykdoma Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių Lietuvos Respublikoje, norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikoje nuolat gyvenantį vaiką, apskaita?
9. Kaip vykdoma užsienyje nuolat gyvenančių Lietuvos Respublikos piliečių, sutuoktinių, kurių vienas yra Lietuvos Respublikos pilietis, o kitas – užsienietis, ir užsieniečių, norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikoje nuolat gyvenantį vaiką, apskaita?

10. Kokiems įvaikintojams įvaikintojų pasirengimo mokymai nėra privalomi?
11. Kokios aplinkybės nurodomos atestuotų socialinių darbuotojų išvadoje dėl įvaikintojų pasirengimo įvaikinti vaiką?
12. Kokia yra socialinių darbuotojų išvados dėl įvaikintojų pasirengimo įvaikinti vaiką, apskundimo tvarka?
13. Kokiais atvejais atliekamas pakartotinis įvaikintojų pasirengimo įvaikinti vaiką patikrinimas?
14. Jei asmenys pageidauja įvaikinti tik vieną vaiką, tačiau jis turi dar vieną arba du brolius, ar pageidaujantys įvaikinti asmenys privalo įsivaikinti ir kitus minėtus brolius?
15. Ar gali įsivaikinti tą patį vaiką asmenys, nesudarę santuokos (sugyventiniai)?
16. Ar gali asmenys, neturintys nuosavo būsto, įvaikinti vaiką?
17. Kokia tvarka pakeičiami valstybės registrų duomenys apie vaiko vardą, pavardę ir (ar) tautybę įvaikinimo atveju?
18. Ar galima surasti įvaikintą brolių?
19. Ar skiriasi tėvų ir įtėvių teisės bei pareigos vaikams?
20. Ar įvaikinimas gali būti panaikintas?
21. Ar privalomas grįžtamosios informacijos apie užsieniečių įvaikintų lietuvių vaikų gyvenimą teikimas? Jei taip, kam ir kas teikia tokią informaciją? Koks teiktinos informacijos turinys?
22. Ar gali Lietuvoje įvaikinti valstybės – nesančios 1993 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje dalyve, piliečiai?

Užduotys

1. Mergina neplanuotai pastoja, laukiasi kūdikio. Pati auginti vaiko nenorėtų, tačiau sutiktų, kad jos gera draugė jį įsivaikintų. Teisiškai įvertinkite situaciją? Ar įmanoma patenkinti tokį motinos norą?

2. Sutuoktiniai Lietuvos piliečiai nuo 2006 m. nuolat gyvena ir dirba Anglijoje. Kokios įvaikinimo procedūros: nacionalinio ar tarptautinio (tarpvalstybinio) būtų taikomos jiems įsivaikinant Lietuvoje?
3. Sutuoktiniai Jonas ir Marytė abu augina vaikus iš savo pirmųjų santuokų: Jonas – sūnų Dovydą (15 metų), Marytė – dukrą Daivą (6 metų). Abu sutuoktiniai norėtų tapti vienas kito vaikų iš pirmųjų santuokų tėvais. Dovydo motina 2009 m. teismo sprendimu pripažinta nežinia kur esančia. Daivos tėvui 2009 m. teismas laikinai apribojo tėvo valdžią, jis neprieštarauja, kad Jonas įvaikintų jo dukrą, nes nenori mokėti jai išlaikymo. Jonas ir Marytė kreipėsi į advokatą, prašydami konsultacijos dėl įvaikinimo galimybių ir procedūrų. Ką galėtumėte patarti sutuoktiniams?
4. Jono (7 m.) motina mirusi, o tėvui neterminuotai apribota tėvo valdžia. Jonas buvo įvaikintas 2009 m. spalio 10 d. įsiteisėjusiu teismo sprendimu. Praėjus mėnesiui nuo įvaikinimo, Jono teta kreipėsi į savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyrių, prašydama nurodyti įvaikintojus. Teigė, kad mirus Jono biologiniam tėvui atsirado palikimas, kuris pagal įstatymą galėtų atitekti jo vieninteliam sūnui Jonui. Motyvuotai įvertinkite situaciją ir nurodykite, kokią sprendimą turėtų priimti Vaiko teisių apsaugos skyriaus darbuotojai.
5. 25 metų Olandijos pilietis kreipėsi į Valstybinę vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą prie LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos su prašymu įrašyti jį į potencialių tėvių sąrašą. Anketinių duomenų patikros metu paaiškėjo, kad pareiškėjas savo šalyje gyvena registruotoje partnerystėje su tos pačios lyties asmeniu. Kokį sprendimą dėl pareiškėjo prašymo turėtų priimti įvaikintojų registrą tvarkantys valstybės tarnautojai ir kokiais motyvais turėtų būti grindžiamas sprendimas?
6. Biologinė vaiko motina kreipėsi į advokatą teisinės pagalbos. Norėtų sužinoti apie 2002 m. įvaikintą ir į užsienio valstybę išvežtą jos biologinį vaiką. Nurodė, kad tuo metu, kai vaikas buvo įvaikintas, ji atlikinėjo bausmę pataisos namuose, o vaiko tėvas buvo miręs. Ką patartumėte?
7. Birutė dvejus metus globojo berniuką Tomą, kurį nutarė įsivaikinti, nes jos vienintelė dukra jau pilnametė ir sukūrusi savo šeimą. Birutė

yra ištekęjusi, tačiau kartu su vyru nebegyvena, nes teismas yra patvirtinęs separaciją. Ar gali Birutė įsivaikinti Tomą? Ar reikalingas Birutės dukros sutikimas, kad būtų įvaikintas Tomas? Ar reikalingas Birutės sutuoktinio sutikimas norint įvaikinti Tomą?

8. Morta yra lietuvė (40 metų), gyvenanti Ispanijoje. Ji yra ištekęjusi už ispano (53 m.). Jie gyvena nuomojamame bute. Sutuoktiniai nori įsivaikinti vieną vaiką iš Lietuvos. Vaiko teisių apsaugos darbuotoja jiems paaiškino, kad jie neatitinka būsimiems tėviams keliamų reikalavimų. Be to, yra gana daug užsieniečių šeimų, norinčių įsivaikinti, todėl jiems tektų ilgai laukti. Kita vertus, jei jie pareikštų norą įvaikinti daugiau kaip vieną vaiką (pvz., du arba tris), tuomet galbūt būtų svarstoma apie jų galimybę tapti tėviais. Ar teisinga informacija buvo pateikta Mortai? Ar gali Morta su sutuoktiniu įsivaikinti Lietuvoje? Ar turi jie kokių nors pirmenybių, palyginti su kitomis užsieniečių šeimomis?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. 1993 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje // Valstybės žinios. 1997, Nr. 101-2550.
3. Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 457 // Valstybės žinios. 2009, Nr. 62-2486.
4. Įgaliojimų veikti vykdant tarptautinį įvaikinimą Lietuvos Respublikoje suteikimo užsienio valstybių institucijoms tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. A1-162 // Valstybės žinios. 2005, Nr. 73-2668.
5. Įvaikintojų pasirengimo įvaikinti vaiką patikrinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. liepos 24 d. įsakymu Nr. A1-467 // Valstybės žinios. 2009, Nr. 91-3943.
6. Galimų įvaikinti vaikų su specialiaisiais poreikiais įvaikinimo išteikiminės procedūros aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. vasario 1 d. įsakymu Nr. A1-32 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 18-688.

7. Ligų, kuriomis sergantis asmuo negali būti skiriamas vaiko globėju (rūpintoju), sąrašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. 386 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 64-2373.
8. Civilinės metrikacijos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. gegužės 19 d. įsakymu Nr. 1R-160 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 65-2415.
9. Globėjų (rūpintojų) ir įtėvių paieškos, rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo rekomendacijos, patvirtintos Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2011 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. BV-16 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 82-4024.
10. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
11. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2009.
12. Sagatys G. Įvaikinimo įstatymų probleminiai aspektai: Europos žmogaus teisių teismo praktika // Jurisprudencija. 2008, Nr. 2 (104), 2008.
13. Sagatys G. Vaiko teisė į šeimos ryšius. Teisinės informacijos centras. Vilnius, 2006.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1999 m. gruodžio 31 d. nutarimas Nr. 24 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant įvaikinimo bylas“ // Teismų praktika, Nr. 12, 2000.
2. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje *Keegan prieš Airiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
3. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. gruodžio 15 d. sprendimas byloje *Söderbäck prieš Švediją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
4. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. birželio 22 d. sprendimas byloje *Pini ir Bertani ir Manera ir Atripaldi prieš Rumuniją* // <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
5. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. vasario 13 d. sprendimas byloje *Odievre prieš Prancūziją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
6. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. sausio 22 d. sprendimas byloje *E. B. prieš Prancūziją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.

XIV.

GLOBA IR RŪPYBA

Temos: globos ir rūpybos samprata ir socialinė reikšmė; globėjo ir rūpintojo teisinė padėtis; globos ir rūpybos institucijos; globėjo ir rūpintojo paskyrimo tvarka; globėjo ir rūpintojo pareigų įgyvendinimas; neveiksnaus ar ribotai veiksnus asmens turto ir pajamų naudojimo tikslai, tvarka ir administravimas; globos ir rūpybos pabaigos pagrindai; nepilnamečių globos ir rūpybos tikslų, uždavinių bei principų samprata ir reikšmė; globos ir rūpybos nustatymo tvarka, rūšys ir formos; asmenys, kurie negali būti vaiko globėjais (rūpintojais); vaiko globėjo (rūpintojo) pareigos, teisės ir atsakomybė; globojamo vaiko ir globėjo (rūpintojo) turtiniai santykiai; pilnamečių globa ir rūpyba.

Pagrindinės sąvokos

Vaiko globa (rūpyba) – likusio be tėvų globos vaiko, įstatymų nustatyta tvarka patikėto fiziniam arba juridiniam asmeniui, priežiūra, auklėjimas ir ugdymas, kitų jam tinkamų dvasiškai ir fiziškai augti sąlygų sudarymas ir palaikymas, jo asmeninių, turtinių teisių bei teisėtų interesų gynimas ir atstovavimas jiems.

Vaiko laikinas paėmimas iš tėvų ar kitos jo buvimo vietos – tai laikina priemonių visuma, kuria siekiama užtikrinti vaiko teisių apsaugą ir kuri vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu (56 str. 3 d.), kitais teisės aktais ir šiais nuostatais.

Vaikus globojanti šeima – sutuoktiniai (ar vienas gyvenantis vyresnis kaip 21 metų asmuo), įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka prižiūrintys ar globojantys (besirūpinantys) nesusietus giminystės ryšiais likusius be tėvų globos vaikus, socialinės rizikos vaikus, vaikus, turinčius negalią.

Vaikus globojanti šeimyna – teisės aktų nustatyta tvarka įsteigtas pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo. Šeimyna globoja šešis ir daugiau vaikų (bendras vaikų skaičius šeimynoje su savais vaikais – ne daugiau kaip dvylika vaikų) šeimos aplinkoje. Bendras vaikų skaičius gali būti didesnis, negu nurodyta šiame straipsnyje, kai broliai ir seserys neišskiriami, arba mažesnis, jeigu globojamas vaikas, turintis negalią.

Kontroliniai klausimai

1. Kuo skiriasi įvaikinimas ir vaiko globa (rūpyba)?
2. Ar globėjas globojamą vaiką gali įsivaikinti? Jei taip – kokiomis sąlygomis ir tvarka?
3. Kokios yra vaiko globos (rūpybos) rūšys?
4. Kokios yra vaiko globos (rūpybos) formos?
5. Kokia yra vaiko nuolatinės globos (rūpybos) paskirtis?
6. Ar savivaldybės administracijos direktorius gali nustatyti nuolatinę vaiko globą (rūpybą)?
7. Kokia globa (rūpyba) nustatoma vaikams teismui nusprendus taikyti laikiną tėvų valdžios apribojimą: laikina ar nuolatinė? Kas ją nustato ir kada?
8. Kokia globa (rūpyba) nustatoma teismo sprendimu atskyrus vaiką nuo tėvų: laikina ar nuolatinė? Kas ją nustato ir kada?
9. Kokia globa (rūpyba) nustatoma vaiko laikino paėmimo iš tėvų ar kitos jo buvimo vietos atveju: laikina ar nuolatinė? Kas ją nustato ir kada?
10. Koks maksimalus laikinosios vaiko globos (rūpybos) terminas?
11. Ar galima nustatant laikinąją vaiko (rūpybą) globą nustatyti jos terminą?
12. Ar vaiko globos (rūpybos) nustatymas automatiškai panaikina tėvų teises ir pareigas vaikams? Kokius sprendimus dėl vaiko, kuriam įsteigta globa (rūpyba), gali priimti tėvas (motina), kuriems neapribojta tėvų valdžia?

13. Vyras turi nesantuokinį vaiką. Vaiko motinai laikinai apribota valdžia. Ar vyro sugyventinė gali tapti vaiko globėja (rūpintoja)?
14. Ar juridinis asmuo gali būti vaiko globėju (rūpintoju)?
15. Iš tėvų teismas priteisė išlaikymą vaikui, kuriam nustatyta globa. Kas teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje turėtų būti nurodomas išlaikymo lėšų gavėju: globojamas vaikas ir globėjas?
16. Ar skiriant globėją (rūpintoją) turi būti išklausoma vaiko nuomonė? Kokia jos reikšmė?
17. Koku dažnumu Vaiko teisių apsaugos tarnyba arba jos įgalioti socialiniai partneriai privalo aplankyti globojamą (rūpinamą) vaiką, kuriam paskirta nuolatinė globa?
18. Kuo skiriasi savanoriška ir privaloma pilnamečio asmens rūpyba?
19. Ar teismo sprendimu pripažinus asmenį, esantį gydymo, auklėjimo ar globos ir rūpybos institucijoje, neveiksnium ar ribotai veiksnium, teismas kartu privalo paskirti šią instituciją globėju ar rūpintoju, ar reikia tik nustatyti šiam asmeniui globą ar rūpybą

Užduotys

1. Z. P. 2008 m. kelias dienas gydėsi psichiatrijos ligoninėje. Nustatyta diagnozė – sunki depresija be psichozės požymių (F32.2). Tai buvo vienkartinis gydymas, daugiau į medikus nebuvo kreiptasi. 2011 m. Z. P. pateikė savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnybai prašymą tapti vaiko globėja (rūpintoja). Kokių veiksmų turėtų imtis savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnyba?
2. Nurodykite, kokių veiksmų turėtų imtis savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnyba, gavusi iš mokyklos informaciją, jog nepilnamečio tėvai jau pusę metų kaip yra išvykę į Angliją ir su vaiku bendrauja tik internetu?
3. Reda yra sudariusi santuoką su Mantu, turinčiu sūnų iš pirmosios santuokos. Vaiko motinai (buvusiai Manto sutuoktinei) yra laikinai apribota valdžia. Ar gali Reda tapti Manto sūnaus globėja? Atsakymus pagrįskite.

4. 2010 m. mirė nepilnamečių seserų Gretos ir Mildos tėvai. Vilniaus miesto savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnyba kreipėsi į teismą dėl nuolatinės globos nustatymo. Mergaičių globėjais pageidavo tapti seneliai iš tėvo pusės ir dėdės šeima iš motinos. Teismo posėdžio metu Greta išreiškė pageidavimą, kad jos globėjais būtų paskirti seneliai, Milda norėjo būti globojama dėdės šeimoje. Seneliai gyvena Skuode, dėdės šeima – Vilniuje. Teisiškai įvertinkite situaciją. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?
5. Ana (10 m.) ir Genadijus (12 m.) augo itin religingoje stačiatikių šeimoje Kaune. Tėvams žuvus, vaikai buvo apgyvendinti Kauno m. vaikų namuose „Pušėlė“. Norą globoti Genadijų pareiškė jų senelis, gyvenantis Klaipėdoje, kuris taip pat buvo stačiatikis. Tuo tarpu Kaune gyvenantis vaikų dėdė ir jo žmona, kurie buvo Romos katalikai, pageidavo būti paskirti abiejų vaikų globėjais. Kas turėtų būti paskirtas(-i) vaiko globėju(-ais), kitoms aplinkybėms esant vieno-doms? Teisiškai motyvuokite atsakymą.
6. Mirus tėvams, nepilnamečio globėju buvo paskirtas jo senelis. Nepilnametis paveldėjo iš tėvų turto (šešių įmonių akcijas, du žemės sklypus, namą, butą, reikalavimo teisių pagal 5 vekselius). Senelis, nežinodamas, kaip tvarkyti globotinio turtą, kreipėsi konsultacijos į advokatą. Ką patartumėte?
7. Nepilnametis buvo atskirtas nuo tėvų, jam paskirta rūpyba. Rūpintojais paskirti nepilnamečio seneliai, gyvenantys kitame mieste. Po mėnesio tėvams atvykus aplankyti rūpinamo vaiko, seneliai pareiškė, kad jie yra nepageidautini ir kelia grėsmę vaiko gerovei. Tėvai kreipėsi pagalbos į advokatą, prašydami konsultacijos, kaip užtikrinti gali-mybę matytis su vaiku. Ką patartumėte?
8. Ieškovė kreipėsi į teismą dėl neturtinės žalos priteisimo iš Šiaulių vaikų globos namų „Šaltinėlis“ ir Šiaulių rajono savivaldybės. Nurodė, kad kai ji buvo nepilnametė, jos motina buvo nuteista atlikti laisvės atėmimo bausmę, todėl 2001 m. liepos 22 d. Šiaulių rajono savivaldybės valdybos potvarkiu jai buvo nustatyta globa, globėju paskirti vaikų globos namai „Šaltinėlis“. Šiaulių miesto vaikų teisių apsaugos tarnybai ėmus įgyvendinti JAV registruotos organizacijos programą,

ieškovė buvo išsiųsta į JAV ir apgyvendinta amerikiečių H. šeimoje, turėjusioje ketinimų vėliau ją įvaikinti. Vaikus, kurie galėtų vykti ir konkrečiai išvyko pagal šią programą, parinko globos įstaiga bei savivaldybės Vaiko teisių apsaugos tarnyba ir vėliau ieškovės likimu nesidomėjo. H. šeimoje ieškovė pragyveno nuo 2002 m. iki 2010 m. Gyvendama JAV ieškovė nieko nežinojo apie savo tikrąją motiną. Amerikiečių H. šeima nebuvo galutinai apsisprendusi įvaikinti ieškovės, todėl įvaikinimo procedūras atlikti buvo delsiama, kol galiausiai 2010 m. ieškovė buvo išsiųsta į Lietuvą. Grįžusi į Lietuvą ieškovė nemokėjo lietuvių kalbos, turėjo bendravimo su bendraamžiais problemų, nepriprato prie pasikeitusios aplinkos. Tai sukėlė ieškovei didelius dvasinius išgyvenimus, depresiją. Teisiškai įvertinkite situaciją. Kokius neteisėtus veiksmus atliko vaikų globos namai? Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?

9. Ieškovė prašė teismo priteisti solidariai iš atsakovų Latkausko, Lietuvos valstybės ir Vilniaus miesto savivaldybės administracijos 4000 Lt turtinės ir 500 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą. Ji nurodė, kad atsakovas Latkauskas, būdamas nepakaltinamas, 2009 m. gruodžio 1 d. nušovė atėjusią į butą ieškovės dvylikametę dukterį. Latkauskui jau 1994 m. nustatytas lėtinis psichikos sutrikimas – paranoidinė šizofrenija, dėl to jis apie 20 kartų gydytas VŠĮ Vilniaus miesto psichikos sveikatos centre, yra antros grupės invalidas. Latkauskas dėl šios ligos negalėjo suprasti savo veiksmų ir jų valdyti. Ieškovė mano, jog žalą privalo atlyginti ne tik Latkauskas, bet ir Sveikatos apsaugos ministerija bei Vilniaus miesto savivaldybės administracija, kurios dėl jiems visuomenės patikėtų funkcijų sveikatos priežiūros srityje privalėjo imtis priemonių, kad būtų išvengta galimos žalos, tačiau to nepadarė. Sveikatos apsaugos ministerija privalėjo organizuoti psichikos ligonių psichikos sveikatos priežiūrą taip, kad visuomenė būtų apsaugota nuo pavojaus, kurį sukelia ligoniai, turintys psichikos sutrikimų. Psichinę negalią turinčių žmonių slaugą ir globą šeimose, sveikatos priežiūros įstaigose, psichikos sveikatos centruose ir kitose globos bei reabilitacijos įstaigose privalo organizuoti savivaldybė. Atsakovai neatliko savo pareigų, jų priešingi teisei veiksmai (neveikimas) padėjo žalai atsirasti. Ieškovės nuomone, dukters žūtis dėl ne-

pakaltinamo psichikos ligonio veiksmų patvirtina faktą, jog valstybė nesiėmė tinkamų priemonių, kad būtų išvengta tokių padarinių. Visi atsakovai turi atsakyti solidariai, nes žala atsirado dėl kelių asmenų neteisėtų veiksmų ir neveikimo. Teisiškai įvertinkite situaciją. Nuo kokių užduotyje nenurodytų teisiškai reikšmingų aplinkybių gali priklausyti ginčo baigtis?

Literatūra

1. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
3. Vaiko teisių konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 60-150.1
4. Socialinių paslaugų įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 17-589.
5. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 33-807.
6. Šeimynų įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 25-1176.
7. Psichikos sveikatos priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 53-1290.
8. Vaiko globos organizavimo nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. kovo 27 d. nutarimu Nr. 405 // Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1275.
9. Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. gegužės 28 d. įsakymu Nr. A1-145 // Valstybės žinios. 2007, Nr. 61-2360.
10. Globojamo (rūpinamo) vaiko turto globos (rūpybos), administravimo ir palikimo priėmimo rekomendacijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. balandžio 22 d. įsakymu Nr. A1-121 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 47-1766.
11. Reikalavimai stacionarioms globos įstaigoms ir asmenų kreipimosi į stacionarias socialines globos įstaigas tvarka, patvirtinta 2002 m. liepos 9 d. socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. 97 // Žin., 2002, Nr. 76-3274.
12. Ligų, kuriomis sergantis asmuo negali būti skiriamas vaiko globėju (rūpintoju), sąrašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. 386 // Valstybės žinios. 2001, Nr. 64-2373.

13. Globėjų (rūpintojų) ir įtėvių paieškos, rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo rekomendacijos, patvirtintos Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2011 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. BV-16 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 82-4024.
14. Mikelėnas V., Keserauskas Š. ir kt. Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2002.
15. Mikelėnas V. Šeimos teisė. Vilnius, Justitia, 2009.
16. Sagatys G. Vaiko teisė į šeimos ryšius. Teisinės informacijos centras. Vilnius, 2006.
17. Sagatys G. Vaiko nepriežiūra ir smurtas šeimoje: naujos Europos žmogaus teisių apsaugos konvencijos taikymo galimybės // Justitia, 2005, Nr. 4, p. 11–23.

Susijusi teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 15 d. konsultacija Nr. A3-104 // Teismų praktika, 204, Nr. 21.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. sausio 15 d. konsultacija Nr. A3-79 // Teismų praktika, 2003, Nr. 18.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-184/2010.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-169/2010.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-314/2009.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-369/2008.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-530/2006.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2006.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-198/2005.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-618/2004.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-965/2003.

12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1285/2002.
13. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1988 m. kovo 24 d. sprendimas byloje *Olsson prieš Švediją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
14. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. vasario 25 d. sprendimas byloje *Margareta ir Roger Andersson prieš Švediją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
15. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. lapkričio 27 d. sprendimas byloje *Olsson prieš Švediją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
16. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. birželio 22 d. sprendimas byloje *Eriksson prieš Švediją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
17. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1996 m. rugpjūčio 7 d. sprendimas byloje *Johansen prieš Norvegiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
18. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje *Venema prieš Olandiją* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.
19. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje *M. G. prieš Jungtinę Karalystę* // <<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>>.

Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, Gediminas Sagatys

ŠEIMOS TEISĖ. Praktikumai. Metodinė priemonė – Vilnius: Mykolo Kušėno Romerio universiteto leidyba, 2012. 114 p.

ISBN 978-9955-19-367-8

Šeimos teisės praktikumas – tai metodinė priemonė, skirta Lietuvos aukštesniųjų mokyklų teisės studijų studentams teoriškai ir praktiškai pasirengti šeimos teisės dalyko seminarams ir egzaminui. Praktikumai suskirstyti į 14 seminarų planų pagal atskiras temas. Kiekvieno seminaro pradžioje pateikiamos temos turinį atskleidžiančios potėmės ir formuluojamos pagrindinės sąvokos. Po sąvokų einantys kontroliniai klausimai skirti teorinių žinių patikrai, diskusinio pobūdžio teiginių ir sampratų analizei, padedančiai ugdyti teisinio mąstymo, suvokimo bei interpretacijų gebėjimą. Suformuluotos užduotys skirtos teorinių žinių praktiniam taikymui ugdyti. Praktikumai naudojami studijuojant savarankiškai ir padedant dėstytojui. Leidinys taip pat gali būti aktualus praktikuojantiems teisininkams, siekiantiems pakelti savo kvalifikaciją šeimos teisės srityje, bei visiems besidomintiems šeimos teisės problemomis.

UDK 347.6(075.8)

Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, Gediminas Sagatys

ŠEIMOS TEISĖ

Praktikumai

Metodinė priemonė

Redaktorė Ramutė Pinkevičienė

Maketavo Aušrinė Ilekutė

SL 585. 2012 02 02. 5,09 leidyb. apsk. l.

Tiražas 100 egz. Užsakymas 14487.

Išleido Mykolo Romerio universitetas,

Ateities g. 20, Vilnius

Puslapis internete www.mruni.eu

El. paštas leidyba@mruni.eu

Parengė spaudai UAB „Baltijos kopija“,

Kareivių g. 13b, Vilnius

Puslapis internete www.kopija.lt

El. paštas info@kopija.lt

Spausdino UAB „Vita Litera“,

Kurpių g. 5–3, Kaunas

Puslapis internete www.bpg.lt

El. paštas info@bpg.lt